Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

luceafărul

REVISTĂ a UNIUNII SCRIITORILOR din R. P. R.

Anul III, Nr. 22 (57) • 15 noiembrie 1960 • Apare la 1 și 15 ale lunii • 12 pagini — 1,50 lei

FILE DINTR-UN JURNAL DE CĂLĂTORIE

La Iasnaia Poliana

Haralamb Zincă

2 octombrie 1960

Mașina gonește pe șoseaua largă, modernă, care leagă Moscova de Simferopol. E o zi de toamnă transparentă, cu un soare rece, dar blînd. De-o parte și de alta a șoselei, alunecă cu viteza mașinii perdele nesfîrșite de mesteceni tineri, cu frunze ruginii și tremurătoare, ce par a presimți ceasul amar al „căderilor". Ceasul cînd se vor desprinde și cînd după o zbatere lină sau nervoasă prin văzduh, se vor lipi resemnate de obrazul rece al pămîntului. Tremurătoare mai sînt frunzele în zilele de aur ale lui septembrie! Și numai soarele pare a înțelege suferința. Cît îi ziulica de mare îș joacă razele printre bănuții mestecenilor, aprinzînd printre ramuri luni cînd vesele, cînd triste Da, numai soarele, prieten bun, le veghează sfîrșitul. Mestecenii Rusiei! Frunzele lor, tremurătoare, te îmbie la poezie, nostalgie, visare.

Nu pot să rezist ispitei. Visez și eu. Mă văd dintr-o dată într-o troică trasă de cai nărăvași. Sus, pe capră, un vizitiu bărbos mînă vitejește caii, îndemnîndu-i cu cuvinte ciudate. Caii se înțeleg, îl ascultă și se avîntă mereu înainte. Vizitiului îi spune, nu știu de ce, Zahar Zaharici.

— Mai avem mult pînă la Iasnaia Poliana, Zahar Zaharici?

— Ia, cîteva verste, boierule...

— Ce zici, pe Lev Nikolaevici îl găsim acasă?...

— Îl găsim, boierule, cum să nu!

Răspunsul lui prompt mă bucură. Nimic de zis. Zahar Zaharici al meu e un om bun, înțelegător. A avut cînd să afle că de multă, de foarte multă vreme doresc să cutreer aceste meleaguri, să mă furișez în grabă printre stejarii seculari de la Iasnaia Poliana, să ajung la „copacul calicilor" și să-l aștept acolo pe Lev Nikolaevici Tolstoi. Apoi, cînd îl voi vedea venind spre mine — pelerin din îndepărtata Rominie — să-i pot sări în întîmpinare și să-i spun, plecîndu-mă pînă la pămînt:

— Zdrastvuite, Lev Nikolaevici!

Visez. Troica gonește fără oprire. Iar eu visez într-una. Acum mă văd ascuns după un stejar, așteptînd clipa cînd Lev Nikolaevici are să treacă în goană călărindu-și vestitul său cal „Delir". Ca după un alt minut să mă văd strecurîndu-mă pînă la fereastra camerei: sală de lucru și să-l observ, cum, mîngîindu-și barba mare și stufoasă, discută prietenește cu Pierre Bezuhov.

— Mai avem mult, Zahar Zaharici?

— Am ajuns, boierule. Sîntem la Iasnaia Poliana... Prrr! Năzdrăvanilor!

★

Două turnulețe albe marchează fosta poartă a conacului. O apuc pe aleea largă cu brazi înalți și semeți. Printre brazi se furișează ici și colo cîte un mesteacăn sfios ca un copilaș plăpînd. Copleșit de emoție, înaintez încet pe un covor de frunze veștede.

Printre ramurile copacilor, soarele-mi aruncă în cale-mi ochiuri de lumină. În stînga mea zăresc deodată Marele Heleșteu. Mă opresc. Îl cunosc. Am citit despre el. Lev Nikolaevici venea deseori aici vara să se scalde, iar iarna să patineze. Acum Heleșteul e pustiu și trist; numai sălciile, asemenea unui sobor de babe, bocesc în tăcere marea singurătate.

Pornesc mai departe. Aleea urcă spre parcul bogat care împrejmuiește conacul, pierzîndu-se apoi într-o pădure fără de hotar. Mă năpădesc o mulțime de gînduri. Îmi spun mereu ca un adolescent îndrăgostit: „pe aici a trecut el". Poate că aici lîngă ulmul acesta s-a oprit el, și undeva în gînd a zărit ca într-o străfulgerare, chipul îndurerat al Annei Karenina. Apoi, speriat parcă de propria sa viziune, a pornit mai mult alergînd pe aleea aceea de ulmi, căci aevea o vedea pe Anna Karenina arunc.indu-se înaintea trenului. Iar de plîns poate că i-a plîns moartea lîngă stejarul acela gros și bătrîn..

Gînduri! Mi se pare că dintr-o clipă în alta îl voi vedea coborînd agale pe aceeași alee.

Și nu știu de ce, îl văd așa precum Repin l-a pictat cîndva: înalt, puțin gîrbovit, îmbrăcat cu o bluză albă, cu mîinile vîrîte în cingătoare, cu picioarele goale. Gînduri!

Străbătînd aleea ce duce la conac îi simt prezența pînă și în raza de aur a soarelui.

★

Iată conacul. De fapt o căsuță albă, sobră, cu un singur cat, pierdută în frumusețea rusească a pădurii de la Iasnaia Poliana. „Fără Iasnaia Poliana — scria Lev Tolstoi — mi-ar fi fost greu să-mi reprezint Rusia și să-mi formez față de ea atitudinea mea". Aici s-a născut, și-a trăit o bună parte din copilărie, adolescență, tinerețe. Aici s-a reîntors după terminarea serviciului militar. La Iasnaia Poliana a creat nemuritoarele sale opere. Și tot aici i se află mormîntul...

Trec pragul conacului și mă cuprinde dintr-odată senzația că am pășit pragul unei epoci apuse care totuși aici prin nu știu ce minune, continuă să dăinuie și să viețuiască.

Sfios intru într-o cameră mare, luminoasă — sufrageria. Pereții albi sînt împodobiți cu portretele strămoșilor familiei. O masă imensă se află întinsă de la un cap la altul al încăperii. Aici, seară de seară, la un pahar de ceai, se discutau cu aprindere cele mai importante probleme ale epocii. Cîți oameni celebri au luat loc în jurul acestei mese! Gorki, Korolenko, Cehov, Stasov, Repin, Reiner Maria Rilke, Cezar Lombrozo! Cîți oameni celebri n-au fost serviți cu ceai din acest samovar de Tula! Totul în această sufragerie trădează mîna harnică a unei gospodine. Ești înclinat să crezi că Sofia Andreevna Tolstoi trăiește și că, după plecarea vizitatorilor, coboară și ea de undeva și se apucă în mod firesc, de gospodărit. Mai cu seamă strălucirea samovarului îmi strecoară în suflet acest sentiment.

★

Din sufragerie vizitatorul ajunge în camera de lucru a marelui scriitor. Mă retrag într-un colț și încerc dintr-o privire să pătrund în taina încăperii. E o cameră mică, sobră, mobilierul limitîndu-se doar la strictul necesar. Impresionează mai ales masa de lucru care, de altfel, ocupă aproape tot spațiul încăperii. Mă apropii de birou. Zăresc o carte. Dostoevski: „Frații Karamazov". A fost scriitorul de la care Lev Nikolaevici Tolstoi și-a luat rămas bun în noaptea de 10 noiembrie (28 octombrie) 1910. O mărturisește calendarul și cartea deschisă la un capitol, pe semne citit și recitit.

Dar aceasta n-a fost singura cameră de lucru a scriitorului. Mai avea încă una, însă părăsită de multă vreme. Este vorba de celebra cameră cu bolți, în care Lev Nikolaevici Tolstoi a lucrat mai bine de 20 de ani. Acolo a scris „Război și pace", „Învierea", „Cadavrul viu". Tot acolo a scris și cunoscutul eseu: „Ce este arta"? Camera cu bolți fusese cîndva o cămară răcoroasă pe care Lev Tolstoi și-a transformat-o într-una de lucru. Tavanul boltit, gratiile de fier de la fereastră, inelele ce atîrnau din plafon, coasa și fierăstrăul așezate într-un ungher — toate acestea făceau camera să semene cu chilia unui schimnic medieval.

Scriitorul își făurise un program foarte sever de lucru. Se scula în zori, ca și țăranii din împrejurimi. Ieșea în pădure și-i străbătea pe jos potecile pînă la ceasurile nouă. Pe urmă se retrăgea în camera sa și lucra fără întrerupere pînă la unu și jumătate. Nimeni în vremea asta nu cuteza să-l tulbure. Prînzul îl lua la ora două, singur, într-o liniște deplină. După masă cobora pînă la „Copacul săracilor". Acolo îl așteptau tot felul de pelerini — bărbați și femei — veniți din toate colțurile Rusiei, după vreun sfat sau ajutor. Lev Tolstoi nu refuza să dea nici una, nici alta. Apoi pornea călare prin împrejurimi, îmbătîndu-se parcă de frumusețile Iasnaiei Poliane. Călărea pe calul său Delir, mai bine de două ceasuri, după care se reîntorcea acasă și se odihnea jumătate de oră înaintea cinei. Urma apoi programul de seară cu lecturi, muzică, discuții, și, bineînțeles cu nelipsitul ceai servit de Sofia Andreevna Tolstoi.

★

O ușă discretă leagă camera de lucru cu dormitorul scriitorului. Greșesc, dormitor e prea mult spus: mai exact, cu chilia scriitorului... Colo, un pat de fier acoperit cu niște țoale țărănești. Dincolo, atîrnă de un cui bluza lungă de pînză albă și groasă a scriitorului. Mai zăresc apoi o pălărie, un baston-tripied, cîteva greutăți de gimnastică. Toate sînt la locul lor, precum au fost lăsate în teribila noapte de 10 noiembrie (28 octombrie) 1910.

Privesc obiectele care mă înconjoară și încerc să-mi făuresc imaginea acelei nopți care a cutremurat Rusia de la un capăt la celălalt: fuga lui Tolstoi.

În anul 1895 Lev Nikolaevici n-a mai adormit. A așteptat miezul nopții. Și-a trezit medicul, i-a mărturisit dorința de a părăsi de îndată și definitiv Iasnaia Poliana. Doctorul l-a înțeles: știa că nu trebuie să-l contrazică. Și-a dat consimțămîntul. Lev Tolstoi s-a îmbrăcat în grabă și a părăsit în mare taină conacul. Nimeni din al casei nu l-a auzit. O trăsură îl aștepta într-un loc al aleei. Era toamnă. Pădurea îl însoțea plîngînd cu frunze mari de aramă. A luat un tren de la o haltă apropiată. În vagon s-a amestecat printre țărani ca un călător sărac. Pe drum însă s-a îmbolnăvit greu și a fost coborît în gara Astapova. Acolo, Lev Tolstoi și-a dat sufletul în brațe doctorului său.

În anul 1895 Lev Nikolaevici Tolstoi nota în jurnalul său: „...să mă îngropați așa cum sînt îngropați săracii, în cel mai ieftin cimitir. Pe mormînt să nu așterneți flori, coroane. Să nu țineți cuvîntări"... Iar în anul 1908, nota în același jurnal o altă rugăminte: „Să fie un mormînt țărănesc, și dacă cineva va voi să mă ducă, atunci să fiu dus la Zacaz, pe locul „bețișorului verde".

Rugămintea i-a fost respectată. Mormîntul i-a fost săpat într-un crîng de stejari, pe locul „bețișorului verde", unde-n copilărie îi plăcea să se joace cu fratele său mai mare, Vasile. Era un joc nevinovat, copilăresc, care, mai întotdeauna, se încheia cu ascunderea unui „bețișor verde și fermecat". Cine găsea „bețișorul fermecat" avea să aducă omenirii fericirea mult visată.

Mă opresc în dreptul mormîntului. Un mormînt simplu, soldățesc. Nici o floare, nici un monument. Doar o liniște adîncă, veghează zi și noapte de stejarii pădurii. Îl veghează ca pe un frate al lor — stejar între stejari. Rămîn smerit lîngă mormînt. Și deși rugămintea i-a fost ca la căpătîiul său să nu se rostească nici un fel de cuvîntări, nu mă pot stăpîni; în gînd îi adresez cîteva cuvinte: „Îți mulțumesc, Lev Nikolaevici, îți mulțumesc din toată inima pentru tot ce ai creat. Generațiile au fost, îți sînt și-ți vor fi recunoscătoare!"

Salut înaintașilor cetitori
ai revistei „Luceafărul"
Noembrie 1960
Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu, la 80 de ani

Acad. Prof. Iorgu Iordan

Vicepreședinte al Academiei R.P.R.

Am norocul și cinstea să mă număr, cu voia lui, printre cei mai vechi prieteni ai marelui nostru scriitor, glorie nepieritoare a poporului romîn. În această calitate, adevărat privilegiu pentru mine am avut prilejul să-i cunosc personalitatea sub numeroase aspecte dintre care unele sînt, pentru marea majoritate a contemporanilor săi, ca și inexistente. De aceea, supunîndu-mă, fără a-mi da bine seama, înclinării firești a bătrînilor de a vorbi despre lucruri de altă dată, voi evoca în cele ce urmează cîteva amintiri legate de relațiile mele cu acest uriaș al literaturii noastre.

L-am cunoscut ca om acum 50 de ani la „Viața românească" în redacția căreia aveam acces, grație bunăvoinței lui G. Ibrăileanu, profesorul meu de la Facultatea de Litere a Universității din Iași și, mai înainte, de la Liceul Internat din același oraș. Cînd am intrat în sobra încăpere de pe strada Goia (astăzi Cuza Vodă) unde domina spiritul subtil și exigent al neuitatului „secretar de redacție", Mihail Sadoveanu citea, cu talentul pe care i-l știm și-l admirăm toți fără deosebire, „Piatra teiului" a lui Alecu Russo în propria-i traducere, la fel de perfectă, din punct de vedere artistic ca operele sale originale. Este greu de spus ce a însemnat pentru mine acel moment pe care nu-l voi uita niciodată: mai întîi, faptul însuși, cu totul neașteptat, întrucît nu mă prevenise nimeni (nici n-ar fi avut cum în condițiile date) și apoi încîntarea extraordinară la care contribuia și un element pur auditiv, produs de modulațiile unui glas apt să concureze cu cel mai perfect instrument muzical.

Interesul lui Mihail Sadoveanu pentru problemele de limbă sub toate aspectele acestuia a fost totdeauna viu, și nu numai din punct de vedere așa-zicînd practic. În legătură cu creația sa literară. Ele i-au trezit încă din fragedă curiozitatea, care s-a transformat cu vremea într-o adevărată preocupare științifică. A cunoscut de timpuriu mai ales lucrările lingviștilor ieșeni, (Lambrior, Tiktin și Philippide) pe care le-a studiat cu atenție, punîndu-le la contribuție în munca sa de scriitor. De aceea nu am fost de loc surprins, cînd, curînd după primul război mondial, Mihail Sadoveanu a acceptat bucuros propunerea liceului particular „Mihail Kogălniceanu" din a cărui conducere făceam și eu parte, de a preda Limba și literatura romînă la clasa V-a, unde programa analitică prevedea studierea genurilor literare, materie atît de potrivită pentru un creator de literatură. A fost un adevărat eveniment, și nu numai pentru liceul amintit, iar lecțiile acestui stăpîn desăvîrșit al tuturor secretelor limbii noastre naționale au constituit un obiect de atracție superior multora dintre prelegerile și conferințele universitarilor. Numeroși profesori ieșeni regretau că nu puteau, fiindcă regulamentele școlare nu le permiteau, să asiste, la lecțiile lui Mihail Sadoveanu, care se distingeau (lucru de mirare în cazul unui scriitor, nu însă al lui!) și prin înalte calități didactice. Aceste preocupări de adevărat specialist în legătură cu problemele de limbă nu l-au părăsit niciodată. Dimpotrivă, ele s-au dezvoltat mereu, și la un moment dat, au căpătat formă concretă, în două comunicări academice asupra limbii literare, pe care cei mai mulți dintre d-voastre le cunoașteți, modele incomparabile de înțelegere și nu numai pe bază de talent, pentru acest desăvîrșit mijloc de comunicare între oameni, apt să devină în mîna marilor scriitori un instrument al exprimării artistice superior oricăreia dintre cele folosite de reprezentanții altor ramuri ale artei.

Am colaborat, ceva mai tîrziu, cu el și la Teatrul Național din Iași, al cărui director ajunsesem, printr-un... accident politic. Era membru al consiliului de administrație, după ce, înainte de primul război mondial, fusese conducătorul acestei vechi instituții culturale. Experiența sa literară, ajutată de un excelent simț artistic, precum și ae un bun simț neobișnuit de dezvoltat, a contribuit în largă măsură la succesul într-adevăr mare al stagiunii 1929—1930, una dintre cele mai strălucite din întreaga istorie a teatrului ieșean.

În 1938, cînd bandele de huligani fasciști ardeau în public cărțile acestei glorii de primul rang a literaturii noastre, numai pentru că Mihail Sadoveanu constituia prin cutezanța sa democratică, un obstacol în calea răspîndirii „noii" orînduiri social-politice, dorită, în mintea paranoicului care o imaginase, să trăiască o mie de ani, Facultatea de Litere din Iași i-a conferit titlul de doctor honoris causa, și ca o recunoaștere a meritelor sale nepieritoare pentru literatura națională, dar și ca o reacțiune de protest împotriva sălbaticilor lui adversari. Am avut bucuria să asistez ca decan atunci ședință memorabilă a consiliului Facultății și apoi să particip, prin lucrare de cuvînt la solemnitatea înmînării diplomei, care, pentru a se evita orice agitație huliganică, a avut loc într-un cerc restrîns și cu toate precauțiile de rigoare, sub președinția rectorului Traian Bratu, în mica clădire-anexă a Universității de la întretăierea actualei Căi 23 August cu strada Toma Cozma, astăzi Mohănescu. A fost o demonstrație care face cinste înaltei instituții ieșene și majorității slujitorilor ei, luptători modești, dar hotărîți pentru democrație, iar festivitatea însăși s-a desfășurat într-o atmosferă stăpînită de conștiința importanței excepționale a momentului, privit atît sub aspectul lui științific, cît și sub aspectul politic. Acest eveniment a intrat, încă din momentul producerii lui, în istoria Universității „Alexandru Ioan Cuza", și cu prilejul strălucitei sărbătoriri a primului ei centenar, care, cum știți, s-a desfășurat într-o atmosferă la înălțimea epocii noastre socialiste, am avut adînca satisfacție să aud și să citesc cuvinte de laudă, bine meritate, la adresa Facultății de Litere, puternic centru de rezistență antifascistă într-o vreme bogată în greutăți și primejdii. Printre portretele care împodobesc frumoasa sală de consiliu a Universității ieșene, apare și acela a primului ei doctor honoris causa.

Întîlnirile mele cu Mihail Sadoveanu, care după eliberarea țării au devenit aproape permanente, mai ales în cadrul Academiei R.P.R., au constituit totdeauna un izvor neprețuit de învățăminte de tot felul. În calitate de președinte, ani îndelungați, al secției de limbă, literatură și artă, sărbătoritul nostru de astăzi a contribuit într-o măsură neobișnuit de mare la desfășurarea muncii ei în bune condiții, servind astfel ca exemplu de atașament pentru instituția noastră și de înțelegere justă a problemelor ei. Sînt sigur că la formația și dezvoltarea mea ca om și ca cetățean, au participat într-o măsură însemnată nu numai opera sa literară, pe care am citit-o în întregime, ci și legăturile personale, amintite, parțial, în paginile de față. De aceea, cu prilejul celei de a 80-a aniversări, îl rog să creadă în sentimentele mele de admirație și recunoștință și-i urez din toată inima sănătate deplină și ani mulți.

DIMENSIUNILE VIITORULUI

Se apropie de sfîrșit încă o etapă importantă din marșul nostru victorios spre socialism. Directivele celui de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Romîn cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1961—1965 capătă contur tot mai concret. Cifrele, prevederile încep să devină realitate palpabilă. Pe hărți vor trebui consemnate noi puncte geografice ale Republicii Populare Romîne: Combinatul siderurgic de la Galați în construcție, zeci și zeci de noi uzine, fabrici, șantiere. Recenta plenară lărgită a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn a discutat planul de dezvoltare a economiei noastre pe 1961. Întreaga țară a urmărit cu atenție expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej prezentată în cadrul plenarei. Ne revin tuturora sarcini mărețe și nu încape îndoială că ele vor fi îndeplinite și depășite. „Sîntem încredințați — spunea tovarășul Gheorghiu-Dej — că sub conducerea partidului, care va împlini anul viitor 40 de ani de viață și luptă pentru fericirea celor ce muncesc, oamenii muncii vor asigura îndeplinirea planului de dezvoltare a economiei naționale pe 1961, vor obține noi și însemnate succese în lupta pentru înflorirea continuă a patriei noastre". Dar pentru ca să poată construi socialismul, poporul romîn ca și celelalte popoare frățești, are nevoie de pace. Socialismul și pacea sînt două noțiuni de nedespărțit. Semnînd cunoscutul „Decret al Păcii" Lenin inaugura, de fapt, atunci, în 1917, o nouă eră în istoria relațiilor internaționale. Politica de pace și prietenie între popoare a fost dintru început politica de stat, proclamată solemn și promovată consecvent, a țărilor lagărului socialist. Ultimele evenimente internaționale arată că astăzi tot mai mulți oameni din țările capitaliste ajung să se convingă de acest adevăr. Lucrările celei de-a 15-a Sesiuni ale Adunări Generale a Organizației Națiunilor Unite, care trebuie considerată drept cea mai largă și mai reprezentativă întîlnire la nivel înalt din istorie, au dovedit încă o dată că în momentul actual în lume există puternice forțe capabile să împiedice dezlănțuirea unui nou război mondial, a unei catastrofe atomice pustiitoare pe pămînt. Ideile coexistenței pașnice cuprind cele mai largi pături ale populației globului. Majoritatea zdrobitoare a oamenilor vor să trăiască în tihnă. Imperialismului agresiv i se opun energii populare uriașe. În fruntea lor se află Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste. Un rol de seamă în lupta pentru pace îl au de asemenea o serie de state care au scuturat de curînd jugul colonial și au pornit să-și consolideze independența economică și politică. „Sîntem îndreptățiți să privim cu încredere perspectivele evoluției vieții internaționale — arăta tovarășul Gheorghiu-Dej în Expunerea cu privire la lucrările Sesiunii Generale O.N.U. și la activitatea delegației R. P. Romîne, ținută la 2 noiembrie 1960 în fața adunării oamenilor muncii din întreaga țară. Creșterea continuă a forțelor păcii este o lege a epocii contemporane. În lupta între forțele păcii și ale războiului, victoria va fi de partea forțelor păcii!

Popoarele țărilor socialiste văd chezășia principală a acestei victorii în continua întărire și consolidare a unității și coeziunii de nezdruncinat a țărilor lagărului socialist, sub steagul atotbiruitor al marxism-leninismului".

Un rol deosebit de activ, în cadrul eforturilor ce se fac astăzi pentru apărarea păcii, l-a avut și solia țării noastre, condusă de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cea de-a cincisprezecea Sesiune a Adunării Generale O.N.U., prin propunerile și intervențiile sale în cadrul plenarei și comitetelor speciale, prin contactele cu celelalte delegații. Delegația noastră a făcut cunoscută poziția guvernului romîn în principalele probleme internaționale, s-a străduit să explice cît mai clar politica de pace a țărilor socialiste pentru a se putea adopta pe viitor în cadrul O.N.U. măsuri practice menite să ducă la slăbirea încordării internaționale.

În vremea noastră oamenii se gîndesc foarte mult în viitor. Omul contemporan simte permanent nevoia să anticipeze cu fantezie ziua de mîine. Unii nu pot face altceva decît să se întrebe de repetate ori cum va arăta viitorul. Popoarele care și-au luat soarta în propriile mîini își făuresc ziua de mîine, după planuri dinainte elaborate. Știm cu toții cum va arăta harta Republicii Populare Romîne peste șase ani, atunci cînd directivele celui de al treilea Congres al Partidului vor fi fost îndeplinite. Datele imprimate azi pe hîrtia de ziar ori de broșură vor fi transformate cu siguranță în noi orașe, în noi edificii economice și culturale, în vagoane de fontă și oțel, de cereale și produse chimice. Trecem acum la acțiune: harta va trebui să fie neapărat așa cum o vrem noi. Eroul literar preferat astăzi de toți cititorii, este luptătorul pentru făurirea societății noi, a societății viitorului — „eroul pozitiv".

Niciodată poezia, proza și teatrul nu au preamărit cu atîta vigoare ceea ce va fi lumea de mîine, comunismul. Elogiul viitorului în cărțile noastre, nu este, așadar, elogiul unui vis sterp, ci al unei realități care pe zi ce trece se transformă în faptă.

La dimensiunile viitorului, omenirea se arată în cea mai splendidă înfățișare a ei — pace și comunism.

Din sumar:

M. SADOVEANU: trei fragmente inedite din romanele: Cîntecul Mioarei, Lisaveta, și Mariana Vidrașcu

OMAGII de Lev Kassil, Stepan Șcipaciov, S. Babaevski

Învățînd de la SADOVEANU de Mihu Dragomir, Al. I. Ghilia, Dragoș Vicol

PAGINA ELEVILOR

Vrajă poetică

Există o muzică cu totul deosebită : o orgă de păduri cu plins de bucium și fluier ; cu urlet de ape și zvonuri de luncă ; cu vijelii și raze de lună ; cu dezmorțiri de crengi și salturi de veveriță ; cu căprioare care-și dau duhul și suflete chinuite ; cu fosnete de goruni și prăvăliri de zimbri ; cu pîrjol și bejanie ; cu dumbrăvi feerice și nopți de sînziene ; cu soboruri de pitici și de făpturi necuvîntătoare ; cu presimțiri de mioriță și sete de răzbunare ; cu dureri înăbușite și fulgere de moarte ; cu asuprire și războaie ; cu lupte și răsărituri de aur și libertate ; o incantație, o vrajă care freamătă pe toată suprafața creației sadoveniene.

Creația sadoveniană intră în circuitul literaturii universale ca o stea de mărimea întîia, ca o nestemată în care se resfrînge la scara Carpaților, poate și mai înaltă, oglinda sufletească a poporului nostru. Colorist cu transparențe poetice nemaiîntîlnite, descriptiv de mare finețe și precizie al naturii, ca și al sufletului popular, Mihail Sadoveanu e creatorul celei mai cîntătoare și încîntătoare proze românești. „Fagurele de miere" al limbii sadoveniene e muzica sa vibrantă, în care deslușești fremătînd, natură și om, împreună, într-o simbioză unică. Pe Sadoveanu îl auzi, îl percepi cu urechea tainică a simțului nostru muzical.

Pagini de epopee ca cele din *Neamul Șoimăreștilor, Nicoară Potcoavă*, evocarea vremurilor de bejanie, a celor de impilare și sărăcie cumplită *(Zodia Cancerului)*, suferințele înăbușite ale celor umiliți, surprinse în paginile sale, țesătura de feerie a *Dumbrăvii Minunate*, zugrăvirea *Nadei Florilor*, destinul lui Mitrea Cocor, substanța atîtor zeci și zeci de nuvele, povestiri ori romane, alcătuiesc polifonia sadoveniană, pe cît de vastă pe atît de originală și expresivă. E un caz rar în istoria literaturilor, cred, cînd încercînd să ilustrezi cu citate calitățile stilistice ale autorului, constați că trebuie să transcrii opera însăși, aproape în totalitatea ei. Flaubert în primul rînd, Voltaire și France, mari maeștri ai limbii, lucrători în filigranul și marmora cuvîntului omenesc, sînt la o fugară rotire de privire, exemple rarisime la care putem să raportăm în această privință pe octogenarul moldovean (deși sub raportul capacității de a sublinia graiul popular, al spontaneității și frăgezimii expresiei poetice, e greu să-i găsim un corespondent).

Dacă vraja și fluiditate muzicală a limbii sadoveniene atinq sensibilitatea cititorului, acesta e cucerit o dată pentru totdeauna. Ca și față de o creație simfonică sau poetică, cititorul are nevoie de acea ureche lăuntrică cu ajutorul căreia percepe șoapta și tunetul, suspinul și geamătul, tristețea și bucuria, noaptea și ziua.

Cîntecul de dragoste, Cozma Răcoare, Haia Sanis, Județ al sărmanilor, Bulboana lui Vălinaș, Cîntecul amintirii, ca să citîm numai cîteva, la întîmplare, din noianul de povestiri sadoveniene, exprimînd cu vigoare revolta față de întunericul în care erau ținuți oamenii de odinioară, duioșia față de sufletele înfrînte, și atîtea alte sentimente, își asigură dreptul la vecie, și datorită măiestriei poetice a autorului lor. Poezia cea mai muzicală și muzica cea mai poetică, orchestrate cu măiestrie se întîlnesc în paginile sale :

„Lumina nopții crește ; vîntul mîna negurile apei și movila parcă se depărta... Pe dinaintea ochilor parcă-mi trecea flăcăul de altădată ; parcă se oprea înainte-mi bădița Mihalache, tăcut și trist ; într-un tîrziu, cu oftările vîntului, mi s-a părut că vin pînă la mine plîngerile de bucium : cîntecul amintirii. Cîntarea tremura sfîșietoare, ca într-un pustiu de moarte, și parcă se oprea în stîlp de neguri, adunate la mormîntul cel vechi, lîngă apă".

Tehnica imperfectului, asociată cu cadențarea cea mai firească a cuvîntului, atmosfera poetică, imprimă caracterul elegiac de neuitat al povestirii. Peisagist neîntrecut, concentrat, expresiv, Sadoveanu construiește elevat multidimensional : *„Într-o luncă de tamarix înflorită ca cerul, cîntau într-un amurg privighetorile. În adîncul umbrei, în dosul acestui strălucitor decor, miile de paseri și animale trăiau o viață neînfrîntă. Și sub ele, în apa fierbinte și în mîlul cald, altă viață a gîngăniilor fără număr, fără sfîrșit, multiplă și fabuloasă, izvorîtă din veșnicie".*

Cîntînd *„codrul ca o ființă cu dureri, cu mîini, cu plîngeri"*, natura, în care vedea întotdeauna o prelungire a ființei umane, evocînd pagini simbolice din istoria poporului, cîntînd omul în măreția și demnitatea lui, suferind odată cu înfrîngerile lui, bucurîndu-se odată cu ieșirea acestuia din hățișurile beznei, în lumină și libertate, Mihail Sadoveanu a fixat precum un Neculce, un Creangă, un Odobescu, prin *Baltagul, Nicoară Potcoavă* și atîtea nenumărate creații, un stil și o limbă dintre cele mai fermecătoare. Era firesc ca maestrul care *AUDE toate gîndurile* cum spune G. Călinescu *(Frumusețea Geniului,* Contemporanul, 19. II. 959) să le fi pus, pentru a fi auzite de toată lumea, în forme poetice incantatorii.

Primit de la înaintași sau filtrat din graiul popular, dărul acesta nu e mai puțin — și aceasta este marea pildă pe care o dă urmașilor săi de condei, prozatori sau poeți — rezultatul unei munci încordate și inteligențe artistice pătrunzătoare, neobosite în exprimarea adevărului și frumosului vieții.

Vasile Nicolescu

luceafărul

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.
Director : acad. Mihai BENIUC
COLEGIUL DE REDACȚIE
Dumitru CORBEA (membru în Comitetul de direcție); Dan DEȘLIU (membru în Comitetul de direcție); Mihu DRAGOMIR (membru în Comitetul de direcție); V. Em. GALAN; Silvian IOSIFESCU; Aurel MIHALE; Mihai NOVICOV; acad. Panaitescu-PERPESSICIUS ; Titus POPOVICI ; Tiberiu UTAN; Haralamb ZINCA (membru în Comitetul de direcție).

În cartierul Floreasca — *Octombrie 1960.*

ARTISTUL CETĂȚEAN

„Încă din întîia tinerețe am fost cîștigat pentru ideile generoase sociale" — mărturisea Mihail Sadoveanu, în 1946, în toiul unei intense munci, politice și sociale, dusă cu înțelepciune și abnegație de partidul clasei muncitoare pentru așezarea Rominiei pe temeiuri noi socialiste.

Pentru structura sa psihică, plămădită din puritatea morală a bacilor de la stîne, integrarea organică unei atari atitudini demofile era cît se poate de firească.

Născut într-o Moldovă plină de vrajă și folclor, în care doina țelea durerile mulțimii și cîntecul bătrînesc murmura în apele timpului răzvrătirea vreunui haiduc, Sadoveanu, foarte de timpuriu, asemeni altor școlari din tîrgurile moldovenești, ia cunoștință cu reviste și ziare socialiste, ca Evenimentul literar și Lumea nouă, pentru care manifestă un interes deosebit. S-a socotit al acestui popor și al nădejdilor sale de mai bine încă din tinerețe, intuindu-i cu o uimitoare pertinență excelentele calități artistice. Era ceea ce-l făcea să declare atît de răspicat, într-un memorabil crez artistic, relația dintre creația sa și valorile literaturii populare: „Aici e panteonul meu literar, simplu și rustic, fără podoabe, ca natura, însă măreț ca și dînsa", și să se îndemne, în studiul Poezia populară, din 1923, pe sine și pe toți slujitorii condeiului, cu cuvintele: „De la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care cîntă și se simt ai acestui popor și ai acestui pămînt".

Cu toată ființa lui, Sadoveanu s-a legat cu acest popor și cu acest pămînt din vremuri „de dincolo de negură" și pînă astăzi, cînd vechiul pămînt și omul nou sînt scăldați în razele „luminii de la răsărit" în fața unui viitor nebănuit de fericit: „Mă simt al poporului meu pînă în cel mai afund trecut de suferințe: mă simt al prezentului și nu fără rost mulți eroi ai săi — în ce privește amploarea frescei sociale, numărul eroilor și farmecul povestirii — în care înțeleg și arhitectonica epicei și construirea personajelor și stilul — Sadoveanu a impins această specie mult înainte.

O contribuție încă de mai mari proporții și cu mai însemnate consecințe a avut însă Mihail Sadoveanu în literatura noastră prin chipul profund în care a înfățișat oamenii și în deosebi oamenii simpli, de pildă drama existențelor mărunte din tîrgurile de provincie și mai cu seamă pe cel ce l-a numit el însuși „eroul meu de predilecție" și anume țăranul romîn.

Țăranul este un erou relativ vechi al literaturii noastre — lucru de altfel foarte firesc. Ceea ce este mai puțin firesc este că pînă astăzi nu am izbutit să avem o monografie asupra chipului cum apare de-a lungul anilor, în operele diferiților scriitori, figura aceasta atît de umilită în trecut și de mîndră a țăranului romîn. Într-o asemenea carte, ce va trebui să se scrie, locul lui Sadoveanu va fi predominant sub foarte numeroase aspecte. Urmărind oricît de fugar procesul acesta lung de pătrundere a țăranului în literatura noastră, nu poți să nu observi o evoluție de la chipul simplist, romantic și mai ales exterior în care sînt înfățișați Toader, Mărinda sau eroii din O nuntă țărănească a lui Alecsandri sau din nuvelele lui Gane, pînă la impunătoarele figuri de țărani ca bunicul Manole, Anița, moș Anania, moș Calistru sau Vitoria Lipan, pînă la Ion al Glanetașului, la Moromete și sufletul unor oameni de demult, o în finalul acelei capodopere a literaturii noastre realist-socialiste, numită Nicoară Potcoavă, cîtă încredere în continuitatea luptei generațiilor pentru progres social : „Fraților ciobani și fraților țărani, ne-a spus nouă diacul Radu că Măria Sa Nicoară a trecut ca un vis al noroadelor. Din duhul său care nu se stinge ne-om aprinde și noi și alții de după noi cum se aprinde lumina din lumină".

Așa s-au aprins generații după generații din duhul luptător al lui Nicoară, de-a lungul anilor apăsați de „dureri înăbușite", pînă cînd flacăra aceasta, în condiții istorice cu totul noi, sub influența clasei muncitoare, strălucește în sufletul lui Mitrea Cocor, eroul al cărui drum simbolizează într-o mare măsură drumul țărănimii noastre muncitoare. Nu s-a discutat suficient și cu destulă seriozitate marele rol jucat de unele cărți apărute în primii ani de literatură realist socialistă la noi și mai ales nu s-a discutat din acest punct de vedere Mitrea Cocor. Căci în afară de influența covîrșitoare avută în rîndurile țărănimii muncitoare, romanul acesta, premiat cu medalia de aur a păcii, reprezintă un act de pionierat în literatura de după Eliberare. Încît am putea spune, parafrazînd o expresie celebră a lui Dostoievski aplicată Mantalei lui Gogol, că mulți dintre eroii țărani ai literaturii actuale au ieșit din „haina" lui Mitrea Cocor.

Înțelegerea profundă a politicii Partidului și a metodei de creație realist socialistă au determinat în opera lui Sadoveanu, după Eliberare, un salt considerabil calitativ. Universul său artistic, atît de popular și național, se îmbogățește, capătă dimensiuni noi, pe coordonatele cărora vechiul erou al scrierilor sadoveniene, poporul, se proiectează în toată măreția lui istorică. Cine, citind comparativ Șoimii și Nicoară Potcoavă sau Împărăția apelor și Nada florilor, nu va putea trage concluzii elocvente despre evoluția scrisului sadovenian sub influența metodei de creație a realismului socialist, în minuirea căreia Sadoveanu și-a pus tot umanismul și democratismul său ? Scriitorul, care și-a văzut cărțile arse de legionari în piețele publice și spintecate cu securea, s-a arătat un aprig luptător împotriva fascismului, împotriva războiului, a urii dintre popoare și-a militat neînfricat pentru pace, pentru prietenia cu primul stat socialist din lume, Uniunea Sovietică și cu toate popoarele pașnice.

Intelectual cu renume universal, Mihail Sadoveanu, membru în Consiliul Mondial al Păcii, a chemat în repetate rînduri pe intelectualii de pretutindeni să-și îndeplinească înalta lor menire socială. „Uniți-vă — le spunea el în 1948 — împotriva rasismului, a prejudecăților sociale, a grandomaniei naționalismelor, a celor ce propagă ura și neîncrederea. Uniți-vă pentru înfrățire și pace ca să aibă, în sfîrșit, răgaz neamurile să-și aducă fiecare tributul de bine la progresul umanității".

Pentru înalta sa strădanie literară și cetățenească, Mihail Sadoveanu a fost distins cu titlul de „Erou al muncii socialiste", a fost ales în funcții de mare răspundere, fiind vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Președinte al Uniunii Scriitorilor din R.P.R. Prin exemplul creației sale, accesibilă celor mai largi mase de cititori, inspirată din temele majore ale poporului, prin sfaturile sale înțelepte, maestrul octogenar a contribuit într-o foarte mare măsură la crearea literaturii noi și a eroului nou, reprezentant al constructorilor socialismului. „Pe noi, — spunea Sadoveanu — ne interesează clădirea lumii noua, formarea omului nou într-o întocmire socială mai bună; ne interesează literatura care face pe om mai eroic, mai generos, deci mai fericit".

La formarea acestui om, literatura lui Sadoveanu a contribuit cu prisosință. Mitrea Cocor a fost o pildă vie pentru milioane de țărani, care, învingînd ruginite prejudecăți, au urmat, ca și Mitrea, drumul cel mare și nou al socialismului. Dacă din întîia tinerețe Sadoveanu „a fost cîștigat pentru ideile generoase sociale", după 23 August 1944, în noile condiții politice și istorice, create de partidul clasei muncitoare, vechile sale înclinații democratice au înflorit și s-au manifestat cu toată vigoarea, contribuind cu scrisul și cu activitatea politică la statornicirea noii orînduiri. De aceea, n-am putea împerechea mai bine vorbele artist și cetățean în jurul altei personalități din literatura noastră, decît în jurul celui mai mare dintre ei, Mihail Sadoveanu.

CRONICA LITERARĂ de I. D. Bălan

Țăranul lui Sadoveanu în literatura română

„Eu mi-am durat un monument, ci nu cu dalta..." — ar putea spune, asemeni marelui poet, încă de foarte mulți ani și marele nostru Mihail Sadoveanu. Într-adevăr, uriașa operă literară pe care a dăruit-o poporului romîn și lumii întregi în decursul celor mai mult de șase decenii de neobosită activitate, constituie pentru scriitor un strălucitor și nepieritor monument în fața căruia oricare altul ce va încerca să-l slăvească va păli. Impresionantă prin proporțiile și varietatea ei, vasta creație literară a lui Mihail Sadoveanu impune deopotrivă și prin acel atît de caracteristic și indicibil farmec „sadovenian", prin marea ei valoare artistică și, nu mai puțin, prin imensa ei contribuție la dezvoltarea literaturii romîne. Căci opera lui Sadoveanu nu constituie un simplu capitol în istoria literaturii noastre. Ea reprezintă o întreagă etapă și marchează, din o sumă de puncte de vedere, o treaptă nouă superioară, în dezvoltarea literaturii romîne, în dezvoltarea realismului acestei literaturi. Într-adevăr, creații de cîteva pagini ca: Moarta. Într-un sat, odată..., O umbră, Păcat boieresc, La noi, în Viișoară, Hoțul, Drum la Moș Anania, Pe Deleleu sau creații mai ample ca Zodia Cancerului, Nopțile de Sînziene, Hanu-Ancuței, Baltagul, Frații Jderi, Nicoară Potcoavă (și-mi dau seama cît sînt de nedrept mărginind enumerarea) sînt capodopere fără de pereche a căror existență, prin realismul și inalta lor măiestrie artistică, conferă încă demult un loc de frunte autorului lor în rîndul clasicilor literaturii noastre. Dar Mihail Sadoveanu a dat mai mult decît asemenea valoroase creații puternic realiste, pline de poezie și adevăr, desăvîrșite ca expresie. Prin operele lui, în mai fiecare din domeniile în care s-a afirmat, marele scriitor a inovat, a depășit înaintașii și contemporanii, a adus motive noi, mijloace noi și o tot mai profundă observare a vieții, aducînd astfel o substanțială contribuție la procesul de dezvoltare a literaturii noastre.

Natura, de pildă, ocupă, precum se știe, un loc însemnat în această strălucită creație și s-a vorbit suficient despre marea artă a scriitorului în zugrăvirea diverselor meleaguri ale patriei noastre pe care a știut să le vadă, asemeni unui mare pictor, cu farmecul lor propriu din fiecare anotimp, din lumina și întunericul fiecărui ceas de zi și noapte. Dar — ceea ce este încă mai însemnat — nimeni pînă la el, nici Alecsandri, nici Russo, nici Coșbuc, nici altul n-a putut s-o înfățișeze cu o atît de mare varietate, într-o atît de mare amănuntime, cu atît de mare profunzime în observare. Ar fi interesant să cerceteze cineva cu atenție cîte soiuri de peisaje, cîte soiuri de copaci, de plante, de flori, de sălbătăciuni sau de păsări și gize, de culori și de zvonuri ale singurătăților au apărut pentru prima oară în literatura noastră în paginile lui Sadoveanu. Ar fi interesant, de asemenea, pentrucă e vorba de o operație de același gen, să urmărim cîte cuvinte ce existau în limba poporului, dar nu intraseră încă în aceea a literaturii, au fost introduse de Sadoveanu, îmbogățind masiv lexicul literaturii noastre, după cum ar fi interesant să ne dăm seama cît a sporit el posibilitățile de expresie ale limbii noastre, conferind cuvintelor nuanțe noi sau chiar sensuri noi, fie singure, fie în asociații încă nemaiîntîlnite pînă atunci. În ce privește literatura de evocare istorică nu este greu deloc de observat că dacă asemenea înaintașilor săi Negruzzi, Odobescu și Hașdeu, el dă o semnificație actuală creațiilor sale, făcînd din ele niște pilde — așa cum spun multe și nu fără rost mulți eroi ai săi — în ce privește amploarea frescei sociale, numărul eroilor și farmecul povestirii — în care înțeleg și arhitectonica epicei și construirea personajelor și stilul — Sadoveanu a impins această specie mult înainte.

O contribuție încă de mai mari proporții și cu mai însemnate consecințe a avut însă Mihail Sadoveanu în literatura noastră prin chipul profund în care a înfățișat oamenii și în deosebi oamenii simpli, de pildă drama existențelor mărunte din tîrgurile de provincie și mai cu seamă pe cel ce l-a numit el însuși „eroul meu de predilecție" și anume țăranul romîn.

Țăranul este un erou relativ vechi al literaturii noastre — lucru de altfel foarte firesc. Ceea ce este mai puțin firesc este că pînă astăzi nu am izbutit să avem o monografie asupra chipului cum apare de-a lungul anilor, în operele diferiților scriitori, figura aceasta atît de umilită în trecut și de mîndră a țăranului romîn. Într-o asemenea carte, ce va trebui să se scrie, locul lui Sadoveanu va fi predominant sub foarte numeroase aspecte. Urmărind oricît de fugar procesul acesta lung de pătrundere a țăranului în literatura noastră, nu poți să nu observi o evoluție de la chipul simplist, romantic și mai ales exterior în care sînt înfățișați Toader, Mărinda sau eroii din O nuntă țărănească a lui Alecsandri sau din nuvelele lui Gane, pînă la impunătoarele figuri de țărani ca bunicul Manole, Anița, moș Anania, moș Calistru sau Vitoria Lipan, pînă la Ion al Glanetașului, la Moromete și mai ales la portretul sobru și grandios al țăranului comunist, Mitrea Cocor.

Ca să ajungem aici a fost încă nevoie de un drum îndelungat și de contribuția a numeroși scriitori talentați, cu posibilități de cunoaștere a satului și a țăranului din ce în ce mai mari. Căci în considerațiile ce le facem, nu este vorba direct de problema înfățișării unui țăran din ce în ce mai nemulțumit, din ce în ce mai răzvrătit și mai conștient, pînă ajungem la Mitrea Cocor, aspect la care pe drumul adevărat — arătat de Sadoveanu — scriitorii ajung indirect. Este, de fapt, vorba în primul rînd — și aceasta este problema esențială în literatură — de chipul cum este văzut și construit eroul-țăran, de progresul ce se realizează pe încetul în zugrăvirea cît mai profundă, mai completă, mai amănunțită a complexei vieți interioare din fiecare țăran, privită oarecum dinlăuntrul personajului, iar nu din afara lui. Este vorba, cu alte cuvinte, pe această linie a înfățișării țăranului în literatură, de evoluția în ansamblu a literaturii noastre spre o înfățișare tot mai realistă a vieții sociale și a oamenilor, în speță a vieții satului și a unuia din cei mai frecvenți și, către sfîrșitul secolului al 19-lea, încă insuficient cunoscut din eroii săi, a țăranului.

Contribuția lui Mihail Sadoveanu, în acest sens, la dezvoltarea realismului și a literaturii noastre prin înfățișarea veridică a țăranului romîn cu întreaga sa complexitate lăuntrică umană, este din cele mai însemnate, putem spune : uriașe și hotărîtoare. Nu e vorba de a minimaliza cu nimic contribuțiile pe această linie ale înaintașilor săi : ale lui Alecsandri și Gane, într-o primă etapă ; ale lui Slavici și Creangă, într-o altă etapă, mult mai însemnată ; ale lui Garabiale, Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, Delavrancea și ale scriitorilor legați de mișcarea de la „Contemporanul" ; în sfîrșit ale lui Coșbuc, care reprezintă un pas însemnat dincolo de Slavici în zugrăvirea variatei și bogatei vieți lăuntrice a țăranului, dar care, trebuind să se supună legilor poeziei, n-a putut înfățișa totuși realmente întreaga complexitate ce a sesizat-o a vieții eroului său.

Preluînd această moștenire literară, copilul, adolescentul Mihail Sadoveanu, în anii 1888—1900 era, cum spunea el, copilul mamei sale, țăranca de la Verșeni. O dramă de familie, discret sugerată mai mult în diverse nuvele și schițe, decît în Anii de ucenicie, face ca întreaga simpatie de care dispuneau bogatele resurse interioare ale viitorului scriitor să se întoarcă spre familia de țărani a mamei sale, în mijlocul căreia trăiește lungi răstimpuri, putînd cunoaște îndeaproape viața naturii, a satului și a țăranului. Cu această viguroasă cută de simpatie sentimentală — așa de însemnată la vîrsta adolescenței, cu această profundă cunoaștere a vieții și a sufletului țărănesc, lui Mihail Sadoveanu se înțelege că-i vorbesc cu o gravitate pe care poate nici un alt scriitor sau viitor scriitor contemporan n-avea pregătirea să o sesizeze și marile răscoale țărănești din 1888, al căror ecou se află în opera sa, și cele mai restrînse din anii următori, și dezvăluirile presei, și mișcările socialiste în legătură cu mizeria, umilirea și nedreptatea în care trăia țărănimea și teroarea ce se pornește la sate în 1898, după încercarea de a constitui „clubu-rile țărănești". Cu o experiență personală așa de însemnată în împrejurările concret istorice amintite, Sadoveanu se poate apropia de reala viață a țăranului și poate valorifica mai bine ca oricare din contemporanii săi experiența înaintașilor în înfățișarea literară a acestui erou, ceea ce-l determină să abandoneze — cu un gest a cărui semnificație și importanță el n-a uitat-o niciodată — drama Hecubei, pentru a aborda și a face cunoscută pe aceea a lui Ion Ursu și a atîtor altor semeni ai acestuia ce i-au urmat în laboratorul său artistic, pentru a intra în literatura noastră.

De aceea, încă o dată, fără să nesocotim întru nimic contribuția înaintașilor în această direcție care lui i-a fost o treaptă, Mihail Sadoveanu în împrejurările vieții sale și în condițiile istorice concrete, cu uriașa sa capacitate artistică, a izbutit să creeze în literatura noastră țărani care depășesc și ca număr și ca intensitate de viață și ca bogăție lăuntrică tot ce fusese pînă atunci. Țăranii lui Sadoveanu nu mai sînt niște eroi literari, ci niște oameni adevărați care nu pot fi deosebiți de cei din realitate, mai cu seamă asemenea acestora prin naturala complexitate a firii lor, prin mare diversitate de gînduri și sentimente de care sînt capabili în toate clipele vieții lor. Pînă la Sadoveanu, cu unele excepții, diferau împrejurările concrete în care erau puși țăranii, diferau categoriile sociale cărora ei le aparțineau, dar, în linii mari, țăranii erau țărani și atîta tot, fără mare varietate în acțiunile lor, fără mare nuanțare în gîndurile și sentimentele lor, mai cu seamă fără rădăcina acestor gînduri și sentimente. (Nu uit, firește, pe Anca lui Caragiale, dar nu mi se pare de loc lipsit de semnificație, chiar în această ordine de idei, faptul că au fost atîtea discuții în jurul acestui personaj). Sadoveanu ne aduce Țăranii cei mai diverși și, pe de altă parte, fiecare în parte cei mai complecși pe care i-a cunoscut pînă la acea dată literatura noastră, oameni închiși și ursuzi care ascund vechi amintiri și-s capabili de neașteptate gingășii, singuratici, prietenoși în fond, gata să primească un oaspe, oameni înfrățiți cu natura, curați, de o înaltă etică, buni și răi, demni și dîrji, duioși și fără cruțare, cu înfățișare modestă, dar închizînd mari înțelepciuni, strînse în îndelungată strădanie de a pătrunde tainele naturii și ale vieții, drame mari și mici în existența individuală și socială a acestor oameni — toate acestea văzute totdeauna dinlăuntru, nu plecînd de la o situație dramatică, ci de la reacția sufletului uman al țăranului în fața acestei situații dramatice. Fără îndoială, țăranul apare altfel — mai adevărat, mai complex — în literatura noastră de la Sadoveanu încoace și putem spune că noi toți am izbutit să cunoaștem mai bine țăranul romîn, datorită chipului profund în care l-a oglindit acest scriitor și perspectivelor ce le-a deschis el în această privință scriitorilor ce i-au urmat.

Considerațiile acestea sumare prin forța lucrurilor în acest cadru, privind numai un aspect din nenumăratele pe care le cuprinde ampla creație a lui Mihail Sadoveanu, ne arată o latură din ceea ce numeam contribuția scriitorului la dezvoltarea realismului, la dezvoltarea literaturii romîne în ansamblul ei, nu în sensul îngust că i-a adăugat cîteva opere valoroase, ci în acela profund că a împins-o înainte, a făcut-o să cuprindă mai veridic viața exterioară și interioară a oamenilor, i-a dat noi perspective, i-a pus la dispoziție noi, multiple, variate teme, eroi, modalități și instrumente de expresie, ridicînd-o totdeodată la un înalt nivel artistic.

Iată pentru ce, sub toate raporturile, Mihail Sadoveanu a binemeritat de la literatura romînă.

G. C. Nicolescu

5 NOIEMBRIE 1960

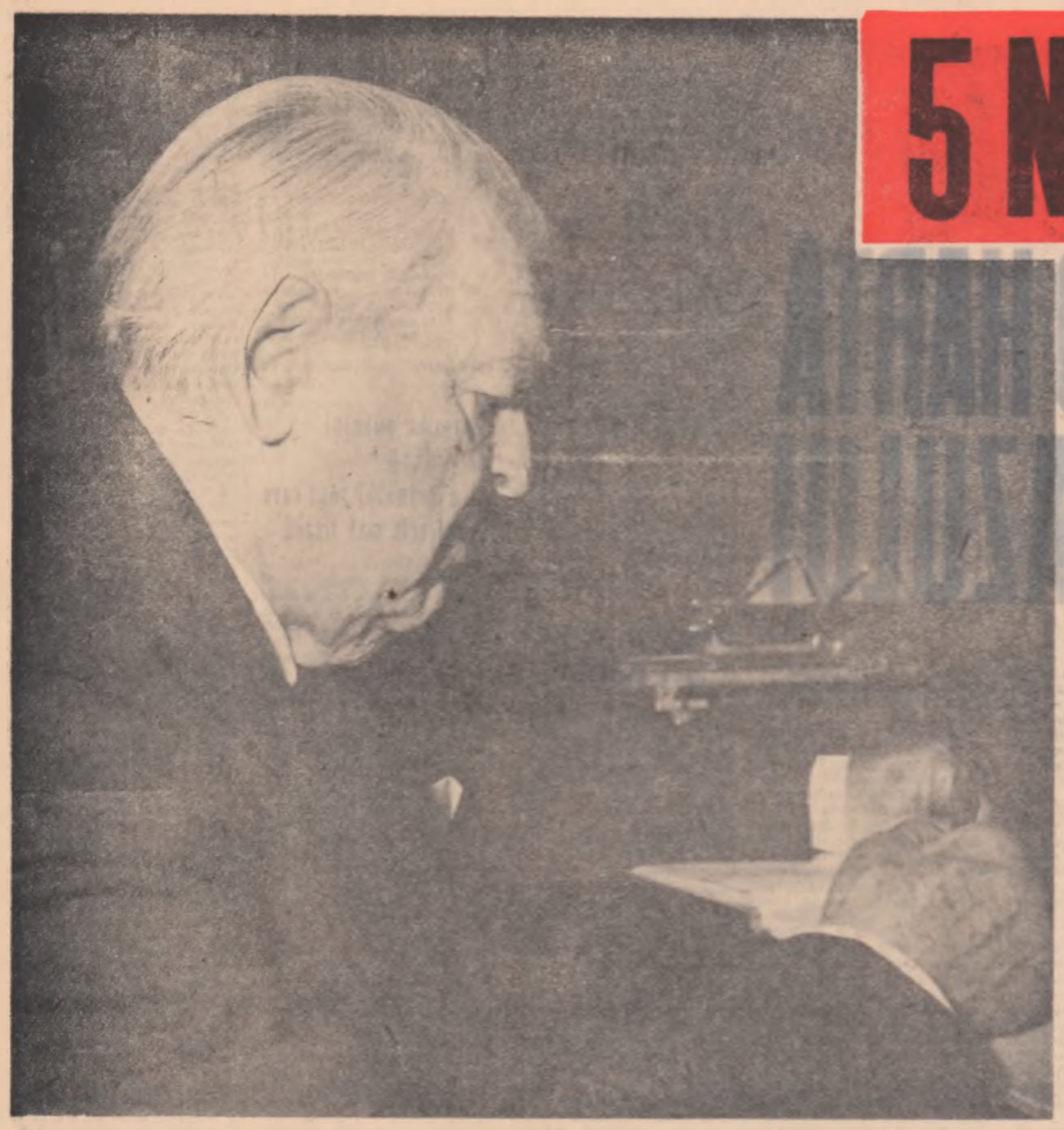

1.
Cea mai mică, cea mai vrednică... Primul „La mulți ani" din ziua de 5 noiembrie

2.
Cu fiica și prietena sa, scriitoarea Profira Sadoveanu, înaintea obișnuitei mese de șah

3.
La Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu", citind **Scînteia** din dimineața zilei de 5 noiembrie, alături de criticul Paul Georgescu

4.
Cu vechiul său prieten, scriitorul Demostene Botez, la o ceașcă de cafea

5.
Vizitînd expoziția de la Casa Scriitorilor, expoziție deschisă în dimineața zilei de 5 noiembrie

6.
Alături de un grup de scriitori, după terminarea vizitei în expoziție

7.
„La mulți ani, iubitul nostru maestru" — urează cu glas emoționat reprezentanții elevilor școlilor medii din Capitală

8.
In această dimineață a apărut în librării volumul **Mărturisiri** de Mihail Sadoveanu. Reprezentanții Editurii de stat pentru literatură și artă înmînează maestrului primele exemplare ale cărții

9.
O poezie din adîncul inimii și un buchet de flori pentru scriitorul al cărui nume îl poartă cu mîndrie școala noastră...

10.
„Vă mulțămesc"...

Fotografiile din acest număr sînt executate de DAN GRIGORESCU

ZI DE SĂRBĂTOARE

N-e-am întrebat oare vreodată, dragi cititori, care au fost sentimentele și gîndurile lui Mihail Eminescu în ziua cînd a împlinit 30 de ani? Știm numai că pe atunci era redactor la „Timpul", așteptînd poate telegramele Havas, despre care vorbește într-o scrisoare, blestemîndu-și zilele. Ne-am întrebat oare vreodată cum și-a întîmpinat Caragiale cea de-a 60-a aniversare a nașterii sale? Era la Berlin și de acolo a trimis răspunsul său demn, refuzînd așa-zisa sărbătorire ce i se pregătea în țară, iar în noaptea dinaintea aniversării a veghiat la masa de lucru, compunînd cunoscuta fabulă pe care i-a adresat-o lui Vlahuță și în care explica pricina refuzului său. Era protestul pe care Caragiale îl aducea în ziua cînd împlinea 60 de ani orînduirii ce l-a disprețuit pe el și opera sa. A fost o zi de amărăciune pentru marele exilat de la Berlin. Ne-am întrebat vreodată ce gînduri l-au frămîntat pe Alexandru Vlahuță la 5 septembrie 1918, cînd și el împlinea 60 de ani? Cu cîtva timp înainte, fusese doar dat afară din slujba modestă pe care o avea și i se ceruse restituirea permisului de cale ferată. L-au chinuit în acea zi de 5 septembrie gîndurile pe care avea să le așternă mai tîrziu în scrisoarea trimisă lui Paul Bujor: „Mă doare gîndul amar că suferințele și jignirile noastre n-au făcut nici măcar atîta lucru, ca soarta unui scriitor cinstit și demn să nu mai fie la discreția unui oarecare. N-aș vrea să închid ochii cu durerea că dacă ar mai veni un Eminescu", tot în casa de nebuni ar trebui să sfîrșească".

Sînt doar cîteva file din cartea tristă a istoriei noastre literare.

Și iată că anul acesta ne-a fost dat să trăim două mari aniversări: în mai, Tudor Arghezi a împlinit 80 de ani. La 5 noiembrie, Mihail Sadoveanu a pășit pragul celui de-al optulea deceniu al vieții sale. Au fost două sărbători nu numai ale celor doi maeștri ai prozei și poeziei românești, dar două sărbători care au manifestat încă o dată stima și prețuirea de care se bucură scriitorii și artiștii noștri în anii regimului de democrație populară. Aceste două aniversări au însemnat pentru poporul nostru un prilej de a cinsti așa cum se cuvine pe scriitorii atașați cauzei celor mulți.

5 noiembrie 1960... In această dimineață, pe pagina întîi a ziarelor noastre a fost publicată scrisoarea pe care Comitetul Central al Partidului, Prezidiul Marii Adunări Naționale și Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române au trimis-o scriitorului Mihail Sadoveanu, scriitorul militant, luptător neobosit pentru cauza socialismului, pentru prietenia cu Uniunea Sovietică. Pe pagina întîi a ziarelor a apărut fotografia conducătorilor partidului și ai statului care l-au vizitat pe maestrul Mihail Sadoveanu la locuința sa, pentru a-i transmite felicitări cu ocazia zilei sale de naștere. Încă o dovadă vie a înaltei prețuiri pe care partidul și statul nostru o acordă marilor noștri scriitori devotați maselor largi populare, devotați luptei pentru pace și socialism.

5 noiembrie 1960... In această zi, cititorii au aflat în vitrinele librăriilor un nou volum de Mihail Sadoveanu, proaspăt ieșit de sub teascurile tipografiei „Mărturisiri". In el se află rodul a peste 50 de ani de activitate publicistică. In paginile acestui volum apărut în dimineața zilei în care Mihail Sadoveanu împlinea 80 de ani, avem imaginea vie a scriitorului militant, a scriitorului care pe lîngă cele peste o sută de volume n-a ostenit de-a lungul vieții sale să fie prezent în marile bătălii ale poporului nostru. Sînt mărturii ale unei vieți de scriitor și de cetățean în același timp. In aceeași zi, în vitrinele librăriilor a apărut numărul obișnuit al Bibliotecii pentru toți. El era închinat tot operei lui Mihail Sadoveanu adunînd laolaltă istorisirile de vînătoare și pescuit ale acestui om care a cutreierat ani și ani de zile meleagurile patriei, cunoscînd oameni, locuri și vietăți nespus de frumoase.

5 noiembrie 1960... In paginile ziarelor noastre au apărut articole, amintiri, studii închinate scriitorului-cetățean, Mihail Sadoveanu. Au apărut, de asemenea, telegrame de salut ale scriitorilor de peste hotare care au omagiat pe Mihail Sadoveanu — un mare artist contemporan și un luptător pentru înfrățirea popoarelor lumii.

5 noiembrie 1960... La ora 11 Mihail Sadoveanu merge la Casa scriitorilor, care-i poartă numele, fiind întîmpinat de reprezentanții Uniunii scriitorilor, de pionieri, elevi, prieteni, pentru a asista la deschiderea expoziției organizate aici. Sînt strînse lucrări de artă plastică, dintre care unele au fost recent terminate, file de manuscris, ediții ale operei lui Sadoveanu în țară și peste hotare, fotografii reprezentînd vizitele maestrului în cartierele muncitorești din București, călătoriile sale în țară.

5 noiembrie 1960... Academicianul Mihail Ralea, Geo Bogza, Horia Hulubei, vicepreședinți ai Comitetului Național pentru Apărarea Păcii și Sanda Rangheț, secretara Comitetului, l-au vizitat pe Mihail Sadoveanu și i-au înmînat un mesaj din partea Comitetului Național pentru Apărarea Păcii, care urează maestrului Mihail Sadoveanu ani mulți și fericiți, sănătate și rodnică activitate în slujba apărării păcii.

5 noiembrie 1960... In această zi, la locuința maestrului au venit, pentru a-l felicita pe marele scriitor, delegații ale Uniunii scriitorilor, ale editurilor, ale publicațiilor literare, radiodifuziunii române, personalități ale vieții noastre culturale și artistice, vechi prieteni. Au ținut să-și aducă omagiul elevi și pionieri din Capitală, delegați de la Școala medie nr. 5 „Mihail Sadoveanu", care la începutul aceleiași săptămîni avuseseră bucuria să primească vizita scriitorului iubit și stimat de ei, de la Școala medie „Dr. Petru Groza", de la Școala medie nr. 27 etc.

In această zi, pe adresa maestrului Mihail Sadoveanu au sosit din întreaga lume telegrame și mesaje de felicitări. Scriitorii sovietici din Moscova, din Minsk, din Uzbekistan, din Odesa l-au felicitat sincer pe marele prieten al Uniunii Sovietice, pe luptătorul pentru pace și socialism, pe scriitorul a cărui operă este tradusă în milioane de exemplare, pe întreg cuprinsul patriei socialismului victorios, fiind studiată și cunoscută de cele mai largi mase de oameni ai muncii. Au trimis telegrame de felicitare academicianul D. Skobelțin, Ilya Ehrenburg, Wanda Wasilevska, Al. Korneiciuk și alți scriitori sovietici. Pe adresa maestrului au sosit, în această zi, mesaje de felicitare din partea Comitetului pentru Apărarea Păcii din Polonia, din partea Comitetului pentru Apărarea Păcii din Bulgaria, din partea scriitorilor din Djakarta, din partea Asociației de prietenie Finlanda-Romînia etc., etc.

Iar în aceeași zi, din toate colțurile țării, s-au îndreptat felicitări ale oamenilor muncii, elevilor și pionierilor, ale școlilor, bibliotecilor, instituțiilor de învățămînt, scriitorilor și oamenilor de știință.

Răsfoim aceste emoționante dovezi de dragoste și prețuire pe care tînăra generație le adresează scriitorului iubit, scriitorului care i-a învățat să prețuiască tradițiile de luptă ale poporului nostru, anii luminoși ai socialismului, prietenia cu marea noastră vecină, Uniunea Sovietică.

In aceste mesaje, elevii îl încredințează pe maestrul Mihail Sadoveanu de stima cu care citesc operele lui, de dragostea cu care urmăresc scrisul său, inspirat din lupta poporului nostru pentru mai bine. Aceste sentimente le exprimă membri cercului literar al elevilor din clasele a V-a — VII-a de la Școala nr. 2 Oradea: „Ne-ați făcut să înțelegem mai bine prezentul și să admirăm minunatele realizări ale noului, ne-ați umplut inimile de dragoste și recunoștință față de partidul nostru drag și față de marea noastră prietenă, Uniunea Sovietică". Iar elevii Școlii de meserii din Dej îl încredințează pe maestrul Mihail Sadoveanu că „activitatea dv. pe tărîmul literaturii, cărțile și eroii pe care i-ați creat ne sînt îndemn și exemplu în munca noastră de însușire a științei și culturii, de construire a socialismului în patria noastră scumpă, Republica Populară Română". Școala medie din Pașcani, orașul în care a văzut lumina zilei maestrul Mihail Sadoveanu și al cărui deputat este în Marea Adunare Națională, îi urează, de asemeni, scriitorului, sănătate și viață lungă. Mesaje emoționante a primit maestrul de la elevii clasei a IV-a de la Școala de 7 ani nr. 1 din Sibiu, care alătură scrisorii lor un modest dar, un semn de carte, arătînd în același timp că „din cărțile dv. noi pionierii și școlarii înțelegem să fim cinstiți și harnici, să devenim oameni de nădejde ai patriei noastre dragi". Din Cluj, de la Școala medie „Brassai" eleva Vetési Magda scrie: „Eu sînt numai o elevă mică, din clasa a VIII-a, poate chiar cea mai mică din cei care vă urează sănătate în această zi însemnată. Dar vreau să vă scriu deoarece Mihail Sadoveanu este scriitorul întregii țări, operele sale fiind ale tuturor naționalităților conlocuitoare de la noi". Reprezentanții Școlii medii din Tîrgu-Secuiesc arată că „tineretul nostru, prin citirea operelor dv., a îndrăgit și mai mult limba română, a învățat să iubească și mai fierbinte frumusețile și bogățiile patriei noastre și trecutul de luptă al poporului". O scrisoare emoționantă a primit Mihail Sadoveanu de la elevii clasei a III-a a Școlii de muzică din Ploești. In această scrisoare se spune: „Noi n-am citit încă prea mult din cărțile dv. pentru că sîntem mici, dar am ascultat, alături de Niculăeș, pe Făt-Frumos Măzărean, am plîns pentru biata Puica, am călătorit în Dumbrava Minunată cu Lizuca și Patrocle și ne-am minunat de frumusețile toamnelor aurii. Cît de mult așteptăm orele de lectură ca să auzim aceste opere ale dv. Abia așteptăm să creștem mari ca să vă putem citi toate cărțile dvs." O pioniercă din București, Achim Dorina scrie: „V-am auzit glasul la radio, citind povestea „Capra cu trei iezi" și cu ochii închiși parcă mă simțeam cu capul pe genunchii unui bunic nespus de bun și de înțelept, cu părul de zăpadă și sorbeam fiecare cuvînt. Nu știu dacă nu sînt prea îndrăzneață dar simt în seara asta un îmbold care-mi poruncește să vă spun și eu la mulți ani și să doresc sănătate deplină aceluia care m-a făcut să văd și să simt frumusețea".

Asemenea gînduri pornite din adîncul inimii au venit de pe întreg cuprinsul țării. De la elevul muncitor Velescu Alexandru, de la Școala medie din Baia Mare, de la Școala medie din Turnu-Severin, de la pionierii din satul Budești, raionul Roman, de la Palatul pionierilor din Oradea, de la unitatea de pionieri din comuna Șiria, de la Școala elementară din comuna Albești, din Pitești, Tîrgu-Mureș, de la învățători, profesori etc.

Ceea ce emoționează în aceste rînduri este faptul că oameni tineri sau virstnici au înțeles din opera lui Mihail Sadoveanu mesajul ei înalt uman, suflul patriotic, dragostea de popor, încrederea în victoria oamenilor muncii, nobilele ei năzuințe de pace și de înțelegere între popoare. De aceea, opera lui Mihail Sadoveanu este atît de dragă poporului nostru, pentru că în ea trăiesc aspirațiile noastre de ieri și de azi, trăiește frumusețea anilor liberi ai socialismului, trăiește minunata natură a patriei noastre. Și toate scrisorile primite în această zi dovedesc că opera unui scriitor care s-a legat de-a lungul deceniilor de destinul ascendent al poporului său, trăiește și va trăi cu o strălucire nestearsă în inimile celor mulți și harnici.

*

Am căutat să spicuim în aceste rînduri cîteva aspecte din ziua în care Mihail Sadoveanu a împlinit 80 de ani. Sărbătoare a întregului popor, ea va rămîne un document grăitor al anilor noștri liberi în care scriitorul și artistul este prețuit cu adevărat.

In telegrama sa de felicitare, Ilya Ehrenburg spune: „Sincerele mele felicitări marelui scriitor și mare prieten. Bune urări și multă sănătate. Vă îmbrățișez cordial".

Valeriu Rîpeanu

Cititorii și redactorii revistei

luceafărul

urează maestrului

MIHAIL SADOVEANU:

La mulți ani!

Geo Dumitrescu

SCHIȚĂ PENTRU O HARTĂ MORALĂ A BICAZULUI

Marea inimă electrică a țării, Bicazul, va începe curînd să bată. Astăzi pe valea Bistriței, de la Stejaru, unde vor alerga roată turbinele, și pînă sus spre Galu, unde va ajunge curînd valul neliniștit al mării Bicazului, cale de peste 50 de kilotri — se simte, puternică, ătărîtoare, prezența acestui ant tehnic, din care vor cede fără încetare, nu nui fluvii de energie electridar și pătrunzătoarele vai ale înnoirii.

Țeunăzi, cu ochii pe marea ndă, de la poalele barajudepănam, în gînduri și agini aprinse, înțelesurile colitoare ale acestei preți și ale urmărilor ei, astecînd în clocotul gînduriamintiri și ecouri, viziuni, puri de oameni, trecute și oare, imagini din ceea ce ost și din ceea ce începe să

nnul arhaic al triței

Plutele lunecînd leneș, fomic, pe ape limpezi și liite, printre munți și păduri îne. Ceahlăul, „uriaș cu itea-n soare", stăpînind înerile Moldovei și zămislind icetat legende...

Bistrița, șerpuindu-și unclare prin valea ei liniș verde, însorită, patriar...

am aceasta era imaginea ieri, devenită o convenție oitoresc turistico-literar, a tor locuri. Imagine care, îndulcită și parțială, nu lipsită de temeiuri reale. adevăr, așa mi-a apărut, 1946, cînd am călcat-o a oară, valea Bistriței. O liniștită, patriarhală, plide lumină și prospețime. ura mișcare, în adînca tă a peisajului, părea să fie rată de lina lunecare a elor pe apele clare, ușor murînde, ale Bistriței. De rte și de alta a apei, oștile urilor păreau de veacuri e din marșul lor vegetal ra munților din preajmă, ni și statornici, particiși ei la profunda încreire a lucrurilor. Dar, parla această străveche și senemișcare păreau și că e mărunte, ponosite, seate de-a lungul văii, bor și cocioabe în care vieu robii și slujitorii de pe eniile regale. Și această re nu mai era în întregiadevărată. La desmințirea, amdată discretă și pasivă, arilor frumuseți înmărmuale văii, participa în feți și o anumită clădire din ul Bicazului, o vilă mare oișor, cu un parc elegant ur, cu chioșcuri năpădite verdeață, cu terase în e pînă în undele Bistriței. acest palat răsunau chiolirile de pomină ale regede terase sub lună, pe ținea apei, se plimbau și pîntecoșii, protipendaîngărind undele clare ale iței. Acesta era palatul , stăpînul nemișcării ar și pitorești de pe valea iței, stăpînul bordeielor ut ale robilor. Dar dezlea acestei milenare nemiș a acestei uriașe încremea elementelor, în care păcă doarme însuși timpul, are păreau încrustate de ca niște fosile înseși vieoamenilor, n-avea să mai zie mult...

legarea începe

o seară de iarnă. Lumiscaldă din belșug fațada ului regal din Bicaz. Pe ea lui sclipește pajura lui moșier al țării. Dei, pe ulița întunecoasă a ui, ca o răbufnire de vînt de primăvară, o veste! eună cu ea, un om cu o . Într-o clipă, el se află față-n față cu semnul re În mina lui apare un cioo daltă. Întruchiparea înnată de ghips colorat, olul de rușine al robiei are, se năruie în țărînă tă cu bucată. Omul cuă cu un zîmbet fericit, rios. E zidarul comunist itru Ilie, unul din locatordeielor mizerabile ale șilor regali. Marea dezleîncepe. Desmințirea mută rdeielor lui vodă devine activă, vehementă, hotărîtoare. Nu după multă vreme, (ca răstimp istoric, cam cît ai trage o dată zdravăn aer în piept) au venit și alte vești: planul de electrificare, Hotărîrea din 1950 privitoare la hidrocentrala din Bicaz.., Am revăzut valea senină și patriarhală chiar în anul următor, nu mult după deschiderea șantierelor. Am revăzut-o apoi, într-o expediție îndelungată, după încă un an. Dar n-am mai cunoscut-o. Elementul ei dominant devenise mișcarea. Șantierul, cu mișunarea neobosită a mașinilor lui, clădirile noi crescînd peste noapte, trenul, cu podurile și gările lui, sosit pînă în poarta Bicazului, oamenii, mulțimea de oameni, grăbiți, grijulii, măsurînd cu gravitate nu numai rosturile muncii lor, uneltele și mașinile lor, dar parcă însăși soarta nouă a apelor, a pădurilor, a munților, — iată cine a dezlegat încremenirea străveche a acestor locuri. Am văzut cu uimire, desfăcut din îndelungata-i nemișcare, marșul pădurilor, pornit de data asta spre gatere și ateliere, spre gurile tunelului, spre noile sate cu case albe crescute de la o zi la alta. Am văzut dezlegată pînă și bătrîna, milenara statornicie a munților : jumătate din trupul mătăhălos și aspru al stîncilor de pe malul drept dispărea sub mina dibace a minerului frunțaș Ștefan Ivancioni, — pe celălalt mal, excavatoarele străbătute cu totul umărul de piatră al muntelui. La tunel, dinspre cele două capete, începuse drumul eroic, de aproape cinci kilometri, al minerilor, prin străfundurile somnului geologic al pietrei. Pînă și șoseaua, bătrînă, deșelată, ulițele prăfoase ale împrejurimilor, dădeau mărturie de marea zguduire ce începuse pe valea inertă și pitorească : în praful sau în noroaiele lor se împuținau pînă la dispariție urmele călciielor desculțe, ale opincilor, pecețile străvechi ale pașilor oilor, se în mulțeau hotărîtor urmele noi, neobișnuite, întipărite de șenilele tractoarelor, screperelor, buldozerelor — arătări uriașe, stranii, în peisajul patriarhal al ținutului, — urmele duble, grele, decorative ale pneurilor „Zis" urilor și „Tatre"-lor, urmele țintelor și potcoavelor de bocanci, zimții înfloriați ai cizmelor de cauciuc, dungile subțiri, dese, împletite ale roților de bicicletă...

O mare mișcare de oști

Chiar de la început, de la prima vizită la Bicaz, cînd șantierul nu împlinise încă un an și se mai afla încă în faza de organizare, desfășurarea lucrărilor îmi dădea imaginea unei mari bătălii, care-și arăta deocamdată primele semne exterioare, anunțînd trecerea treptată de la satul mărunt al iobagilor de odinioară, la orașul modern, industrial, de mîine. Dacă ai fi putut cuprinde într-o privire întreg șantierul, dacă ar fi fost să-l cercetezi, să zicem, de pe vîrful Ceahlăului, această prefacere ți s-ar fi prezentat ca o mare mișcare de oști. Ai fi văzut mai întîi șirul de gări ale noii linii ferate Piatra Neamț—Bicaz, clădiri chipeșe, de munte, de o frumusețe robustă, aspră — ele păreau carele de asalt ale viitorului, pornite asupra negurilor patriarhale din susul văii. Ai fi văzut apoi detașamentele puternice ale instalațiilor și uzinelor anexe ale șantierului, ale marilor viaducte, blocurilor muncitorești, desfășurîndu-se pe toată lungimea celor douăzeci și ceva de kilometri ai șantierului, precum și avangărzile ușoare : coloniile albe ale baracamentelor sau albele grupuri de case noi ale satelor strămutate. Între aceste oști, înaintînd din toate părțile, mărunțele bordeie vechi, răzlețite prin margini sau înghesuite fără rînduială în unele unghere, păreau resturile unei armate învinse, fugind în debandadă. De pe atunci, lîngă zvelta siluetă a noului viaduct, a noului bloc de locuințe, a fabricii de ciment, bordeiul netrebnic al foștilor sclavi ai monarhiei părea o greșeală și o necuviință...

De atunci am urmărit an de an desfășurarea acestei bătălii, am cutreierat pe urmele minerilor, cei 5 km ai tunelului, prin mărunțaiele muntelui, am pătruns sub albia Bistriței, la treizeci de metri în adînc, odată cu temelia barajului, ridicînd privirea apoi treptat, an cu an, pînă la cei o sută și ceva de metri de astăzi ai uriașului de beton, am urmărit tot așa înălțarea frumosului palat al luminii de la Stejaru, înlăuntrul căruia vor dudui turbinele. Bătălia și-a desemnat limpede și definitiv învingătorul. Acum, chiar din fuga trenului, a mașinii și a șalupei, pe lac, peisajul industrial al văii Bistriței adeverește deplin acest lucru. Dar mărturiile acestui proces vast și complex, atît de evidente în înfățișarea industrial-turistică, spectaculoasă, revelatoare, a peisajului, în prezența impresionantă a marilor obiective ale complexului hidrotehnic de pe Bistrița, sînt cu atît mai adînci, mai elocvente, mai tulburătoare, în sufletul și mințile oamenilor...

Moartea bordeiului simbolic

Cutreierînd Bicazul de-atîtea ori, la diferite epoci ale creșterii lui, am văzut mulți, foarte mulți oameni, am întîlnit felurite „cazuri" și „destine", am urmărit cărările, mai netede și mai drepte, ori mai întortochiate și zgrunțuroase, ale diferitelor vieți, cărora ritmul șantierului le dădea, însă, în toate cazurile, o curgere mai vie, mai puternică, mai rapidă.

Întotdeauna cînd mă gîndesc la aceste mulțimi de cărări, întretăiate, adîncite, clarificate în vasta mișcare a șantierului, mi-aduc aminte mai întîi de ciudata convorbire cu cei doi screperiști de la Stejaru. Aceasta se întîmpla cu ani în urmă, pe locul unde azi se ridică uzina și unde, atunci, se mai zăreau urmele unei necăjite tarlale de porumbi degenerați. La doi pași, lucrau screperele, adîncind groapa de fundație a viitoarei clădiri. Stam pe un mușuroi de sfărîmături de paiantă, resturile „zidurilor" unui fost bordei,—poate chiar fosta locuință a fostului stăpîn al porumbilor firavi din apropiere. Alături de mușuroi, răposata casă își arăta podeaua de lut bătătorit, pe care o călcaseră de-a lungul anilor nenumărate picioare desculțe, degerate, crăpate și pe care o vedea acum pentru prima oară soarele. Împrejurarea avea în sine, datorită acestor detalii, ceva tulburător, iar discuția cu cei doi screperiști, dintre care unul era însuși dărîmătorul bătrînului bordei, sporea încă această tulburare. Căci cei doi tineri screperiști, Ionel C. Gheorghe și Zaharia Lupașcu, se aflau la volanul puternicelor și complicatelor mașini de-abia de patru-cinci săptămîni (secretarul de redacție, căruia îi prezentasem o dare de seamă a acestei întîlniri, îmi spunea încurcat, refuzînd să creadă : „să zicem mai bine : două-trei luni"). Ionel C. Gheorghe venise de la coarnele plugului, dintr-unul din satele împrejurimilor. Zaharia, pînă nu de mult argat, venise și el de lîngă amintirea sapei de lemn și a plugului cu o rotilă al clăcașilor, din satul Todireni-Botoșani. În satele lor mărunte, ei n-au mînuit niciodată altceva decît acest plug și această sapă, decît furca și secureа de lîngă casă. Ei n-au condus niciodată altceva decît boii sau caii. Argatul Zaharia Lupașcu locuise cu o lună înainte, în satul lui, într-un grajd, într-o șură sau, în cel mai bun caz, într-un bordei ca acela pe care tocmai îl dărîmase aici. Acum conducea un screper sovietic, mașină de înaltă tehnicitate, cu care el își surpa de fapt propria-i casă, același bordei al robilor de odinioară. Mai mult încă, el căra în uriașa cupă a screperului, odată cu resturile și amintirea fostului său bordei, veacuri de istorie tristă, în genunchi, veacuri de întuneric și primitivism, el căra, odată cu dărîmăturile bordeiului simbolic, întunericul, moștenit, al propriei sale minți.

Noua înfățișare a fostului argat

Astăzi, în marea sală de comandă a uzinei de la Stejaru, în adîncurile căreia vor dudui curînd primele patru turbine, adică prima sută de mii de kilowați, se află de obicei numai doi oameni. Tablourile mari, acoperind de jur împrejur pereții de metal, pupitrele de comandă, reprezintă laolaltă un adevărat labirint tehnic, o vastă, impresionantă combinație de conducte, aparate, mecanisme, instalații, — multicolore, ciudate, cumplit de încurcate pentru vizitatorul profan, extrem de sensibile și gingașe, tulburătoare în stufoasa lor întocmire, în cromatica lor metalică, strălucitoare, decorativă. Cînd am intrat în sală, erau la posturi doi oameni. Liniștiți, cu gesturi sigure, precise, ei se mișcau prin încăpere atingînd din cînd în cînd un buton, o manetă, ascultînd, din culorile și cifrele ferestruicelor colorate din pereți, pulsul neauzit al giganților de oțel de dedesubt, care întraseră în rodaj. Cei doi, Ion Petrița și Celmare Ștefan, veniseră și ei, nu cu prea multă vreme înainte, de la coarnele plugului. Ștefan fusese argat pe undeva pe lîngă Hîrlău. Ion Petrița era localnic, din Pîngărați, unul din cei nouă copii care văzuseră lumina zilei într-una din căsuțele bătrîne și necăjite de pe malul Bistriței. Amîndoi învățaseră meseria pe șantier. Pe birourile lor din sala de comandă, caiete, cărți, mărturisesc că această ucenicie continuă, la alte niveluri (Petrița e în clasa a noua a liceului seral din Bicaz), mergînd către împliniri superioare. Dumitru Ungureanu e în alt schimb. Pînă nu de mult, a lucrat într-o echipă de săpători, prelungind îndeletnicirile străvechi din ograda casei părintești din Pîngărați. Acum, Dumitru lucrează și el în colectivul tehnic de exploatare a uzinei și învață. Nu e nici un an de cînd a părăsit sapa și oile. Drumul lui spre tehnică — la cei 19 ani pe care îi are acum, — seamănă cu drumul puterii electrice pe cabluri. Acum, fostul argat, fostul plugar și fostul cioban, minuiesc, doi cîte doi, uriașul complex hidroenergetic de pe Bistrița : turbine, baraj, tunel etc. poruncind cu o uimitoare dezinvoltură, din butoane și manete, dirijînd, prin stufărișul firelor și acelor indicatoare, furtunosul clocot al apelor, marele alambic subpămîntean al luminii.

Matematica și poezia prin cîteva case vechi și noi...

Dacă pornești, în stînga barajului, pe Izvorul Muntelui în sus, una din căile care duc către culmile Ceahlăului, vei întîlni și aici prin casele înșirate pe firul văii, pînă departe în poenele de sub munte, ecourile șantierului, urmările lor în viața așezărilor umane. Să intrăm, la rînd. În cîteva case. Pe Ileana Petrița, femeie în vîrstă, (mătușa electricianului de la uzină) o găsești de obicei la poartă, cînd nu se ocupă cu deretecarea ogrăzii, ori de hrănirea orătăniilor. Deși nu are nici o slujbă pe șantier, deși „calificarea" ei de bază este aceea de gospodină, mătușa Ileana e totuși o figură foarte populară prin partea locului. Mai întîi pentru că, după cum spun oamenii, „e bună de gură" — asta însă și într-un înțeles mai obișnuit, care implică activitatea vocală mărunță și intensă la gard, cu cumetrele, dar și într-unul mai larg, care cuprinde prețioasa însușire de a „zice" fel de fel de povești, snoave, cîntece, mai vechi și mai noi, care capătă în glasul mătușii o culoare și o dulceață deosebită (de altfel, trimișii Institutului de Folclor „or scris pe pamblică" — cum zice mătușa Ileana — multe din interpretările ei). În ce fel a răsunat îndepărtatul șantier în viața bătrînei țărănci, se poate vedea, cel mai repede și cel mai ușor — organul esențial al ființei ei fiind glasul — din graiul actual al mătușii Ileana:

— Ciți copii ai, mătușă ?

— Cît să ncarci o „Tatră" di zăși tone...

— Dar cel mare, Vasile, pe unde mai e ?

— S-o dus la școală, s-o delicat ș-apoi o plecat cu definitivu' la oraș.

— Dar cu moș Ilie cum te împaci ? (Moș Ilie e un vecin cu care mătușa are unele „divergențe" străvechi).

— D-apăi lasă-l, c-a vedea el, că dumnezeu doară nu-i plecat la Geneva...

— Și Maricica cum o mai duce ?

— Apăi, tovarășe, am și eu o fată proastă, și pace. Că mie-mi spunea biata mama, cînd eram domnișoară : „tu, fată, cînd ți-i mărita, să iei un prost. Prost — camaș' curată n-o văzt de cîndu-i, — orișe camaș' i-ai dat o fost bună"... Da' azi e altfel, și fie-mea n-o bagat di samă. O luat om bun de la hidrocentrală, da' ea-i proastă, asta-i...

Nu departe, mai sus de ograda mătușii Ileana, se află noua gospodărie a lui Ion Grigoraș, unul din cei mai vechi mecanici de la Bicaz. Localnic, strămutat și el din zona lacului, mîndria lui Ion Grigoraș este de a fi dădăcit — cum zice el — primele motoare venite în 1950 odată cu șantierul. De atunci, el a continuat să lucreze pînă în iunie trecut, cînd s-au încheiat lucrările la șantierul Tunel-Intrare. De acolo a trecut imediat la fabrica de ciment. Trei lucruri îți atrag atenția imediat în gospodăria lui Ion Grigoraș : 1) casa nouă, solidă, încăpătoare, din cărămidă, pe fundație de beton, ridicată cu banii și materialele primite drept compensație pentru casa veche și ponosită rămasă pe fundul lacului, 2) trei biciclete demontate, în stadiu de „transfer de piese" și „reparații generale" (a patra, nouă-nouță, alergînd pe șosea sub picioarele subțiri și agile ale celei mai tinere membre a familiei), 3) cele patru fete ale soților Grigoraș. Toate aceste fete, cea mai mare avînd 16 ani, sînt la diferite școli din Bicaz unde, după cum afirmă, mama lor, „mănîncă cartea". Cu cea mică însă e o problemă specială : „e cea mai tare din clasă la matematică", spune cu mîndrie mama ei. Mă uit cu atenție la frageda matematiciană ciclistă. Subțirică, îmbujorată ușor de alergătura cu pedale, privește îndrăzneț, în față, cu niște ochi limpezi, adînci, lipsiți de orice sfială infantilă, niște ochi pătrunzători și curioși, deasupra cărora sprîncenele se urcă în unghi ca niște semne de rădăcină pătrată... Mă uit și mă cam trece

Cîntece noi pentru o nouă geografie

Chiar din primele zile ale existenței, lacul a început să exercite o nebănuită atracție. Marea veste a nașterii lui dăduse ocol țării și vizitatorii se adunau, în fiecare zi mai mulți, să-l vadă crescînd, să-i admire minunatele priveliști. În zilele de duminică mai ales, numărul lor devenea atît de mare, încît cozi nesfîrșite se întindeau în jurul „porturilor" flotilei de lîngă baraj (și ea în continuă creștere) care nu mai reușea să facă față amatorilor de plimbări pe cea mai tînără întindere de apă a țării. Șiruri de camioane și autobuze cu muncitori de la diferite fabrici și șantiere din regiune, coloane lungi de pionieri și școlari, camioane cu colectiviști din satele de dincoace și de dincolo de munte, tabere și colonii de prunci, grupuri de excursioniști, sau turiști răzleți din toate colțurile țării, se adunau să privească minunea zidită de brațele omului : barajul, lacul. În scurt timp, aceste noi realități ale peisajului nostru și-au dobîndit o adevărată faimă, au pătruns în conștiința geografică a oamenilor ca un detaliu familiar și deosebit de drag, au pătruns în proiectele de vacanță și de expediții turistice, în poezia și cîntecul popular. Cîteva din cele dintîi asemenea cîntece le-am și auzit de la moș Ilie Coptură (vecinul mătușii Ileana) vechi pătimaș al stihului, care mi-a spus o sumedenie de strofe și variante închinate marilor prefaceri de la Bicaz (din care am ales, cu unele mici sforțări ale creionului, un fel de prototip ce poate fi citit în pag. 10, la rubrica „Dintre sute de cataarge").

Ceea ce e iubitor în stihurile lui moș Ilie, pe lîngă unele frumuseți lirice adevărate, este abordarea degajată, lipsită de fetișism, a străvechilor realități tradiționale, sînt apostrofele hître, dezinvolte, de pe poziții conștiente de stăpîn și constructor al naturii, pe care le adresează (în unele variante) bătrînei Bistrițe :

...Cînd veneai mai cu curaj,
Ai făcut stop la baraj.
Nu-i posibil să mai treci.
Că n-ai găuri, nici poteci ;
Pîn' ve-ți fi legitimată,
Stringe-te și fă-te baltă.
Stringe-te cu-ntr-un inel
Și tulește-o prin tunel.
Căci din baltă știm prea bine
Ce-om mai face noi cu tine...

Povestea puiului de inginer și a crinului roșu care a înflorit mai tîrziu

Cuvîntul „strămutat" revine des în aceste rînduri, după cum revine foarte des la Bicaz și în împrejurimi. Și e firesc. Pe locul unde se întind acum apele marelui lac, se aflau, pînă nu de mult, așezări omenești. Sate întregi au fost mutate din calea apelor. Oamenii au primit bani, case, pămînt, după cît au avut și unde au dorit să-și așeze noua gospodărie. Mulți dintre strămutați locuiesc acum în blocurile muncitorești, avînd rosturi și calificări noi, dobîndite în fierberea constructivă, înnoitoare, a șantierului. De altfel, această extraordinară, magică, atracție a șantierului continuă să acționeze și acum, cînd lucrările sînt pe terminate, cînd o parte din turbinele marelui complex energetic vor intra în curînd în activitate.

În prezent, una din lucrările principale care se execută la Bicaz este continuarea șoselei care, trecînd pe coama barajului, va urmări malurile lacului pînă sus, la Galu. Și noul traseu al drumului a întîlnit, șerpuind printre culmile dealurilor, case, așezări omenești. Așadar, noi strămutați. Unul dintre ei este și cetățeanul Mihai Cotoșa din Hangu. Cazul lui vorbește foarte limpede despre felul cum privesc, în general, oamenii din partea locului, ofensiva biruitoare a noilor construcții și transformări care au loc pe firul Bistriței. Mihai Cotoșa, nu numai că nu s-a supărat de ivirea șoselei peste ograda și casa lui, nu numai că n-a arătat nici un fel de îndărătnicie cînd a fost vorba să-și strămute gospodăria, ci chiar a pus, efectiv, umărul la noua construcție. Cu cîteva luni în urmă, el putea fi văzut în permanență în mijlocul echipei de proiectanți ai șoselei, ajutîndu-i să stabilească nivelurile, să aleagă variantele cele mai potrivite, să execute ceea ce se numește operația de „drumuire". „Puiul de inginer", cum i-a rămas numele de-a lungul șantierului, cunoscător desăvîrșit al coclaurilor, al cutelor văii, al pîraielor și al potecilor, a fost de mare folos proiectanților și continuă a fi astăzi constructorilor și tehnicienilor. El face acest lucru cu multă pricepere, cu dragoste și cu mare însuflețire. Deși nu mai e de mult la vîrsta entuziasmului. Căci, am uitat să vă spun, „puiul de inginer" e un respectabil moșneag în vîrstă de 74 de ani !...

Ce-a fost de preț pe actualul fund al lacului s-a strîns și s-a strămutat demult din calea apelor : case, biserici, copaci, urme arheologice, elemente de arhitectură populară, folclor, costume naționale, pînă și moaștele strămoșilor din cimitire... S-au tăiat și pădurile pînă la nivelul unde vor ajunge pînă la urmă apele. Pe Izvorul Muntelui, în sus, într-o ogradă nouă, în fața unei case încă în lucru, am văzut înflorind întîrziat, acum în viul toamnei, un crin roșu... Și el a fost strămutat și pus în drepturile gingașei lui meniri...

Viziuni și machete

Venisem prima oară la Bicaz cu cugetul adînc răscolit, cu ochii plini de imaginile desprinse din detaliile constructive ale Hotărîrii Partidului și Guvernului în legătură cu soarta văii Bistriței (baraj, tunel, lac de acumulare, uzină etc.) și căutam cu înfrigurare peste coclaurile în fierbere, corespondențele posibile, viitoare, ale acestor arzătoare imagini. Căutam, cu mari, exaltate eforturi de fantezie, să bănuiesc între gurile negre, cîrpite cu armături și schelărie, ale tunelului, furnicînd de oameni cu căști și salopete, de vagoneți și materiale felurite, marele ochean lucios, prin care, înainte de a pătrunde, umezită și sfioasă, Bistrița, poeții puteau privi în depărtare zarea roșie crescîndă a socialismului. Adulmecam, în zori, prin piciele văii, între cei doi umeri dezgoliți ai munților, silueta albă, masivă, monumentală, a barajului, uriașul Ceahlău artificial ce avea să fie ridicat de oameni în calea apelor. Pîndeam cu un soi de vicleniе ceasurile nelimpezi de la începutul și sfîrșitul zilelor, luminile incerte, tranzitorii, ale amurgurilor, diminețile ploioase, nopțile cu lună, ca să privesc îndelung de pe culmile din jur marele ceaun profilat între ele și să-mi înjgheb, cu naivă înșelăciune, cît mai aproape de pragurile senzoriale, o imagine îndelung năzuită, uriașul lac, „marea lui Lenin", brobonit de ploaie, poleit de lună.. Dar imaginile mele erau fragile, tulburi, instabile, pîlpîitoare Ele fulgerau scurt, imponderabil, și piereau, oricît de adînci și puternice erau vibrațiile pe care le lăsau în urmă. Pentru prima oară stabile și clare și întregi, mi-au apărut aceste imagini cu prilejul unei expoziții la București cînd am avut surpriza să dau cu ochii de o versiune a lor în ipsos colorat, la dimensiuni de jucărie, dar oricum, la un nivel de consistență reală, materială. Am privit îndelung, cu emoție, anticipația de ghips care dădea cumva corp și criteriu machetelor exaltate, nestatornice, ale fanteziei mele : iată, așadar, cum va arăta Bicazul de mîine ! Și gîndul mi-a fugit la cealaltă întruchipare de ghips colorat de pe frontonul castelului din Bicaz, năruită sub ciocanul comunistului Ilie într-o noapte de iarnă, cu cîțiva ani în urmă. O machetă și aceea, figurînd în heraldica ei pompoasă, cu lei și pajure și coroană, simbolurile de mult odioase ale puterii fără frîu, samavolnice, tiranice , ale rapacității și cruzimii, ale inerției retrograde, o machetă retrospectivă a întunericului și amarului. Mă uitam la miniaturala arhitectură azurie din fața mea, în care ciobul de sticlă albastră al lacului domina cromatic, și, dincolo de dimensiunile ei puerile, dincolo de figurația naivă și provizorie, simțeam adînc toată forța tezaurului de vise și speranțe, tot suflul revoluționar pe care-l conținea. Și-mi era clar : această anticipație a înnoirii se născuse în aceeași noapte de iarnă, odată cu prăbușirea machetei de ghips aurit de pe fruntea țării...

Am mai văzut de atunci, la București și la Bicaz, ba chiar și prin alte colțuri ale țării, nenumărate reprezentări anticipative ale Bicazului viitor, în ghips, zugrăvite pe pînză, pe panouri decorative etc. Între ele erau nu numai diferențe sensibile de măiestrie în execuție, dar și de viziune. Fiecare coincidea, parțial sau în întregime, cu una sau cu alta din variantele machetelor mele lirice. Ca și acestea însă, prin inconsecvența viziunii, prin senzația de artificiu și trucaj, prin marea suferință a dimensiunilor și prin alte mari suferințe, ele lăsau întotdeauna o umbră de nemulțumire, ceva de dorit, sentimentul unei lacune esențiale.

Nici chiar în iarna lui '55 cînd am adunat în urechi tunetul ultimei „pușcături" din tunel, cînd mîneca acestuia devenea liberă de la un cap la altul, nici atunci viziunile fanteziei nu căpătară hotărîtoarea întregire, proprietatea deplină, puterea absolută de convingere. Rămînea mereu ceva abstract, tulbure, ceva în minus...

★

Mă prinde seara iar, a cîta oară? pe marginea vastei incinte a apelor de lîngă baraj. Dar acum, privind îndelung undele neliniștite, am în ochi, pentru totdeauna nestearsă, imaginea palatului alb de piatră înflorată de la Stejaru, pînă acum nevăzut, bănuit în fragile eforturi de fantezie. Am în ochi liniile largi, de o nobilă sobrietate, îmblînzite de dulci detalii moldovenești, care-și mărturisesc obîrșia comună în fina șerpuire a aței albastre a Bistriței, în șoapta străveche a pădurilor din preajmă, în vrăjita tremurare a luminii peste dealurile descălecînd pînă departe spre fundul zării. E o sugestie discretă a acestui ansamblu masiv. În mijlocul frumuseții tehnice, viguroase, surprinzătoare, a acestei clădiri uriașe, a castelului de apă ce-și ridică turla uriașă din pieptul muntelui, la o sută de metri înălțime, a celor două conducte forțate ce se pierd în adînc la rădăcina uzinei, a vastului bazin de liniștire și a elegantului canal de fugă, pe unde vor scăpa apele, a arborilor fantastici ai stîlpilor de înaltă tensiune, ce-și despletesc ramurile prelungi de aramă spre cele patru colțuri ale țării, această sugestie discretă vrea să spună că ceea ce e frumos și adevărat din zestrea veche a acestui pămînt se păstrează, se prețuiește și se cultivă. Cu această imagine strălucitoare în ochi, cu întinderea fremătătoare a apelor dinainte, stăpînită de uriașul zimbru de beton tolănit de-a curmezișul în matca Bistriței, realizez în fine o structură reală, materială, întreagă, vie, a unor imagini fluturate îndelung în lentilele fanteziei. Sărmane machete de ghips colorat, sărmane machete de exaltare lirică ! Ce palide, ce sărace, ce mărunte mi se par acum lîngă splendoarea nobilă a acestor uriașe monumente ! Am citit undeva că apele inspiră privitorilor liniște și siguranță. Apele „Mării lui Lenin", însumate în armonioasa structură a complexului de la Bicaz, inspiră, mai mult decît atît, măreție, îndrăzneală, mîndrie. Contemplînd această tulburătoare pecete a omului întipărită pentru veacuri în mijlocul înălțimilor stîncoase și al imensităților vegetale, nu-ți poți stăpîni și bucuria adîncă și gîndul, care capătă consistența irezistibilă a unui strigăt de triumf : fericit popor care dă gîndurilor și nădejdilor lui asemenea măreațe întruchipări !

Petre Ghelmez

Liniștea mea

Liniștea mea izvorăște mereu
Din liniștea cîmpiei
Brăzdată cu 100.000 de tractoare,
Din bobul grîului
Cum e plumbul de greu,
Din cîntecul ciocîrliei
Ca o scară cristalină
Ridicată
Spre soare.

Liniștea mea,
Neconținînt,
Mi-o trimit furnalele
Din Hunedoara,
Giganticul Galați
Din pașnic oțel plăsmuit,
Și lampa lui Ilici
Cu lumina ei fragedă
Bucurîndu-ne țara.

Liniștea mea,
Ca o zi nesfîrșită de vară,
Se află în inimile oamenilor
Ce-au pornit spre mai bine,
În purpurul steagului
Care-acum,
Prima oară,
Luminînd toate zările,
Mă luminează intens
Și pe mine.

A. I. Zălnescu

Dimineți albastre

N-am mai fost demult pe-aici, ori mi se pare,
Nu știu — că salcîmul e tot scund —
Și aceiași pași pe trotuare
Sfarmă liniștea mărunt !

Desenam c-un ciob de geam pe lut
Munți de case, parcuri de verdeață —
Ploile cu umedul sărut
Îmi ștergeau desenul și-mi rideau în față.

Mă uimiți desene--ntruchipate
Din beton și cărămizi și schele,
Vise de demult, înaripate,
Înflorind la geamul tinereții mele !

Ca un pom văzduhul despletit coboară
Și-n frunzișul ploii lunecînd i-aud
Și aud în pînza dimineții rară
Cum se zbate ploaia peste blocul ud..

...Dimineți albastre, limpeziri de ape,
În oglinda voastră prospătă-mi oglec
Visele copilăriei mele-aproape
Desenate mari într-un oraș întreg !

luceafărul

Nicolae Tăutu

Din volumul
„Itinerar liric: George Enescu",
în lucru la E. S. P. L. A.

Impresii din copilărie

Scripcarul

Pe drumuri nesfîrşite, răsfrînte în vioară
Scripcarul pribegeşte prin pulberea de-amiază,
O ciutură din ceruri spre fruntea-i lin coboară
Şi apa din văzduhuri îl binecuvîntează!

E veselă lăuta dar plînge cîte-o dată
Cu scîrţîit de care, cu crengile uscate,
Cu cerul gol al toamnei din care o săgeată
De păsări migratoare în inimă străbate.

S-a prins pe strune colbul cărărilor umblate
Da-n aur se preface la hanuri, în răcoare,
Cînd braţ sprinţar de fată îi toarnă nestemate
În coită şi în suflet, stingînd vechea dogoare.

Şi plînge lăutarul şi rîde-n patru strune
Ştergîndu-se de lacrimi cu poala-i ponosită,
Un fluture în zboru-i pe faţa-i de cărbune
Ca un licurici galben în noapte se agită.

Surîde lăutarul chiar şi atunci cînd plînge
Înspăimîntat de neagra şi lunga-i pribegie,
Dar îl ghiontesc chefliii şi vinu-i pare sînge
Ce-i curge din lăută ca dintr-o rană vie!

Cerşetorul

Ca un Hristos fugit din spinii de pe cruce
Cu fiere şi oţet în vocea-i răguşită,
Slab, îţi întinde mîna subţire la răscruce
Ca o uscată creangă desprinsă din răchită,
Silabisind tăcerea în uliţa pustie:
— Milă !... Milă !... Bogdaproste !...

Şi lacrima-i se pierde în ploaia de leşie!

Prin juru-i trec în turme molatece cornute,
Talanga îi alină durerea împietrită,
Dar îl izbesc berbecii înverşunaţi de bîte,
Şi-i tremură alb fruntea de spaime încreţită,
Iar glasul se destramă nedesluşit în ceaţă.
— Milă !... Milă !... Bogdaproste !...

A doua zi moşneagul avea pe gene gheaţă!

Dar s-au crucit ciobanii în sarice lăţoase,
Cînd i-auziră plînsul scîncind ca o dojană
Spre fulgii revărsaţi din zările lăptoase
S-aştearnă un covor de nea fără prihană
Prin care jalnic glasul răzbea încetinel:
— Milă !... Milă !... Bogdaproste !...

În noaptea ceea moartea s-a-nfricoşat de el!

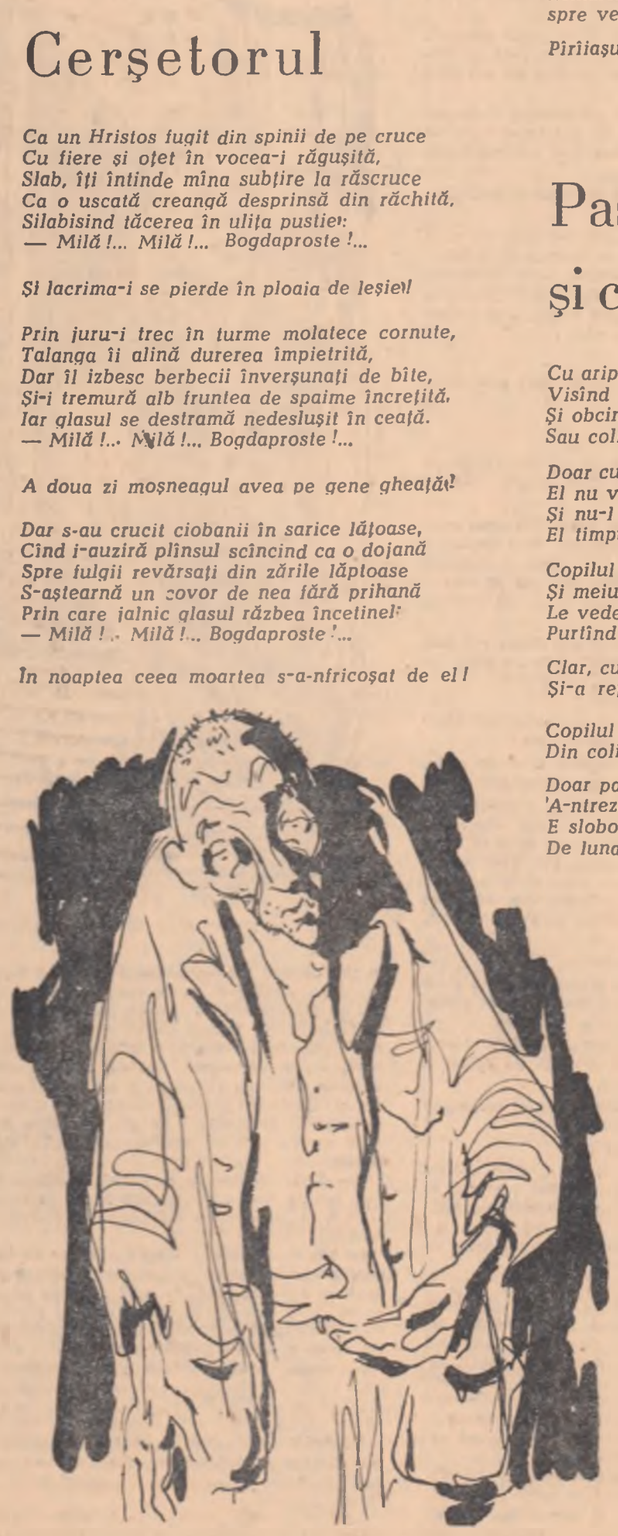

Pîrîiaşul din fundul grădinii

Un fir de apă străveziu în foşnetul grădinii,
pare o toartă-a lacului şi susuru-i stîlnic
are ecou din basme şi-ţi întinde
ochii căprioarelor însetate,
şi trupu-i fecioresc
pe care doar auzul îl mai prinde!

Pîrîiaşul din fundul grădinii
a căzut ca o floretă subţire
din palma unui zmeu
sau ca o agrafă de-argint
din cocul Cosînzenii,
dacă te înţepi în ea
îl asculţi mereu, mereu
seara şi dimineaţa
şi nu mai poţi scăpa
de şopotirea sa
toată viaţa!

Pîrîiaşul din fundul grădinii,
uneori se opreşte în liniştea înaltă,
se odihneşte pe toaca mînăstirii
posomorît ca o baltă,
atunci visează nenufarii pe care îi pasc
ciutele ude de lună
şi aude ecoul ceresc
al sutelor de broaşte!

Pîrîiaşul din fundul grădinii
ţi se mută prin vreme
în carne, în sînge, în nervi,
şi apa-i iute şi vie
îţi udă inima ca pe-un răsad
să crească din ea
nemaicîntate poeme
spre veşnicie!

Pîrîiaşul din fundul grădinii!...

Pasărea din colivie şi cucul din perete

Cu aripi sfîşiate se zbate-n van captivă
Visînd păduri muiate în apele celeste
Şi obcina curbată cu umbra-n văi masivă,
Sau colindînd cu luna amurgul de pe creste.

Doar cucul din pendulă i-alături pe perete,
El nu visează zboruri şi spaţii siderale
Şi nu-l pîndeşte pliscul prădalnic de erete,
El timpul îl măsoară-n diviziuni egale!

Copilul le-ngrijeşte atent pe fiecare
Şi meiul strîns în palmă l-a împărţit în două,
Le vede deopotrivă zburlite ca să zboare
Purtînd pe aripi picuri de stele şi de rouă.

Clar, cucul din perete de şapte ori strigarea
Şi-a repetat în seară... Cu somnul, plumb, pe gene
Copilul picoteşte... S-a stins şi luminarea.
Din colivie ninge molatec zbor de pene.

Doar pasărea adoarme... În visu-i mai departe
'A-ntrezărit pădurea şi apele celeste...
E slobodă şi zboară, doar somnul o desparte
De luna plutitoare, tulburător, pe creste!

Cîntec de leagăn

Dormi, copile, sub fereastră
Ţi-au urat plecaţi castanii
Cîte frunze li-s pe ramuri
Tot atîţi să-ţi fie anii.

Nani! Nani!

Dormi, copile, Carul Mare
Ţi-a adus din slăvi cunună...
Tremurînd pe văi albastre
Stelele doresc să-ţi spună:

Noapte bună!
Noapte bună!

Dormi, copile, sub fereastră
Ţi-au urat plecaţi castanii
Cîte frunze li-s pe ramuri
Tot atîţi să-ţi fie anii.

Nani! Nani!

Dormi, copile, Carul Mare
Ţi-a adus din slăvi cunună...
Tremurînd pe văi albastre
Stelele doresc să-ţi spună:

Noapte bună!
Noapte bună!

Greieraşul

Sfredel de argint subţire
Pătrunzînd tăcerea deasă
Ca un diamant despică
Boarea somnului sticloasă.

Greieraş ca o fîntînă
Din văzduh curge agale,
Toarce firîind un fluture
În fuior de lînă moale.

Greieraş, morarul vremii,
Zimţi de aur prin vîlcele,
Macină întinsul nopţii
Şi-n făină-s numai stele!

Greieraş, cavalul grinzii,
Paşte umbrele în turmă,
Cerne visele puzderii
Şi în veşnicie scurmă.

Greieraş din iarba verii
Îmbătat de flori şi rouă,
Ca o lamă ascuţită
Taie liniştea în două.

Greieraş ca o chemare
Din copilăria noastră,
Sfoara ce-a-nălţat ieri zmeul
În întinderea albastră.

Traforaj brodind pustiul
Pînă-n inimă pătrunde
Şi, adormind, copilu-ntreabă:
— Unde-i greieraşul, unde?

Îi răspunde doar tăcerea
Grea, în care se-nşurubă
Firicel din iarba nopţii
Ca un ac înfipt în şubă!

. . . . . .

Peste ani în casa goală
Nimenea nu va răspunde
Cînd va întreba un greier:
Unde-i copilaşul, unde?

Luna străbătînd prin fereastră

Razele lunii sfioase
cu degete lungi şi materne
atîrnă franjuri de aur prin zăbrele
şi somnul copilului îl îmbracă
cu elitre moi, transparente,
de vise şi stele.

Razele lunii plutesc prin casă,
ca lîna de aur spre care
se-ntind brazii, argonauţii,
opriţi la intrare.

Razele lunii iluminînd odaia
ca o avalanşă lumurie şi deasă
bat în geamuri cum bate uneori ploaia
cînd norii de picătură îţi intră în casă.

Razele lunii ca aburii după
frămîntatul pîinii
poleiesc respiraţia copilului,
şi rază de rază
se caţără pe streşini ca o glicină vie
lopind zăpadă pernii pe care mai schiază
un fluture subţire
cu aripi de hîrtie!

Razele lunii prin abanosul
din unghere
au irupt muşchi de metal şi
ferigi de aramă,
spre ele şi-au întins boturile flămînde
cu mustăţi de tuş.
un iepure şchiop de porţelan
şi căprioara de pe ceaşca de lapte,
pe cînd în noapte,
razele lunii plutind mai departe
au trecut ca un arcuş
peste ultima jucărie primită aseară:
o vioară!

...Abia simţit, pe nevăzutele-i strune
vioara spre slăvi a prins să răsune!

Vîntul şuieră în horn

Vîntul coborî prin horn
pieptănînd livada-n pripă,
răscolind cenuşa-n vatră,
căutînd în ea păduri
şi dumbrăvi de altădată!
Unde-s fagii mei de ieri?
Ulmii ce-mi cîntau în seri?
Care flăcări mi-au aprins
trunchiul gros, de necuprins,
şi stejarii din legendă?
Unde-i lemnul meu de corn?

Vîntul şuieră în horn...

Se frîng ramuri, gem tîntini,
porţile scrîşnesc lovite,
armăsarii trec în zbor
cu o mie de copite
şi se zbat nebuni în horn,
ritmic scuturînd cenuşa,
zgîlţîind cuptorul vechi,
deschizînd în pale uşa
cu tării de capricorn...

Vîntul şuieră în horn...

Urlă vîntul, mii de lupi
se reped în casa scundă,
vatra cum s-o mai astupi
cînd din noapte dau năvală
secerînd şi somn şi vise
lungi balauri, ca de smoală,
din străvechi apocalipse
şi stihiile întorn!

Vîntul suieră în horn...

Cuburile se răstorn,
un căluţ de lemn nechează
şi sălbatec galopează,
doi soldaţi de plumb bat toba
de vuieşte toată soba,
sună Făt-frumos din corn...

Vîntul şuieră în horn...

...Dar vioara fermecată
a-nvins spaimele şi vîntul,
n-a oprit o clipă cîntul.
Strunele de cer sînt ude
cine oare le aude?

Vîntul şuieră în horn!
Vîntul şuieră în horn!

Furtuna de afară

Umbre tentaculare sorb ultima stea,
compacte, aştern peste sate tufare de-ntuneric,
prin bălării pîcle de fum se desfăşor în suluri negre,
hrube căscate şi ameninţătoare pîndesc în ceaţă,
vîntul, icnind ară cîmpia nedesţelenită
cu pluguri din ghiare de uliu,
semănînd spaima, urlînd a moarte
ca o mie de corbi, ca o mie de buhne
în noapte!

Pădurile se clatină demente, se destramă
despletindu-şi părul răvăşit, se urnesc din tiţine
besmetice, halucinate,
tînguind clopote vechi de aramă,
se sparg zăgazuri şi fulgere de foc,
caracatiţe cu braţe de jar,
rostogolesc tunete de parcă lumea cu-nvolburate mîni
s-ar muta din loc!

Ploaia leagă pămîntul cu odgoane groase
prăbuşind şubrede coperişuri de paie uscate,
strivind la răspîntii troiţele strîmbe şi afumate
de-au pălit şi sfinţii din poleială cu feţe smochinite,
cruci putrezite se frîng zgomotos
curg cimitire la vale pe prunduri,
mormane de păr şi de oase,
şi din afunduri
vulcanii nepotoliţi ai firii dezlănţuite
împung cu dumbrăvi de cuţite
turmele ce năvălesc de-avalma, înnebunite!

Copilul s-a trezit şi spăimos priveşte pe fereastră:
cerul e jos în bulboane repezi şi reci,
pămîntul sus, în turmele încăierate
de bivoli şi berbeci
ce se izbesc cu coame de foc înverşunate...
Copilul s-a trezit ca dintr-un vis urît,
mlaştina de întunecime l-a ajuns pîn'la gît,
ar striga — dar vocea-i mută,
ar fugi — dar bahna coclită şi stătută
îl urmăreşte şiroind straniu pe spate!
Copilul s-a-nvelit peste cap cu plapoma albastră
şi adoarme din nou, tresărind, în noapte,
lăsînd în uitare lugubre fantome...

Patul ocrotitor opreşte furtuna afară,
doar vîntul sălbatic
mai izbeşte obsedat peste coarde
şi nepămîntene arpegii
se aud vibrînd în vioară!

Patul ocrotitor opreşte furtuna afară!

Desene de TIA PELTZ

Răsărit de soare

Aburii fluturară steaguri albe de capitulare
furtuna s-a destrămat în mestecenii lumurii
armistiţiul naturii a aprins candelabrele castanilor,
iar la fereastra cerului, spălată cu sineală,
a aşternut curcubeul colorate covoare
să calce soarele, triumfător, cu sandale de aur.

Răsturnînd eşaloadele vîntului,
ce-au decapitat noroadele de ramuri,
fluturîndu-şi toga de purpură,
Soarele se-ntoarce din bătălii
cu scutul pătat de sînge şi pe zale
cu orbitoare medalii
pe care le împarte mulţimilor în cale!
La palatul primenit al naturii
armate de păduri aşteaptă neclintite,
păpuşoaiele şi-au aliniat lăncile poleite,
obcinile şi-au înclinat apele — săbii arginţii,
în tobe de alun bat ciocănitoarele,
s-au descoperit umile păpădiile
că vesteau goarne de-azururi — ciocîrlii —
pînă în înalt,
prin coloanele de marmură, străvezii:
— Luminăţia-sa Soarele!

Ca la paradă, cu coifuri lucitoare de aramă,
Floarea-soarelui îi urmăreşte, solemnă, privirea,
veghind ca pe tava rotundă a ţării
să fie întîmpinat cu pîinea holdelor
şi cu sarea din lacrima de bucurie a mării!
În cinstea păcii au explodat brazii pe culme,
au destupat păstăile amfore de smarald,
şi ca un polen s-a aşternut peste lume
sărutul soarelui nemărginit de cald.
Iar copilul trezit din somn, surîzînd,
cu visele calde încă lipite de gene,
în cinstea soarelui şi-a păcii de-afară
cu mîinile plăpînde înalţă o vioară,
nu prea mare, dar în adîncul ei
încape cu doine, cu buciume, cu hore,
cu holde, cu balade, cu zbor de lunigei,
întreagă — o ţară,
în mica, necuprinsa vioară!

Ca-ntr-un cristal scînteie pe strune nesfîrşite,
neînceputul cîntec fără seamăn,
copilul îl aude, cu degete zorite
atinge veşnicia cu sunetul ei geamăn.
Şi-a răsunat ecoul prelung, ca un şuvoi
rostogolit din inimi în inimi, înainte
pînă la noi — şi dincolo de noi...

Fragment din „CÎNTECUL MIOAREI" – roman în lucru

Lița Sofia

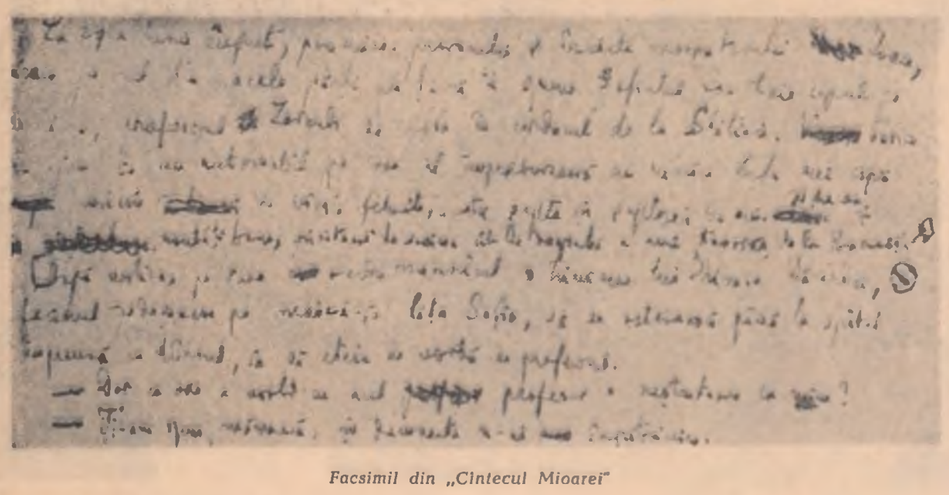

Facsimil din „Cîntecul Mioarei"

La 29 a lunii august, pomenirea proorocului și înainte mergătorului Ioan, căruia poporul din acele părți ale țării îi spune „sfîntul Ion taie capul pe curechi", profesorul Zarandi se afla în cerdacul de la Slătiori. Sosise în ajun cu un automobil pe care îl impresuraseră cu uimire toți acei copii curioși de vîrste felurite, între șapte și șaptezeci de ani. Aducea noutăți bune, privitoare la sosirea cît de degrabă a unui tovarăș de la București, pe numele Ilie Cozmuță.

După vestirea pe care Șandu Călărașu o trimisese lui Irimie Dărîndai la Olaru, feciorul îndemnase pe maică-sa Lița Sofia, să se ostenească pînă la spital împreună cu dînsul, ca să steie de vorbă cu profesorul.

– Dar ce are a vorbi cu acel profesor o neștiutoare ca mine ?

– Ți-am spus, mămucă, și dumneata n-ai arătat împotrivire.

– Ce împotrivire poate arăta, dragă băiete, o femeie văduvă și săracă – pe lîngă că-i neștiutoare?

Lița Sofia se învîrtea prin casă căutînd ceva ce nu găsea. Apoi descoperi numaidecît, în lada brașovenească, catrința nouă și cămașă de bumbac numai

Noiembrie 1960

M. Sadoveanu

puținel înflorită, și o casincă nohotie. Alese botinele cu potcoave galbene, apoi le lăsă la locul lor, mingiindu-le ca pe niște amintiri din vremea fericită. Trase în picioare colțuni groși de lînă albă și adăogi la opinci nojițe negre. Oftă greu și rămase cugetînd la ce-i mai trebuie. Nu i-ar mai trebui decît inimă bună ; dar de asta-i lipsită de multă vreme, de cînd s-a prăpădit Nică Dărîndai, soțul ei.

Dacă n-ar fi sărbătoarea asta, ar lua, după obiceiul muntencelor, furca și caierul. Dacă n-ar fi o amărîtă văduvă, și-ar pune și zgărdița verde, ce i-a fost ei dragă cîndva.

– Las'că nu-i cine știe ce sărbătoare. Azi încep oamenii să culeagă merele și perele de iarnă.

– Avem și noi în livadă patru meri. Îi lăsăm pe mîni.

– N-avem cum face altfel, mamă. Ești gata ?

– Numaidecît, dragu mămucăi. Ai aflat, puse deoparte, schimburi ?

– Eu îs gata.

– Văd. Îmi place că te-ai încălțat cu bocancii cei noi de la cumparativă.

– Cearcă a spune cooperativă, mămucă.

– Învățatu mamei, învățat! Las' că-i bine și cum spun eu. Mă gîndesc iar ce-am să răspund eu acolo profesorilor și doftorilor. Mă sfiesc și mi-i frică.

– N-ai de ce te sfii.

– Sfiala ca sfiala, băiete. Dar mi-i frică de singurătate. Rămîne casa fără apărare. Și-acolo unde te duci, găsi-vei tu ocrotire și inimă bună ?

– Doar nu mă duc, mămucă, în țara căpcăunilor. Sînt și-acolo ca la noi, oameni cu blîndețâ. Fiind băiet sărac, mă duc, după cum se cuvine, la învățătură

– Care învățătură ?

– Nu ți am spus? Să știi, mamă, că întîrziem.

– Mi-ai spus tu, dar nu țin bine minte.

– Mămucă, dumneata ești o vicleană. Vrai să mă ții pe loc. Dar de dus tot trebuie să ne ducem.

– Ne-om duce, ne-om duce, dragu mamei. Ce mi-ai spus tu ?

– Ți-am spus că mă duc la Iași cu Pavăl Sihastru și mă protejează profesorul, ca să întru la un atelier mecanic.

– Ca să te faci șofer ?

– Da. Conducător de tractoare, camioane și turisme.

– Înțeleg, înțeleg. Te văd venind aici la noi, cu automobilul.

– Am să fac și asta.

– Să vii, dragu mamei. Să crăpe dușmancele de ciudă! Nu te oțări, dragă feciorule, căci am dușmance, bată-le Dumnezeu și nu le-ar muri mulți înainte. Le știu eu ; tu nu le știi. Asta-i durerea mea pe care aș vrea s-o spun profesorilor și doftorilor, că rămîn singură-singurică și fără apărare. Greu mi-a fost cînd am rămas văduvă; tatu-tău s-a prăpădit în război, tu erai un prunc de nouă ani ; și-atunci am aflat că bat în pumni dușmancele de care-ți grăiesc. M-au zavistuit pentru dragostea mea și pentru c-am trăit bine care nu se mai află cu Nică Dărîndai. Mă adusese din altă parte, dintr-un sat de peste plai; mă furase de la părinți vitregi cu care nu m-am mai răspuns. Și eu, însoțindu-mă cu unul de-al lor la care multe rîvneau, acele multe m-au urît. N-am găsit la nimeni milă, feciorașul mamei ; am muncit cu ziua pe unde am putut; te purtam cu mine ca pe un minzișor, și te-am dat și la școală. Pîn' ce s-a deschis spitalul de la Slătiori și-a venit în partea locului privighetor acel meșter mehalnic...

– Mecanic, mamă, zîmbi feciorașul.

– Lasă-l să fie și mehalnic, dragu mamei, că nu-i vorba de meșteșugul lui, cît de inima lui cea bună.

– Întîrziem, mămucă, și s-a supăra profesorul. Poveștile acestea mi le-ai spus dumneata nu numai o dată.

– Nu-s povești, învățatu mamei, ci sîngele și lacrimile maicii tale.

Lița Sofia se apropie de fecior și-l sărută cu ochii închiși pe tîmplă. Irimie își lipi buzele de mîna ei uscată și aspră, cu duioșia pe care o simțea întotdeauna cînd se afla cu maică-sa. Nu era prea înțeleaptă această măicuță încărunțită de necazuri, dar dragostea ei îi fusese hrana, odihna și răsfățul copilăriei.

– Ți-ai pus păunul la pălărie ? îi zîmbi ea. Toate fetele și nevestele se uită după Irimie, cum se uitau cîndva după Nică Dărîndai. Ei, hai; de-acuma să mergem, ca să nu se supere profesorii ; rezemăm un băț de ușă, ca să se vadă că nu sîntem acasă și, cît bate toaca la schit, noi întrăm în Slătiori.

Lița Sofia nu uitase două lucruri: un mănunchieș de busuioc pe care-l frecase în palme și-apoi il strecurase în sîn, și o trăistuță vrîstată, cu cîteva mere, ca să aibă ceva în mînă.

– Le vezi? înginâ ea șoptit către trimie; le vezi cum ne pîndesc și ne spionează ?

Într-adevăr toate căsuțele albe cu acoperișuri șindrilite și cu ferestruicile împrejmuite cu chenar albastru, păreau a-i pîndi cum se duc. Dar Lița Sofia băgase de samă și ochi femeiești pe după cheutorile caselor.

Era o vreme lenească, de sfîrșit de vară. Piscurile se zugrăveau curat pe cer, către asfințit. Rar o adiere se umfla ușor și cădea iar, că o pînză nevăzută.

– Cum spun, dragu mamei, își urmă vorba Lița Sofia, acel mecanic te-a luat la învățătură, iar eu m-am bucurat. Și fiind tu ocolo, la Slătiori, eu mai mult în acea parte îmi căutam de lucru. Nu mai spun ce mi s-a întîmplat cu prea cuviosul egumen de la schit, căci știi și tu.

– Știu, mămucă.

– Atuncea nu-ți mai spun. Poate m-a întreba profesorul și i-oi spune lui. M-a mustrat și iar m-a mustrat, că, fiind văduvă săracă, mă depărtez și mă despart de mila sfîntului lăcaș. Iaca vine iarna, și, ca și în alți ani, strînsură n-ai, făină n-ai, undelemn n-ai, lemne n-ai. – N-am nici de unele, mă tîngui eu. – Atuncea vină la schit ; ți-am da după nevoie. Și-i plăti muncind. Mai ai și-un fecior; pe acela l-om trimete să deie ajutor la două-trei vaci și cîteva oi pe care le avem în munte. Și să fie băietul... cum îl chiamă ? – Irimie. – Să fie și Irimie sub privighetoarea sahastrului. Iaca, acuma am rămas datori sfîntului schit căci datoria se înnoiește după nevoile ce avem și nu știu cum om face.

– Mămucă, la asta s-au gîndit cei care ne ocrotesc. Ți-am spus că, dacă te angajezi la spital apoi doctorul a plăti călugărilor datoria. Vor fi spunînd ei că n-au nevoie de bani, ci de munca noastră; dar n-au ce face, fiind acuma altă rînduială în lume.

– Mi-ai spus tu de asta ; dar eu nu mă pricep la politică.

– Ți-am spus, mamă, că cel bogat nu mai are drept să speculeze munca săracului.

– Ce știu eu ? Dacă-i bine cum spui tu și cum spun profesorii, apoi așa să fie.

Se zăreau după cotitura colnicului olanele roșii de la Slătiori. Sub costișa pieptănată și cu căpițele chibzuit rînduite, se zărea scînteind un șipotel, care se alinta către Lița Sofia, să nu treacă pe lîngă el fără să-l caute. Lița Sofia se abătu din drum și se aplecă spre el ca spre o ființă vie, grăindu-i cătinel. Era curat și luminat, cum se cuvine să fie un izvoraș din poveste. Apa, cu ușor gust de burcut. Lița Sofia își șterse atent buzele c-un deget, după aceea scoase din traista bogată un măr domnesc și așeză lîngă jghiab, drept plată și, în același timp, pomană pentru mortul său, pe care nu-l putea uita în nici una din clipele ce mai avea de trăit în astă lume.

Începu deodată ca un șuvoi de sunete dulci, pe sub bolta azurie, toaca de la biserica schitului. O bătea cu mare meșteșug un ieromonah bătrîn, părintele Domițian, care nu se suia în turnulețul bizantin decît la zile mari. A cîntat cu ciocănelul în trei soroace. Apoi a stîrnit cu degetele clopotele cele mărunțele. După care a bătut numai într-o dungă în clopotul cel mare. S-au bucurat toate împrejurimile. Lița Sofia și-a făcut cruce închizînd cu evlavie ochii.

Irimie Dărîndai o aștepta pe maică-sa nu cu nerăbdare, ci cu zîmbetul care-i lumina sufletul totdeauna cînd se afla cu dînsa.

– Mergem, mergem ; iaca, într-o clipă sîntem la Slătiori, murmură ea, fără a se clinti de la loc și ascultînd ecouri depărtate și abia auzite în cotloanele văilor. În dimineața asta, am ascultat la biserică docladul pe care l-a cetit părintele ieromonah Domițian la sfîrșitul leturghiei. Pe cît am înțeles eu din cele spuse, acest Ion, înașul Domnului nostru Hristos, trăia în pustie lîngă apa Iordanului și nu se hrănea decît cu lăcuste, ptiu ! fie lui acolo. Numai pe asta se cunoaște că nu avea a cătare minte. Și-o împărăteasă nebună l-a zărît umblînd gol. Și s-a amorezat de dînsul. Drept care el a repezit-o de la dînsul, suduind-o. Atunci nebuna l-a pîrît împăratului și împăratul l-a pus la închisoare. Iar împărăteasa avea o fată a ei de la un alt bărbat, tînără, frumoasă și prea iscusită la dănțuri. Și împăratului îi plăcea acea fată, cu numele Salomia. Așa că mama a pus pe fată să ceară împăratului capul acelui proorocu hîndărătnic. Și împăratul, iubind-o pe fiică-sa, i-a dat capul proorocului. Iar împărăteasa s-a bucurat. Ce povești ciudate sînt acestea și ce bucurie putea fi pentru acea mamă, să se rînjească mortul la dînsa, iar împăratul s-o alinte pe fiică-sa. Asemenea spurcăciuni de obiceiuri noi n-am văzut în părțile noastre. Mă gîndesc așa, că poate n-am înțeles eu.

– Ba ai înțeles, mămucă, mai bine decît părinții mitropoliți, că asemenea povești nu-s bune pentru oamenii de la noi. Cît despre spurcăciuni de obiceiuri s-au văzut și pe aici...

– Așa-i, află munteanca. Ei acuma, feciorașule, nu mai întîrzia. Gustă și tu din burcut și să grăbim cît om putea. Altfel se supără profesorii și le dăm toate pe una.

– Nu se supără ; numaicît nu-i cuviincios. Profesorii au treburi stricte, scrise în carnet.

– D apoi cum crezi tu, feciorașule? Să grăiască cu izvoarele și să asculte taraful clocotelor ? Mă gîndesc așa că, acolo unde te duci, poate s-a găsi o Salomie care să nu-ți ieie capul, una care să-ți fie cu priință.

– S-a vedea. Pîn-atuncea, mămucă, a mai curge destulă apă pe Bistrița.

La poiana de lîngă cotul drumului, Lița Sofia a băgat de samă cu mirare zbaterii neîntrerupte de dumbrăvenci în stoluri mici. Penele lor verzi și albastre sticleau în soarele pieziș. Zburînd spuneau ceva, cîntînd ușor din clonțurile lor mari și negre. Se îndreptau toate către asfințit.

– Unde s-or fi ducînd, Irimie? întrebă Lița Sofia ca o copilă puțin șăstroare.

– La congres.

– Așa am înțeles că se duc și huluhii sălbatici la adunarea lor, tot către asfințit; s-au dus și ei acu două săptămîni, tot într-acolo. La noi s-au sfîrșit bielșugurile; cîmpurile și dumbrăvile prind a se pustii și ei caută în altă parte, unde va fi fiind, altă ospătărie. Pe urmă, la primăvară, tot aicea la noi se întorc. Se înțeleg ca și oamenii și-și dau înștiințările.

– Da, mămucă; rîse Dărîndai; cu și sălbătăciunele telegraful lor. Iaca buclucaș; numai de nu ne-ar ține mult.

Ieșise în zărare o bătrînică îndoită de șale de lîngă un tufăriș de mesteceni, din latura unei căscioare vechi. Dădu ziua-bună văduvei, punîndu-i în mînă o ulcică de aține. Iar cu cealaltă mînă întîșa lui Irimie un cocoșel de toamnă:

– Milostivește-te, feciorașul babei, și taie-i gîtul. Să mă îndulcesc și eu c-o leacă de zamă bună.

– Mătușă, se amestecă Lița Sofia, n-ai dumneata pentru treaba asta vreun nepoțel? Că noi ne grăbim.

– Îs săracă, draga babei, în nepoței, răspunse bătrîna. Am numai nepoate.

Dărîndai se grăbi să și scoată din chimiraș bulicherul și zrîrli departe jerba descăpătînată, ca să nu fie nimeni stropit de sînge.

– Bogdaprosti, se închină bătrîna. Dumnezeu să-ți deie sănătate și mireasă după poftа inimii. Iar ulcica, atunci cînd vă veți întoarce, s-o lăsați în marginea cărării.

– Saracă babă ! suspină Lița Sofia. A da Dumnezeu și poate n-oi ajunge și eu ca dînsa. Simbătă sara, la destăcut păpușoi la dascălul Grecu, ar fi spus puișcașul cel bătrîn Nechifor că se află pe Hălăuca o poiană unde odinioară a fost așezare de oameni, fie sat, fie mănăstioară, și, rămînînd locul singuratic și depărtat, au îmbătrînit și s-au dărîmat livezile, rămînînd totuși o samă de meri bătrîni în putere și rodind cu îmbielșugare în unele toamne. Urșii au și ei înștiințări, și în acei ani cu roadă se adună cum e azi, în ziua lui sfîntu Ion taie-capu-pe-curechi, și stau la congres, cum îi zici tu învățatu mamei, petrec în lege și nu se duc de acolo pînă nu istovesc merele. Numai țigani n-au ca să le cînte. Dar au venit într-un an oameni cu puști și le-au stricat benchetul. Au bătut în ei cu gloanțele și i-au alungat. Se nimerise o ursoicuță pălită în labă, care se așezase la pămînt și plîngea ca o muierușcă de-a noastră. Nu spun că n-ar fi fiind și urși stricători, dar cei care mîncă rădăcini și mere și alte poame – cum mărturisea moș Nechifor – nu sînt dușmani. Acei care se spurcă la sînge sînt rari; așa se găsesc lotri și ucigași și între oamenii luminați în apa sfîntului botez. Iaca, ajungem. Să-mi spui tu, învățatule, dacă zăbovim mult aicea.

– Să vedem, răspunse feciorul, simțind și el o strîngere de inimă. Asta or hotărî doftorii și profesorii.

– Unde-i găsim ? Socot că la casa tovarășului doctor, care-i deosebită de spital.

Irimie privi cu mirare spre Lița Sofia.

De unde-i venise ei să spuie așa, dintr-odată, vorba asta : tovarăși ? Ce știa maică-sa de toate cîte s-au petrecut în țară în acești din urmă cinci ani ? Căci maică-sa avea cu totul altele în minte decît el, și trăia mai mult în trecut.

Văzîndu-l gînditor, cumpănit între grele judecăți, Lița Sofia îl pîndea grăbind cît putea spre cerdac. Apoi își încetini mersul îndată ce văzu pe cei care așteptau.

Cine nu cunoștea la Slătiori pe doctorul Costache Hanganu ? Are un păr clădit în cap ca o claie de fîn și ochelari, ca să vadă mai bine pătimirile oamenilor.

Cel subțiratic și ras la obraz nu poate fi decît profesorul.

Dar cel cu mustăcioara tușinată pe buza de sus ? Să fie omul cu care trebuia să se întoarcă de la București profesorul ? Sprîncene groase, ochii bulbucați.

Lița Sofia vedea toate, fără să se uite într-adins.

– Dragu mamei, șopti ea către Irimia, cînd ajunse sub cerdac; cine-i cel de-al treilea ?

– Care al treilea ?

– Care nu-i nici tovarășul doftor, nici profesorul. Cel cu mustața tușinată.

– Apoi nu-l cunoști, mamă ?

– Nu.

– Adevărat; n-ai avut cum știi că l-a ferchezuit Zamfirache, bărbierul spitalului. Dar dacă te uiți bine la dînsul îl cunoști.

– Vai de mine, băiete, dacă-i Pavăl Sihastru, apoi curat parcă-i dracu de pe comoară! M-a apucat o durere de cap. Era omul lui Dumnezeu și slujitorul schitului; iar acuma nici nu mă pot uita la dînsul.

– Mămucă dragă, vino-ți în fire și nu mă face de rușine.

– Nu te teme, cărturarule, căci știu eu să mă port cu lumea. Dar tare m-a înfricoșat. Suie pe scări; cu toată frica, să știi că-s neclintită, lîngă tine.

Sunt le veni întru întîmpinare.

– Iaca și ciinele, șopti ea cu milă mingiind părul aspru al dulăului. Măi Surule, vai de tine !

În cerdac, ochelărosul îi întîmpină, dîndu-le mîna. Asta era o ceremonie nouă, care-i plăcea lui Lița Sofia.

Văduva se înclină cuviincios către profesor; și, după făgăduința făcută,se răsuci și către dracul de pe comoară. O învălui privirea grea a celui ce avea a se duce în lume cu feciorașul ei. Dar acea privire grea și stăruitoare era plină de milă și de amurgul unor dureri vechi. Odată cu privirea, veni către ea și-un zîmbet care-i înseninâ sufletul ca într-o poiană, după furtună.

Profesorul se adresă lui Lița Sofia :

– Dărîndai ne-a înștiințat că te învoiești să se ducă la Iași, la învățătură. Socot că faci bine. Și profesorul, și prietenul Pavăl, or avea grijă de el.

– Și m-oi ruga și Maicii Domnului să ajute și ea... șopti mișcată Lița Sofia, stînd dreaptă pe scaun și închizînd o clipă ochii ei verzi.

– De datoria dumnitale către călugări s-a îngriji tovarășul Sandu. De asta n-avea grijă.

Lița Sofia închise iar o clipă ochii :

– Părinții de la Olaru s-au milostivit de-o văduvă săracă. Banul le-a putea fi plătit. Mila s-a scris la catastif în cer. Oamenii nu sînt vrednici s-o plătească.

– Părinții de la Olaru se arată prea mulțămiți de plata banilor.

– Așa spun cuviințiile lor ? se miră Lița Sofia și oftă. Bucuroasă sînt, urmă ea cu băgare de samă, că băietul se duce la învățătură. Și Nică Dărîndai, omul meu, ar fi rînduit tot așa, dacă ar fi trăit. Nică Dărîndai era bărbat înțelept, dar arăta uneori asprime. Tovarăși, bine am trăit cu el și, în primăvara mea, am înflorit. Mă bătea uneori, căci n-aveam minte, iar eu mă lăsam bătută și rîdeam în sineo mea, căci știam că are să vie iar la mine, să mă cuprindă și să mă mîngîie. Și-așa – dintr-odată s-a dus și nu s-a mai întors. Nu mi-a rămas de la dînsul nici floare, nici scrisoare. Nu-l visez în somn, căci totdeauna sînt trudită de muncă; îl visez numai treaz. Stau citeodată uitîndu-mă la un brad mîndru și-mi aduc aminte de dînsul. Mă mai mîngîi văzînd mila ochilor lui Irimie. Mi-a rămas de la dînsul fecior vrednic. Mă bucură acuma văzînd că și domniile

Ilustrații de IULIAN OLARIU

în sîn, căutînd mănunchieșul de busuioc. Îndată s-a împrăștiat în cerdac mireazmă ascuțită. C-un zîmbet pe care numai ea îl avea pe obrazul mîhnit, cu părul încărunțit ascuns dibaci de o grimea neagră și de casînca nohotie, veni la profesor dîndu-i mîna mică, uscată de muncă; aceeași mînă o cuprinse și doctorul Costache Hanganu și pe urmă Pavel Sihastru, în fața căruia zîmbetul muntencii se stinse și ochii se feriră ca de o văpaie neagră. În mintea ei puțină, acel așa-zis sihastru rămînea tot „Cel de pe comoară".

Lița Sofia se retrase cuviincios, luîndu-și feciorul; căci lumina lunii înclina către sinlori și amîndoi aveau a se grăbi ca să îndeplinească ritualul sfîrșitului zilei.

La vatra de-afară, din ogrăjoara lor de la Olaru, erau pregătite găteje și ceaunașul atîrnat în cujbă acoperit c-o strachină. În acel ceaunaș se afla din vreme pusă apa îndulcită cu sare și presărată cu ometiță de făină de porumb. Fusese îngăduit în preajma vetrei și ciinele slobozit din lanț.

Numaidecît Irimie scapără și aprinde un firișor de ască ; îl învălește repede în iarbă uscată și frunze vechi și îndată limbi vii de flacări ling fundul schijei. În sat se aud glasuri chemîndu-se, viței mugind, găini cotcodăcind, ciini zăpăind – ca totdeauna în acel ceas al amurgului. Miroase a lapte fiert; copiii au tînguiri de miei. Același și același tablou din adîncimea vremii.

...N-am animale pe lîngă casă, șoptește oftînd Lița Sofia; dar avem fecior vrednic și nădejde multă.

„Ochii lui, floarea cîmpului..."

Lița Sofia îl stupește ușor și pe furiș pe feciorul ei, ca să nu-l deoache.

Fragment din romanul în lucru

Lisaveta

Publicăm un fragment inedit din romanul în lucru Lisaveta. *Printre notele din arhiva maestrului se află și următoarele rînduri care lămuresc tema și conținutul romanului:* „Lucrez de mai mult timp la un roman social, *Lisaveta*, cuprinzînd oameni și împrejurări de la sfîrșitul veacului trecut, latifundiari, țărani, slujbași boierești, tîrgoveți. Partea întîia e aproape gata; nădăjduiesc să duc lucrarea pînă la sfîrșit în cursul anului viitor".

Era pe la jumătatea lui iunie. Lanurile de grîu ondulau inspicate.

Ploi bogate căzuseră și țăranii trudeau din zori pînă într-amurg cu prașila a doua a păpușoiului boieresc: prelungi zile din dricul verii, ca să aibă vreme, după aceea, să prășească și semănătura lor.

Abia la sfîrșitul săptămînii a doua de la sosirea domniilor sale, cuconașul și văru-său au făcut plimbarea și inspecția pe moșie, avînd pe lîngu vechilul dinaintea lor pe scăunașul trăsurii.

Ochii lui Ruset se sfîrîeau de plăcere. Minia din ceasul sosirii era cu totul uitată.

Zi caldă și strălucită se deschisese asupra lumii; cîntau prepelițele în holde, ciriiau cîrsteii în finațuri. Ici era umbră pe sub pădure de fagi, dincolo coborau într-o vale la fîntîni cu cumpănă; trăsura mlădioasă duruia lin pe drumeaguri de țărînă; caii pufneau cu plăcere în aerul curat și vizitiul cel tînăr, Mandea, grăia cu ei strunindu-i.

Treceau prin preajma satelor, unde, pe prispe, se prăjeau babe și moșnegi care „privegheau" plodurile. Ochi stinși, spăimîntați de foame; copii rahitici... Ocoalele pustii. Găinele se zburătăceau speriate din drum și intrau cu grabă pe sub porți. Purcei slabi, care-și pierduseră rotunzimea, rîmau cu sfîrlele lungi prin gunoaie.

Răducan mîriia nemulțumit, uitîndu-se strîmb încolo, unde nu era nimic de văzut...

Îndată ce ieși trăsura la lărgime, prinseră a se înșira prăsitorii, sub vipia amiezii. La sunetul droștei, bărbați în straie albe și femei cu fuste de stambă colorată se înălțau, ținînd în dreapta sapa ca pe un schiptru al muncii. Deodată se închinau umiliți, cu obrazurile trudite și fulgerate de soarele solstițiului.

Lanuri de grîu în curăturile de la Brătești și Purcelești. Aici, la Purcelești, fusese odată sat: acuma trecuseră plugurile boierești peste vechile vetre și peste țîntirimul trudnicilor. Lanuri de grîu pe tăpșanul Sodomenilor și Broștenilor; altele sub pădurea Gișteștilor; altele la Topile și Valea Seacă. Cele din șesul Siretului, de lîngă Lunca și Blăgești, păreau o boierie a proprietății, așa erau de înalte și de mîndre.

Ogoarele țărănești se roșiau prin ripe și pe la dosuri.

— Țăranii nu samănă grîu... zise Ruset.

— Hm-hm! mîrîi drept răspuns Răducanu.

Ruset îl privi atent fără să pară și-l lăsă în pace.

Vechilul poruncea ici-colo oprire, ca să vadă „cuconașu" ce era de văzut. Nunucă Ruset era toropit de buna dispoziție și de o lene plăcută; nu se ostenea să coboare, să calce țărina, să pipăie recolta vie în care tremura și murmura munca clăcașilor.

Răducan avea altă stare sufletească. Părea atît de mizeria lumii sărmane, mai mult ca să-l indispuie pe văru-său. În fond era cu totul indiferent. El nu mai avea lanuri și curți ale sale. Le „bătuse" pe toate la cărți, cum spunea bătrînul Caraiman bucătarul. Îl ustura buna stare și bielșugul acestei moșii vestite în toată Moldova.

Nunucă Ruset îl fura acum din cînd în cînd, piezîș, cu coada ochiului, descifrîndu-i invidia, și zîmbea, aducîndu-și aminte și el de scomițurile lui moș Chele-Creață în pofida acelui boier buiac. Era o înginare de stihuri pe care le rosteau, fără să le înțeleagă, copiii argățimii la anume jocuri ale lor.

Mandea opri trăsura la alt loc potrivit, cu îndemn moale:

— Ho-hoo, murguleți! ca să vă uitați și voi la atîta frumusață.

Se cobori iarăși singur Iorgu vechilul și alese cîteva spice. Le înfățișă stăpînului:

— Ia uite, mata, cuconașule...

— Frumos, Iorgule, n-am ce spune; sînt satisfăcut.

Mandea, țigănaș sprinten, rupse și el o floare roșie de mac sălbatic și o adaose la smocul de la pălărie. Obrazul îi era ușor aburit, c-o umbră de mustăcioară. Își aținti o clipă ochii negri ca mașlinele asupra lui cuconu Răducanu și rosti în sine, fără cuvinte, recitativul lui Caraiman Chele-Creață, înginînd totuși pe nas acordurile cobzei. Bătrînul bucătar țigan era și cobzar vestit.

Zur-ghindibă!
Conu-Răducanu, joacă macă.
Zur-ghindibă!
Joac-o partie, șapte, nouă,
Bengăi dă moșiile și casele nouă.
Zur-ghindibă!
Cînd socoate să-și răscumpere goana,
Dă și cupeaua cu tot cu cucoana.
Zur-ghindibă!

— De ce te hlizești și ce mormăi? îl întrebă măria sa.

Mandea nu răspunse, cu prefăcută sfială.

Boierul îi arătă din ochi lanurile:

— Îți place și ție, Mandea?

— Îmi place, dar nu-i al meu, rînji țigănușul.

Cuconașul a făcut oarecare haz. Pentru asemenea obrăznicie, cuconu Iorgu vechilul l-a săgetat din ochi pe Mandea. Dar Mandea a strîns ușor din umeri și a trecut la oiște, mîngîind caii pe ochi și trăgîndu-i de urechi.

La Conțești, au trecut pe lîngă ogoare de porumb în buruiană. Ruset a clătinat din cap cu îndoială:

— Ar trebui prășit numaidecît.

— Aista-i păpușoi omenesc, a observat Mandea de pe capră.

Vărul a scos iar niște sunete fără noimă:

— Chi-him!...

— Ce-i, frate? s-a întors Ruset mirat. Știi că ai haz?

— Nu-i nimica.

Boierul își stăpîni arcurile exploziei. Intimitatea lor din altă parte, prelungită aici, la moșie, avea din cînd în cînd tresăriri de lehamite și de ură.

Mandea, de pe capră, închise dintr-un ochi și cugetă în sine: „Boierul ista Răducanu, s-a sculat azi cu fundu-n sus. D-apoi că Nunucă al nostru nu-l iartă!"

— Iorgule, zise Ruset cu stăpînire, ar trebui sfătuiți oamenii să lucrască treburile noastre ca să aibă timp și pentru ale lor. Ai să-mi spui că-s îndolenți cum pretinde văru-meu...

— Eu nu pretind asta.

— Ar trebui, în orice caz, făcut ceva. De ceea ce văd aici, mă simt oarecum vinovat eu.

Răducanu a făcut cu nepăsare:

— Ha-ha!

Ruset s-a frămîntat în cuibul lui:

— Ce este, mon cher?

— Nu-i nimica, a zîmbit strîmb vărul.

— Bine că nu-i nimica. Tu, Iorgule, ce ai de spus?

— Este vreme și pentru păpușoiul oamenilor, a răspuns vechilul. Ce să le fac? Eu îi sfătuiesc să nu ia prea mulți bani înainte. Pe urmă n-o să puteți dovedi muncile, zic. Ei se lăcomesc, cuconașule; au ba un botez, ba o înmormîntare, ba le vine chef să-și cumpere o vită de cal... Ca țăranii: fără socoteală și fără capăt. Mă milostivesc și le dau, dar le poruncesc așa: lucrul boieresc să nu sufere! Săptămîna asta socot că ieșim cu prașila a doua. Priviți, vă rog, și dumneavoastră. Cît se vede cu ochii, prășitori numai pe lanurile noastre.

— Bun, bun, Iorgule. Dar ar trebui deprinși să nu ia mai mulți bani decît le trebuie. Tu ce zici, Răducane? Ne întoarcem. Am văzut toate.

— De văzut, am văzut. Dacă vrei tu, ne întoarcem.

— Parcă ai avea ceva de obiectat, scumpul meu.

— Eu? N-am de obiectat nimic. Mi-e indiferent.

Răducan spusese asta c-o buză disprețuitoare. Ruset a înghițit în sec, după aceea a izbucnit deodată în franțuzește:

— Atunci, dacă n-ai de obiectat nimic, dacă n-ai de spus nimic, dacă ți-i indiferent, de ce mormăiești și te uiți posomorît? Nu cumva te înțeapă iar demonul invidiei?

— Nu, dragul meu, mai curînd al plictisului.

— O zi ca asta, reluă cu amărăciune Ruset, n-o putem trece fără ceartă!

— Nu-i vorba de ceartă. Mă plictisesc contradicțiile în care te complaci.

— Ce contradicții, care contradicții? sînt nerăbdător să aflu.

Mandea de pe capră îi judeca în sine: „Li-s ochii bulbucați ca la broscoi".

— Contradicții între teoriile tale și între fapte. Tu mi-ai bătut capul că țăranul în țara asta e supus tuturor impilărilor și silniciilor; că tot ce putea fi bun în așazisa lege de la 64 a rămas literă moartă. Discutăm asta de două săptămîni și nu ne înțelegem.

— Ei și? Nu pricep ce legătură e între asta și comportarea ta de astăzi.

— Nici o legătură... se veseli teribil Răducanu; numaicît constat eici, în jurul meu, cele mai interesante ilustrări ale afirmațiilor tale.

— Mă rog, ce constați? Pot face eu excepție la legile țării? Oricît aș protesta, moșia trebuie lucrată și n-avem alte metode. Alt sistem nu putem încerca; nu este lume mai conservatoare ca țărănimea noastră care s-a închis în datini ca în stîncă.

— Una-s datinile, scumpul meu amic, și alta-i chestia socială... Întrerupse cu asprime Răducan. Vreau să spun că protestele tale nu împiedică porumbul țărănesc să piară în buruiană. La asta ce răspunzi?

Ruset își stăpîni cu greu replicile grosolane. Se simțea otrăvit mai ales de tonul vărului său, căci Răducan, moHuz din neglijență și vicii, era mai puțin îndreptățit decît oricine să-i facă observații, și încă observații ofensatoare.

— Ei, de ce taci? Ce-ai să răspunzi la asta? stărui Răducanu, arătîndu-și colții.

— Am să răspund că să nu mă plictisești!

— Și tu să mă slăbești cu fățămiciile. Ai înțeles? Asta-i lipsă de caracter.

— Cum lipsă de caracter? Cum cutezi?

— Așa. Ce-mi umbli mie cu vorbe goale? Ești proprietar? Trebuie să-ți lucrezi moșia? Trage toate consecințele logice. Fii boier și proprietar, urmărește-ți avantajele legale și interesele. Asta e! Pe de o parte îmi faci pe socialistul, cu lavalieră ca la Paris, și pe de alta lași pe vechil aici să execute pe țărani. Și ești satisfăcut.

— Mon cher, te ascult cu uimire. Cînd ai de gînd să pleci la București?

— Cu primul tren, scumpule. Eu nu pot fi fățarnic, și-ți vorbesc deschis. Am cercetat condicile. Pot afirma că satele de pe moșia asta datoresc o sută de ani de muncă.

— Nu sînt culpabil eu. N-ai auzit ce spune vechilul? E vinovat sistemul.

— Te poftesc să mă slăbești. Vorbele nu schimbă nimic. Fii leal față de clasa din care faci parte. Nu se poate întemeia o elită fără sclavi. Asta e legea progresului. Așa că te somez să lepezi lavalierele suspecte.

— Plăcerea asta nu ți-oi face-o. Rămîn cum sînt.

— Și eu de asemenea.

A fost o sfadă și o hîrîială îndelungă, încît Iorgu vechilul se făcuse mititel pe scăunașul lui, temîndu-se ca acele cinstite obraze boierești să nu se apuce de pîr. Noroc că-s pleșuvi amîndoi! Ori să se pălească în numele tatălui, ca niște golani de rînd... Asta nu se poate; amîndoi au primit educație aleasă în școlile franțuzești.

„Urît îi omul la supărare" își spunea sie însuși, pe capră, Mandea. „Ce le lipsește îmbuibaților istora de se stropșesc unul la altul ca niște motani zbîrliți?"

— Încet, murguleți, a adaos el către cai, cu glas. Nu vă spăriați, că nu-i nimica.

Locuri încîntate... O dumbrăvioară ș-un șipot. Se vede de-acolo o parte din șesul Siretului ș-o turmă de oi, cu ciobani cu căciuli cît oboroacele și duluri flocoși.

— Ale cui sînt oile acelea?

— A dumneavoastră, cuconașule. Mai sînt patru turme. În total două mii șase sute, la cinci stîni, afară de noatene. Vorbesc numai de minzări.

Boierii își opriseră discuția. Se priveau jalnici și congestionați.

— Oprește puțin, Mandea.

Mandea a oprit. Ruset și văru-său au privit în tăcere cursul Siretului între zăvoaie de sălcii și plopi. Se auzeau picurînd tălăncile în aerul limpede, departe, stins, ca într-o somnie.

— As pofti niște urdă... a înginat, obosit și desumflat, Răducanu.

— Este la curte cîtă poftiți, a răspuns de pe capră Mandea.

— Ce te amesteci în vorbă, impertinentule?

Mandea a tăcut chitic, scufundîndu-și capul între umeri.

— Pornește!

Mandea a îndemnat murgii.

— Ai văzut? a întrebat Răducan pe văru-său, arătînd din ochi pe țigănaș.

— Am văzut și am auzit. Pe mine țiganii mă amuză întotdeauna.

Un răstimp au tăcut amîndoi.

— După masă, s-a veselit deodată Ruset, îmi dai revanșa la pichet.

Discuția asta fără noimă avea loc nu numai pe cîmp, între lanuri de grîu, ori la vînat, în luncile Siretului; ci și la curte în odăile pline de fotolii, sofale și covoare; sau în sufrageria împodobită cu portelanuri fine; ori în balconul cu parmalîc de piatră dăltuită. Slugile, bărbați și femei, treceau în vîrful degetelor prin preajma boierilor, ca să nu-i mîhnie cumva și mai tare.

Camardinerul alsacian Henri, totdeauna ras cu grijă, se arăta din cînd în cînd în ușile boltite, privea, uscat, somptuos și sever, căutînd ceva. La vremea potrivită, aducea maderă într-un serviciu de cristal. Servea el însuși și tăcerea lui îndărătnică îi liniștea deplin pe boieri. Alsacianul zîmbea abia văzut, încreținduși pleoapele spre tîmplele cărunte și aducea alt flacon de aur lichid.

Cînd ne despărțirăm, mama începu a-și șterge ochii cu batista și a scînci subțire. Nu știu ce m-a apucat atunci; am început a rîde privind-o drept. Simții în vagon fulgerul ochilor ei, bănuiam că-n sufletul ei se grămădește furtună. — Apoi porniram, întîi încet, pe urmă ca-ntr-un virtej, pe drumul necunoscut care ducea înainte, tot înainte.

Bărbatu-meu, cu oarecare veselie, încercă să-mi spuie cîteva cuvinte gingașe. Mă cuprinse de mînă, mă privi în ochi. Apoi, de la o vreme, se lăsă în colțul canapelei, lîngă geam, închise încet-încet pleoapele în legănarea vagonului, și adormi. Eu stăteam cu ochii deschiși, neputincioasă să mă pot gîndi la ceva, cu inima împietrită de venin.

La București ne ieșiră înainte bătrînii, socrii, cu multe rubedenii. Vorbă multă, veselie în jurul meu, și vizite necontenite în cele trei zile cît stăturăm acolo. Din cînd în cînd bătrînul se uita la fața mea albă și-ncepea a rîde. La masă, ghiontea pe bărbatu-meu, apoi își mîngîia favoritele:

— Nicolae dragă, silește-o să mănînce... Dacă i-a plăcut să vină la noi, să-i placă și mîncările noastre, ce?

În risetele tuturora, eu îmi stringeam fălcile și-mi stăpîneam cu greu lacrimile.

În ziua a doua, prin ceața zilei de sfîrșit de toamnă, cum mergeam încet la brațul bărbatului meu, prin îngrămădirea Lipscanilor, deodată tresării. Un țipăt sălbatec mi se stinse în gîtlej. Pe trotuarul celălalt, printre lume, îl zărisem pe celălalt, pe Dimitrie. O părere era? Fusese o părere a mîntii mele înfierbîntate? Ori era adevărat? El mergea încet, printre atîția alții care se grăbeau, și ațintea înainte, pe gînduri, privirile-i adînci. Amețită, cu picioarele slăbite, mă sprijinii de zid ca să nu cad. N-auzeam nici întrebările sperioase ale bărbatului meu, nici n-am băgat de seamă că fugeam într-o birjă spre otel. În sufletul meu zăcea o întrebare: Mi s-a părut? — Da, desigur că mi s-a părut; trebuia să mă conving că mi s-a părut; tremuram și-mi șopteam încet: Da, de bună seamă că mi s-a părut!

Plecarăm apoi la Giurgiu, unde Nicolae, fiind înaintat, fusese strămutat chiar pe cînd se sărbătorea nunta. Boclucurile noastre veneau în urmă încet, într-un greoi tren de marfă; cine știe cît mai aveau pînă să ne ajungă. Pin-atunci bărbatu-meu găsise o odaie mobilată la o rudă depărtată, cucoană bătrînă, văduvă, fostă institutoare, pensionară acuma.

Pe o vreme umedă și rece, printr-o ceață groasă, intrarăm în casa aceea străină, într-o odaie friguroasă în care abia la sosirea noastră se făcu focul. Madam Guțu, văduva, îmbrăcată, înfoiată cu multe fuste vechi, cu țigara în gură și cu obrazul unsuros, afumat parcă, grasă și greoaie, cu două bărbii, ne primi cu vorbe ascuțite, care puteau să se audă și de la o treia casă. Într-o odăiță în care de-abia mă învîrteam, printre lucruri la întîmplare zvîrlite, descintată de madam Guțu care încerca să-mi lămurească multe lucruri și mai ales nenorocirile ei trecute, îmi începui căsnicia, tristă, săracă și rece căsnicie!

Iar cînd îmi grămădii cum putui într-o căsuță scundă lucrurile sosite așa de greu, multe rănite, multe sfărmate, cînd le grămădii ca pe niște bolovani prin colțuri începui să mă gîndesc mai limpede la viața ce aveam de îndurat.

Ce aveam de făcut? În singurătatea odăiții mele întunecoase, în lumina tristă a zilei de iarnă, căutam să-mi croiesc un plan de viață. Supusă și umilită trebuia să trăiesc, să observ de aproape pe bărbatul meu, să mă încredințez că sufletele noastre nu se vor putea niciodată înțelege, să-mi pregătesc, însfîrșit după aceea, cu dreptate, ziua libertății. Sufletul meu rănit și dureros, îl închideam, îl apăsam în întunericul lui. Trebuia să aștepte. N-avea drept de-acuma multă vreme la bucurie și la lumină.

Datoriile mele deocamdată trebuia să mi le îndeplinesc. Dar cîte mijloace pentru ca durerea închisă totuși să se reverse! Plîngeam pentru că odăița era mică și tristă, plîngeam pentru că nu mă puteam desprinde cu mîncările de-acolo și felul străin de viață. Mă înșelam eu singură, ca să pot să dau drumul stavilei ce închideam prea multă și amară durere.

Cu cît se scurgeau monotonele zile, cu atît mă încredințam că sufletul meu și al bărbatului meu nicidată nu trebuiau să se întîlnească. Îl observam cu cruzime, îl judecam vorbele pînă-n cele mai ușoare înmlădieri; mișcările, privirile, bucuriile și plictiselile lui — nimic nu-mi scăpa. De cele mai de multe ori venea de la tribunalul lui plictisit, se întindea pe pat lîngă soba lungă, care cuprindea aproape jumătate din odaie, nu rostea nici un cuvînt. Întunecat, privea în bagdadie ceasuri întregi. Într-un tîrziu se întorcea pe-o coastă și adormea.

Cercam să-i aprind privirile, îl întrebam despre multe lucruri, îl rugam să-mi vorbească. De multe ori nici nu-mi răspundea. Altădată, ca să fac să treacă vremea mai iute, ca să mai umplu pustiul nostru al amîndurora, mă așezam la piano și cîntam ceasuri întregi. Bărbatul meu asculta cu liniște melodiile; pe unele le mormăia și el cu glas încet; apoi, după ce isprăveam, șoptea: „Foarte frumos...", și iar tăcea, ca-n apropierea somnului. Orice era frumos, și bucăți minunate și fleacuri, și bine și rău cîntate!

Mă silii să cetesc ceva. Deschideam Revista marilor procese, singura foaie la care eram abonați; cepărțile pumnii. Cu strigăte de nebunie se apropia de mine, se depărta. „Mă ucid! încă o vorbă spune și mă ucid!..." Și eu stam inlemnită, grămădită de groază în fundul patului, pe cînd el, pornit într-o furie cumplită, parcă nici gînd n-avea să se mai oprească. Dintr-odată înțelesei cît de greu îmi va fi să-mi aduc la îndeplinire hotărîrea și planurile. Trebuia s-aștept. Plecai capu-n piept, umilită și supusă, îmi luai, în căsnicia aceasta ciudată, rolul de lucru în colțul meu de umbră, cu inima iarăși înghețată, cu ochii iarăși neclintiți.

Cu totul străină de ce mă impresura, străină mai ales de căsnicia aceasta pe care cu statornicie o socoteam trecătoare, mă închideam în mine însămi, mă stringeam, mă micșoram. Mișcîndu-mă acuma ca o mașină, — cu ochii tot ațintiți în lăuntru stăteam. Cătam scăparea, libertatea: începeam să am boala acestui gînd. Pentru altceva pe lume nu mai trăiam.

Încercai chiar minciuni și nebunii copilărești, pînă acolo mă duse disperarea. Mă gîndii cîteva zile — înfricoșată de izbucnirea trecută — mă gîndii să fac o încercare desăvîrșită, să înțeleg însfîrșit dacă pot încerca fuga.

În peretele odăii noastre era zidit un dulap mare, larg. După ce stătui la îndoială multă vreme, cu-nfrigurare îmi îngrămădii toate lucrurile mele în cufere, iar eu mă așezai în dulap, trăsei după mine ușile subțiri și cu inima bătînd așteptai.

Trecură ceasuri lungi, simțeam că amorțesc. După aceea portița de la ogradă se izbi, auzii pași, întîi depărtați, apoi tot mai aproape. Se opriră. Un glas mirat strigă: „Marianа!" — Pașii se depărtară; auzii glasuri la bucătărie, deosebeam în glasul slujnicii nedumerire. Auzii chiar limpede: „Nu știu, n-am văzut-o cînd a plecat!" Pașii răsunară iar, ceva mai grăbiți. Auzeam, cu cît vremea trecea, răscoala în jurul meu. Servitoarea alerga prin vecini. Apoi glasul, glasul a cărui minie o cunoșteam, crescu dintr-odată: băgase de seamă că lucrurile mele lipsesc. Ușile se izbiră de perete; pași grăbiți duduiră în jurul zidului; frigul intra asupru, mă ciștiga, mă amorțea. Și deodată auzii pași înceți, cu ferealâ. Și-un glas sfîrșit, un glas în care tremura o disperare nemărginită, un glas de copil care moare, care-mi fringea inima, începu să mă cheme încet: „Marianа! Marianа!... Marianа!..."

Gîfîind mă repezii de la locul meu. Bărbatu-meu, cu părul vîlvoi, ca-ntr-o izbire de furtună, căzu îndărăt pe un scaun, cu ochii lărgiți de spaimă asupra mea, istovit cu desăvîrșire. Mă cuprinse apoi în brațe, începu să se tînguie cu glasu-n lacrimi, cu vorbe fără șir, arzătoare, întretăiate de gemete: „Nu, nu, nu mai face glume de acestea... Dacă ți-i greu la mine, spune, — mai bine-mi zbor creierii..." Și mă privea tremurînd cu ochi de nebun.

Plecai iar capul, în viața-mi de minciună, în viața-mi pustie. Căzută ca-n lațuri nenumărate, înțelesei acuma adevărul grozav, robia voită în care mă aruncasem cu ochii închiși. — Ce să fac? Ce puteam să fac? Nici o scăpare nu era. Trebuia să scap într-un fel. Și-atunci iar îmi fulgeră în minte gîndul sinuciderii, se întări încet-încet, în nopți de nesomn și de zbucium. — Mă hotărăm cu groază, încercam cu groază, nu îndrăzneam.

Atunci mă cuprinse disprețul de mine însămi. Și, într-o clipă, cu capul vijiind, singură, sara, în haina-mi ușoară, deschisei ferestrele odăii, dădui drumul vîntului friguros al lui fevruarie și începui să clănțănesc, cu mintea-ntunecată, ca-ntr-un virtej de nebunie. Cu foc, în întreaga-mi ființă ticăloasă, răsuna un glas al disperării, un glas al chinurilor, al înșelării, al minciunii, al sfîrșitului! Trebuia, trebuia să sfîrșesc!

Nu mai aveam înțelegerea lucrurilor cînd brațe pe care nu le simțeam m-au ridicat pe sus și m-au dus în pat cald. Totuși în arșița frigurilor mele parcă tot răzbăteau strigătele chinuite și dureroase de fiară injunghiată, ale bărbatului meu.

Multe-multe zile mă zbătui în frigurile morții. Apoi o rază de soare, iar raza primăverii, de care n-avusesem niciodată parte, pătrunse pînă la mine, în patul suferinților. Slabă, pierdută, primii ca o fulgerare de bucurie această solie a vieții. Nici o părere de rău nu era în mine după mormîntul pe care mi-l pregătisem cu nebunie și cruzime. Primeam iarăși fiorul marelui necunoscut, ca o plantă, ca o ființă oarecare, neînsemnată ființă a pămîntului, tresăream și ceream viața prin tot trupul meu.

. . . . . .

Și în lungi ceasuri de mutenie, stau deseori în fața ferestrei deschise, cu ochii țintiți spre piciele minioase care se ridicau de pe Dunăre în fundul zării. Bărbatul meu, la care abia acum întîia oară priveam cu luare aminte, tăcea cu privirile în gol, cu fața palidă și suptă. Stau așa așteptînd primăvara și mă gîndeam la trecutul meu. Calde amintiri de demult, de pe vremea bătrînelor mele dragi, îmi înfloreau ca luminiți de aur în suflet; aspre cutremure de jale năvăleau apoi ca-ntr-o noapte de spaimă și amar... Ș-acuma cercam să văd în viitor ce m-așteaptă. Nenorocită și singură eram, într-o lume ca o mare neprietenoasă; florile primăverii ce-avea să vie trebuiau să înflorească lîngă o cruce, pe un mormînt supt care dormea sărmana-mi inimă.

Înainte-mi zilele viitoare mă așteptau. Ce puteam însă să văd în viitorul meu?

Nimic, nici-o adiere de duioșie și de milă în sufletul meu pentru copiii care poate aveau să se nască din durerile mele cumplite; și un dezgust amar pentru patul comun al căsniciei, un dezgust ca de ceva josnic și murdar. — Robie! Tremura un strigăt în toată ființa mea. Robie, încătușarea lanțurilor pe care necontenit și treptat lumea și zilele vieții trebuiau să le ferece. O zi lungă, lungă de toamnă, în care prin negură, paserea avîntată a visurilor a căzut cu aripile pentru totdeauna frînte; — o zi lungă și ploioasă de toamnă, în amurgul căreia sfîrșitul poate veni, poate fi primit fără părere de rău.

Fălticeni, iunie 1906

Fragment din romanul

Mariana Vidrașcu

Romanul Mariana Vidrașcu *a fost scris de maestrul Mihail Sadoveanu în anul 1905, la Fălticeni. Din acest roman au apărut primele trei capitole în revista* Viața Românească *din același an. Restul romanului nu a mai fost tipărit.*

Publicăm în această pagină finalul romanului Mariana Vidrașcu, *ca un document literar al anilor de tinerețe și al laboratorului literar al celui ce avea să dea cele mai emoționante cărți despre viața* „locurilor unde nu s-a întîmplat nimic".

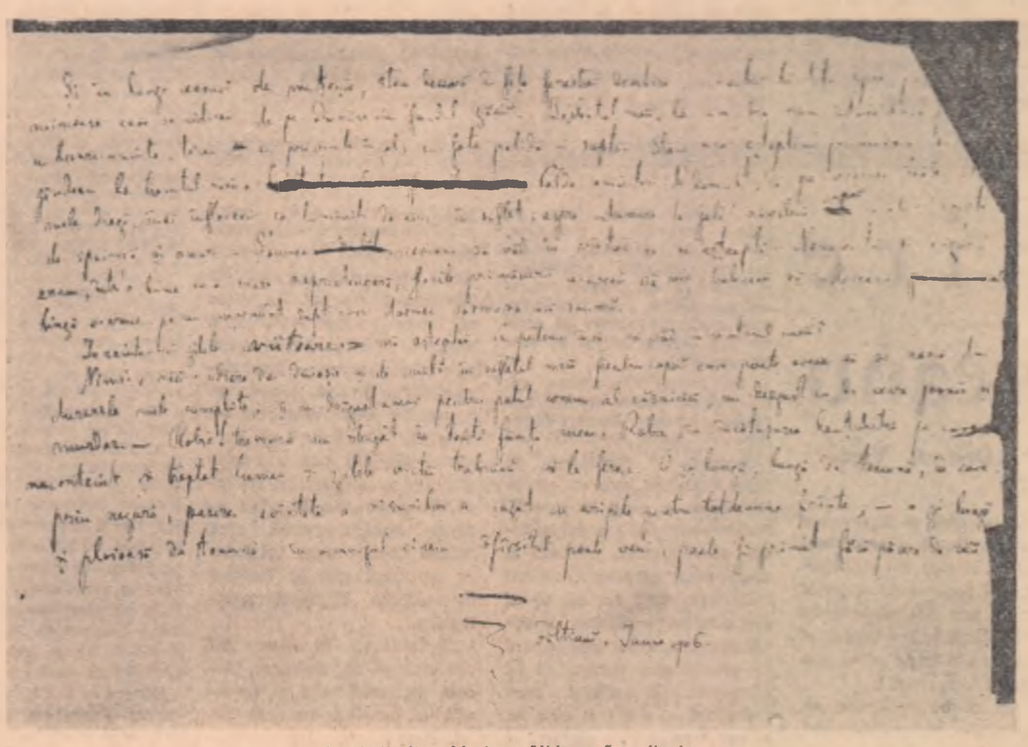

Facsimil din „Mariana Vidrașcu" — finalul

Învățînd de la SADOVEANU

Mulțumire

Ion Lăncrănjan

Sadoveanu, ca orice scriitor mare, a exercitat și exercită o influență binefăcătoare asupra scriitorilor din epoca noastră. Chiar tovarășii săi de generație cred că-i datorează foarte multe. Iar noi, tinerii, cei care facem parte din „generația lui 23 August", îi sîntem datornici pe viață, cei mai mulți, dacă nu chiar toți. Poate că unii uită, sau poate că nu le place să recunoască ceea ce e de recunoscut, dar adevărul adevărat acesta este. Imi amintesc, de pildă, că primele compuneri ale foarte talentatului nostru confrate Fănuș Neagu au fost scrise sub influența directă a lui Sadoveanu, după o lectură proaspătă din Sadoveanu. Intr-o povestire sau într-un fragment dintr-o lucrare mai mare de-a sa, rămasă probabil printre manuscrise — „se plecau sub vînt sălcii brumării", — „se săltau pe o apă coame de spumă" și venea la un conac, tras de doi cai ageri, un docar frumos. Ar mai putea fi amintit și Ghilia, după cum ar mai putea fi amintiți și alți confrați de-ai noștri. De asemeni, ar putea fi amintit aici și semnatarul acestor rînduri asupra căruia influența lui Sadoveanu a avut un rol binefăcător, înviorător, cu toate că eu m-am întîlnit relativ tîrziu cu marea sa operă, după multe bîjbîieli și după multe căutări, după o serie întreagă de lecturi, făcute cu aviditate, dar cam la întîmplare, din Zola și din Tolstoi, din Romain Rolland și din Victor Hugo, din ce mi-a ieșit înainte, din ce am prins în mînă. Dintre cărțile maestrului, dintre multele cărți pe care le-a scris în îndelungata sa activitate literară, nu cunoșteam decît vreo cîteva. Nu știam aproape nimic despre dînsul. Imi era străin și depărtat, într-un fel. Toate s-au schimbat apoi, după ce am pătruns în vasta sa operă, după ce m-am familiarizat cu universul său, care-i atît de specific și-atît de bogat. Înstrăinarea aceea s-a destrămat, încetul cu încetul, ca prin farmec. In sufletul meu s-au trezit imagini vechi, priveliști pe care le purtam cu mine mai demult, întîmplări și fapte de la noi, de pe Mureș. Impresiile pe care le reținusem din vechile și întîmplătoarele mele lecturi, s-au polarizat și s-au cristalizat. Pe scurt, momentul acesta a fost un moment de limpezire și de regăsire. A fost așa de parcă ar fi trecut un vînt bun peste o holdă care încă nu înfrățise, parcă ar fi scăpat de sub zăpezi o pădurice tînără. Mai tîrziu, împins de setea de a cunoaște, de setea asta care m-a adus spre literatură și de care n-aș vrea să mă despart niciodată, am mai avut și alte întîlniri de felul acesta și-am rămas dator și altor scriitori mari — lui Pavel Dan, lui Rebreanu, lui Șolohov și lui Dostoievski. De „momentul Sadoveanu" îmi voi aminti însă întotdeauna cu un anumit fel de bucurie, întrucît acest „moment" e legat de perioada în care am înțeles că scrisul e și o muncă grea, nu numai frumoasă, de clipa în care am pus mîna pe condei cu mai multă încredere, convins fiind că voi putea și eu așterne pe hîrtie cîteva lucruri care să merite atenția celor din jur. Intotdeauna îi voi fi recunoscător maestrului, pentru că am avut fericirea să mă întîlnesc cu el, cu măreața și cu tulburătoarea sa operă, într-o vreme de căutări, cînd mă aflam la răscruce. Intotdeauna mă voi pleca în fața sa, cu smerenie, așa cum se pleacă un fiu în fața părintelui său, mulțumindu-i pentru tot ce mi-a dat, pentru pildă și pentru învățătură.

Septembrie 1960

Netemător de vreme

Mihu Dragomir

Cu aproape zece ani în urmă, un mare grup de scriitori, reprezentînd toate generațiile ce activau în literatură, se afla într-o călătorie prin delta Dunării. Spectacolul unic oferit de această regiune, pe atunci abia în zorii vieții tumultuoase a construirii socialismului, devenea și mai profund în sensurile lui umane prin prezența lui Mihail Sadoveanu, care, dealtfel, propusese și organizase această călătorie. Era o toamnă ce risipise țară zgîrcenie aurul prin pădurile de stuf și sălcii. Cînd zilele călătoriei s-au sfîrșit și am încercat să facem bilanțul bogățiilor de imagini cu care ne întorceam, vorbele noastre s-au transformat, firesc, într-un omagiu vibrant pentru cel mai mare poet al prozei noastre Acad. George Călinescu a sintetizat, atunci, într-o formulă de neuitat, sentimentele tuturor, sublinițind că „ne întoarcem dintr-o călătorie prin locurile și printre eroii lui Sadoveanu..."

Dar despre cîte alte regiuni ale țării nu puteam spune la fel? Pe colinele dulci ale dealurilor moldovenești, prin văgăunile munților, în lunca Dunării, în Ardeal, pretutindeni ești însoțit de imaginile acestui neîntrecut maestru al peisajului românesc. Locurile parcă și-au trecut ceva din însăși substanța lor în paginile cărților sadoveniene, rămînînd vii, acolo, pentru noi și pentru generațiile viitoare. Opera lui este, astfel, cel mai desăvîrșit atlas al frumuseților țării, în care satele nu apar numai pe coordonatele hărții, ci se ridică acvea în fața noastră, cu fumurile caselor, cu scîrțîitul cumpenelor de fîntînă, cu zgomotul înfundat al pașilor vreunui flăcău ce se duce, în noapte, să-și întîlnească iubita; riurile curg clipocindu-și apele, morile scîrțîie sub povara belșugului; țăranii din Malul-Surpat, sat ce părea hărăzit pentru totdeauna sărăciei, ară pentru întîia oară, după o robie seculară, ogorul lor liber; Mitrea Cocor, intrat în armată analfabet, se întoarce din prizonierat în rîndurile diviziei „Tudor Vladimirescu" și, după ce a sorbit din izvorul nesecat al vieții oamenilor sovietici, așează și în satul lui piatra de temelie a vieții noi. Nemuritorul atlas sadovenian adună, astfel, istoria alături de geografie. I-a fost dat acestui patriarh al literaturii noastre să cuprindă în vasta lui operă istoria întreagă a poporului, de la epoca dinaintea mitic ului „descălecat", cînd au luat ființă țările române, pînă la anii de început ai socialismului. Ștefan cel Mare și iobagii din bordeie, Cuza Vodă și ostașii din războiul pentru independență, Victoria Lipan, această Andromacă țărancă, și haiducii înfăptuind „județul sărmanilor", obiceiurile străvechi și primele semne ale vieții de azi, totul se adună într-un tablou gigantic, tulburător de real, pulsînd de viața fără moarte a artei adevărate. Ieșită din cunoașterea profundă a poporului, opera lui Mihail Sadoveanu a evoluat, astfel, firesc către realismul socialist, reflectînd cu fidelitate, într-o imagine artistică proprie, covîrșitor de personală, însuși drumul poporului nostru, indeosebi al țăranului român. De la înțelegerea celor asupriți s-a ajuns la adeziunea intimă cu lupta lor; de la glorificarea trecutului de luptă s-a ajuns la participarea entuziastă la prezentul de construire a socialismului; de la celebrarea răscoalelor, la revoluția socialistă; de la poezia naturii, la transformarea ei într-un uriaș rezervor de bunuri comune.

Există scriitori de mare talent care nu reușesc să-și stabilească reputația decît pînă la o anumită limită, pe aria întinsă și mereu în creștere a cititorilor. Interesînd o anume sferă a publicului, ei sînt prea puțin sau de loc cunoscuți în rîndurile altor cititori. Cu Sadoveanu s-a întîmplat, însă, ceea ce s-a întîmplat cu Eminescu. Opera lui este în mîna tuturor. El satisface toate exigențele, se adresează întregului popor, îl găsești în lectura copiilor și a bătrînilor, a muncitorului și ostașului, a îndrăgostitului și a omului de știință. Iubitorii de poezie găsesc în el cadențe și imagini pe care nu le-a încercat nici un poet. Publicul dornic de teatru cere să se dramatizeze nuvelele și romanele. Cînd cinematografia noastră era la începuturile ei, s-a adresat tot operei sadoveniene, realizînd unul dintre primele succese, „Mitrea Cocor". Istoricii îl citează. Cărțile școlare de geografie apelează la paginile lui. Expresiile lui circulă, ca un bun al vorbirii zilnice. „Așa cum spune Sadoveanu" a devenit referirea la cea mai înaltă autoritate a limbii române. Depășind granițele, cunoscut cititorului sovietic, chinez, polonez, francez, italian sau indinan, Sadoveanu este, alături de Eminescu, un autentic ambasador al geniului românesc. Prezența lui, ca vice președinte, în Prezidiul Marii Adunări Naționale, și în Consiliul Mondial al Păcii nu este decît reflexul firesc al unei opere impresionante, închinată omeniei, adevărului, luptei împotriva împilării. Sadoveanu a intrat, de mult, în conștiința oamenilor, ca expresia desăvîrșită a scriitorului legal de popor, făurindu-și, astfel, monumentul mai durabil decît bronzul, pe care îl visa poetul latin.

La împlinirea celor 80 de ani de viață, creația sadoveniană, adînc înfiptă în solul de ieri și de azi, se înalță viguros spre viitor, netemătoare de vreme. Seva gîndirii populare i-a dat viață veșnică.

Inchinare

Aiecu Ivan Ghilia

A scrie despre Sadoveanu e ca și cum ai încerca să cioplești din daltă Ceahlăul în mărimea lui naturală. Mîna tremură încărcată de neputință; ochiul nu poate urca înălțimile pînă-n pisc.

Sînt portrete care se recompun numai din cîteva linii și portrete unice, la al căror contur spiritual — pentru a putea fi fixat în toată măreția și profunzimea sa — se cere contribuția inspirată a tuturor condeielor unei epoci.

Tot ce pot spune e că urmașii ne vor invidia; ne vor invidia în primul rînd pentru lupta eroică a poporului nostru, la care am fost părtași, de a rupe cătușele trecutului și a răzbi în veacul luminii, demnității și fericirii umane și pentru că în această luptă l-am avut lîngă noi pe Mihail Sadoveanu; pentru că am trăit alături de Sadoveanu și mulți dintre noi l-am văzut de-aproape, l-am cunoscut, i-am vorbit și i-am ascultat, înfiorați, vocea domoală și caldă, înveluitoare și ușor înfundată, ca vuietul pădurilor pe furtună.

Ne vor invidia pentru că am fost martorii acestei mișcătoare sărbători — Sadoveanu octogenar — acest titan de-o vîrstă cu Miorița și contemporan cu ei, astronauții, pornind în drum spre planeta Marte și care vor purta, cu siguranță, printre puținele lor bagaje, poveștile de la Hanul Ancuței.

Intîlnire cu Sadoveanu

Dragoș Vicol

Nu-mi mai aduc aminte anul... Mi-amintesc doar că era un început tulburător de primăvară: Dorna își pornise zăpoarele, din păduri s-auzea cucul, iar Dusorul își zmulgea fruntea din cețuri, ca după o beție năpraznică de izvor și catran.

Intr-una din zilele acestei tulburătoare primăveri, cînd a munte începe bătaia cocoșilor sălbateci, mi-a picat în mînă, nu știu de unde, „Baltagul".

Și abia am întors prima filă și-am simțit în mine un fior de bucurie și mîndrie: acțiunea cărții se petrecea în chiar ținuturile mele, undeva prin pădurile uriașe din jur, prin sălbatecele pustietăți ale munților de nord.

Și m-a cuprins un dor ciudat de înălțimi și izvoare de cleștar, de liniști și de vînturi alpine. O, și cum mă mai chema cu ei feciorașul Vitoriei Lipan și cum îmi răsunau în urechi lătrăturile cîinelui și cum mă mistuia de adînc ura împotriva ucigașului!...

Și am pornit la drum, cu „Baltagul", să refac itinerariul soților Lipan, al bărbatului, pînă la cumpăna morții, al femeii, pînă în ograda unde s-a petrecut cutremurătoarea judecată.

Să poposești pe Stinișoara sau pe Sabasa și să deschizi cartea ca numaidecît în jurul tău să se adune aevea parcă eroii, să stai de vorbă cu ei în gura mare (singurătățile și pădurile îți duc cuvintele în cele patru zări) și să urmărești apoi drumul fiecăruia după semnele pe care le-a lăsat talpa pe iarba moale sau pe țărîna galbenă a potecilor, să asculți fluierele vîntului și cîntecul mierlelor, ce putea fi mai frumos pentru un băiețandru de cincisprezece ani care încerca să scrie versuri despre munți și despre stele?...

Astăzi îmi dau seama că, dincolo de poezia inefabilă a acelei aventuri literaro-turistice, întîlnirea de-atunci cu Sadoveanu a însemnat, de fapt, întîlnirea mea cu esența literaturii, a artei în genere. Sadoveanu m-a dus în mijlocul celor „umiliți, ofensați și nedreptățiți" și mi-a dezvăluit tragismul vieții lor ca să-mi dea o lecție de realism, de cunoaștere; m-a pus față în față cu splendoarea naturii ca să stîrnească în sufletul meu freamătul poeziei și asta ca să pot descoperi cu ajutorul ei poezia din sufletul acestor oameni, poezie pe care nimeni nu le-a putut-o jefui și nimeni nu le-a putut-o ucide. E poezia încrederii în viață și în victorie, cu care își înfrumusețează astăzi pădurile și străbat subpămîntul în căutarea bogățiilor minerale.

Intîlnirea de aunci a fost hotărîtoare pentru ostenelile mele literare.

Drumul de atunci capătă pentru mine valoarea de simbol. A însemnat drumul meu spre poezia pădurii și muntelui, spre inima omului care le stăpînește: miner, forestier, crescător de vite.

Sadoveanu m-a învățat să refac — aprioric — în itinerarul Vitoriei Lipan — itinerarul acestor oameni spre piscurile tivite cu aur și purpură ale libertății și creației. La fel ca ei, întregul popor muncitor a trecut — în setea lui de dreptate și răzbunare — prin singurătăți și furtuni și maestrul maeștrilor prozei românești l-a urmărit, însoțindu-l cu dragostea lui, din negura veacurilor, de pe vremea lui Nicoară Potcoavă pînă în zilele atît de apropiate nouă, cînd Mitrea Cocor pune stăpînire pe pămîntul atît de îmbibat de sudoarea și sîngele generațiilor.

Se întîlnesc în opera lui veacurile și se rînduiesc, fiecare cu strălucirile și furtunile lui, lîngă inima maestrului. Dar inima, care are puterea de a cuprinde în ea timpul, se apleacă asupra veacului nostru, veacul celei mai înalte străluciri, fremătînd de bucurie și nețărmurită dragoste, dîndu-ne o nouă lecție tuturor: zugrăviți ceea ce e nou și puternic în contemporaneitate: Omul, cu majusculă.

In bucuria unanimă a prezenței sale între noi, ca neîntrecut artist, neprețuit dascăl și atît de bun prieten al tuturor generațiilor, să-mi fie îngăduit a-i cînsti glorioasa aniversare nu numai cu urările de sănătate și viață lungă ci și cu o fierbinte și plină de recunoștință mulțumire de credincios ucenic.

SADOVEANU între real și miraj

De la primele sale pagini, cel ce avea să devină clasicul Mihail Sadoveanu se distinge prin unicitatea timbrului. Fie că face să reînvie trecutul, fie că fixează în gravuri de epocă existența fumurie a tîrgoveților, ori stă la divan cu țărani care uluiesc prin știința lor asupra vieții, limbajul scriitorului pare că implică mai mult decît spun cuvintele obișnuite. Vorbele sună, cîntă și mai ales răspîndesc un parfum care nu se lasă fixat.

Dacă omului obișnuit contactul cu natura poate să-i trezească emotivitatea, uimirea artistului în fața peisajului mereu diversificat se cuvine să fie fără sfîrșit. Numai așa putem aștepta din partea lui tipătul de exaltare, imnul care irupe nestăpînit. Poate de aceea un poet (Baudelaire) afirma că geniul ar fi capacitatea de a prelungi copilăria, de a vibra necontenit în acompaniamentul unei fantezii fără limite. Deși saturată de amănunte nenumărate, sensibilitatea lui Mihail Sadoveanu își păstrează prospețimea copilăriei, stînd permanent în expectativă, mereu disponibilă, gata să înregistreze.

Vrînd parcă să concureze cu natura (despre care Cernîșevski spunea că e superioară artei), Mihail Sadoveanu aspiră s-o întreacă în poezie, s-o facă mai frumoasă. El este — remarca G. Ibrăileanu — „un pictor și un poet al naturii. Și amîndouă în același timp. Dar ceea ce e mai impresionant, — dacă se poate face disociația — e poetul"[1]. A nu contrazice datele realității și a demonstra totuși că realitatea e altfel decît ea apare tuturor e un tur de forță inegalabil. Cînd spunem despre cutare aspect din natură că seamănă cu o pagină sadoveniană, recunoaștem de fapt că, cu sensațiile lui fine, artistul a știut să descopere poezia intimă a lucrurilor, fiorul clipei trecătoare, unduirea sublimului.

Evident, nu descrierea cutărui peisaj în sine impresionează; și nici strălucirea paletei, cu virtuozitățile ei tehnice. Dacă prețuim atît de mult fermecătoarea hartă a acestor pămînturi în viziune sadoveniană, admirația ține de altceva. Pictorul proiectează în natură propria-i sensibilitate, decorul configurîndu-se într-o lumină subiectivă. Hotarele cunoscute se lărgesc pînă se învecinează cu mitul. Peste realitatea clipei prezente se așterne un fabulos care incită la reverie. Precum romanticul de la Ipotești eminescianiza totul, poetul *Țării de dincolo de negură* sadovenizează totul.

Ce împrejurări favorizează tranziția de la real la fantezie?

Ascultătorul povestirilor sadoveniene poate distinge că escaladarea din real în fantastic se produce totdeauna cam în același loc al expunerii. Faptele evoluează ca într-o dramă: 1. — un pretext de evocare; 2. — povestirea propriuzisă; 3. — meditație pe marginea deznodămîntului. Succesiunea în acest sens e atît de tipică, atît de des întîlnită încît devine procedeu.

Oricare ar fi împrejurările narațiunii (vechi sau contemporane), cînd peste ultimul episod a căzut cortina iar evocatorul caută o semnificație morală a întregului, o concluzie filozofică, — deodată intervine un element din natură care favorizează reflexlunea. Ca un ecou, continuă filozofarea pe marginea sfîrșitului tragic. Stihiile ori lucrurile din decor pregătesc atmosfera de regret și melancolie. *Vîntul, ploaia, clopotele* devin un fel de simboluri ale trecerii în neant.

A răposat un drumeț necunoscut *Intr-un sat, odată?* Natura singură își amintește de cel sortit uitării: „...*Vînturile* duioase ale toamnei treceau printre mormintele tăcute și frunzele galbene foșneau, iar străinul se odihnea sub glii". Un boier poposește în pădurea în care avusese legături cu soția chihaiei acum moartă. „Și-n liniștea asfințitului, o filfîire sfioasă de *vînt* trecu prin ramuri. Parcă trecea sufletul moartei" (*Moarta*). Drama casnică a unui fierar e acompaniată de jelania vînturilor aducător de tristeți: „In jalea sfîșietoare a *vînturilor* răzbăteau urlete cu sufluri de durere" (*Un țipet*).

Și ploile mocnite îndeamnă la reverie apăsătoare. Scriitorul stăruie asupra unor ploi care făcuseră să putrezească pămîntul. El a văzut „dihania furtunilor" și „pasărea ploilor" — simboluri ale prăpăstuirii văzduhului. Odată l-a hipnotizat parcă „o umbră alcătuită din linii mărunte, cenușii". Era „fantoma" ploilor L-a privit „cu doi ochi verzi ca apele înșelătoare, apoi s-a subțiat înspre fereastră și-a dispărut". Se auzi apoi „un sunet trist, prelung și răgușit, un glas de pasere străină, care niciodată nu mi-a mai sunat în urechi". Pasărea „de culoarea norilor, cu capul mare și clonțul negru", care va fi urmat zborul umbrei trebuie să fi fost însăși „pasărea ploilor" (*Scrisoare despre ploi*).

La antipodul celor trecătoare, codrul își arată peste milenii forța nesecătuită. Sensul legendei Genovevei și a fiului ei nu trebuie căutat în paginile cărților. — „Căci pietrele mormintelor s-au măcinat, codrul a rămas înnoindu-se necontenit și-n el se regăsește sufletul nemuritor al copilului". Puterile codrului, tenebros și tainic înfioară și captivează. Codrul vorbește și farmecă, spune un pădurar, amintindu-și de anii tinereții. Il chema „mai ales pădurea bătrînă", pentru care avea „o dragoste aproape bolnavă"... Și șoaptele frunzelor păreau în adevăr tremurarea unui suflet; creșteau din arbor în arbor, din ramură în ramură, scădeau, se depărtau, *spuneau* ceva neînțeles, ceva foarte vechi și foarte trist. Și cînd treceau boltile nesfîrșite, parcă și sufletul din mine tăcea, sta neclintit, așteptînd: n-aveam bucurie n-aveam durere, intram parcă în nesfîrșita fire, în marea bogăției pămîntului. Iar cînd tresărea în murmure și-n oftări codrul, cînd începea să crească și să curgă valul vînturilor, fiori grei îmi răscoleau sufletul". (*Codrul*).

Se ridică întrebarea dacă lirismul nu deformează lumea reflectată în opera artistului. Popasurile cinegetice, pescuitul, isprăvile voinicești de altă dată capătă sub pana lui o tentă de feerie. Gestul cel mai obișnuit, cuvîntul simplu, scena cotidiană dobîndesc o solemnitate specifică, de neconfundat. Ca în mitul antic al regelui Midas, care prefăcea în aur tot ce atingea cu mîna tot ce trece prin sensibilitatea lui Mihail Sadoveanu capătă un sufix sadovenian. Marca făurarului se simte în gesticulație, în înțelepciune și decență.

Dintre aspectele esențiale ale prozei artistice (povestire, analiză, evocare) la Mihail Sadoveanu evocarea are prioritate indiscutabilă. Căci, pentru creatorul *Dumbrăvii minunate*, a evoca înseamnă a broda pe marginea unui nucleu istoric, fără constrîngerile unui cronicar riguros. El plăsmuiește deci, în limitele posibilului. Oameni și umbre se mișcă într-un decor cînd sobru, cînd mirific. Treptat tablourile fumegoase încep să se lumineze, păstrînd totuși, ca în pînzele unui Corot, o pîclă tainică.

Substituirea faptelor nu cunoaște limite. Intr-o notă explicativă la una din schițele lui G. Topîrceanu, intitulată sadovenian *Țara e dincolo de negură*, procedeul e „denunțat" public. Nu poate fi vorba de „autenticitatea personajelor și faptelor" — cu toate că în *Mirajul*, simulînd candoarea, prozatorul se arată nedumerit. „— Cum prietene? — Nu-ți mai aduci aminte de moș Procor? și de alte umbre ciudate, care au trecut prin viața noastră, după ce-am intrat în bălțile Dunării, în Țara de dincolo de negură? Nu se poate să fi uitat minunile acelei călătorii în Deltă!" (*Mirajul*).

Intr-adevăr poetul n-a uitat — și de aceea precizează: „Să știe și urmașii noștri, atunci cînd bălțile și de Cristeși și moș Barnea și noi vom fi trecut de mult în țara de dincolo de negură, de la ce întîmplare prozaică din lumea reală s-a inspirat acest mare vrăjitor, ca să plăsmuiască încă o istorie vînătorească foarte minunată — dar cît se poate de adevărată"[2].

Explicația atitudinii care duce la transfigurarea realității ne-o dă magicianul însuși: „...Pricina frumuseților și a poeziei ce ne înconjoară se află mai ales în noi..." (*Luna mănăstirilor*). Simțim desigur că taifasurile la hanuri, la mori, la vînătoare n-au în realitate farmecul ce se desprinde din paginile sadoveniene. Dar pentru el hanurile sînt relicve ale unui trecut cețos, mărturii ale unor epoci zbuciumate, cu întîmplări de tot felul. Vinul, lăutarii, întregul mediu dezleagă limbile. Ruinele vorbesc de drumeți și pribegi. Tot așa morile, vechi locuri de întîlnire, favorizează convorbirea celor ce-și așteaptă rîndul. Apoi de existența morilor primitive de odinioară se leagă eresuri fără număr. In ritmul moale al apelor ce mișcă roțile de lemn se reconstituie drame uitate. Iar pentru că „oamenii iubesc tot mai puțin poveștile și-și uită lesne prietenii", — atmosfera aceasta se cuvine fixată în cărți înțelepte.

Intr-o magistrală pagină alegorică din *Dumbrava minunată* se face aluzie la viața monarhilor intrați în uitare. Un Statu-Palmă cum se cade „avea o moară mititică la apa Moldovei și măcina foarte bine și frumos grîul oamenilor. Dar muritorii, fiind proști și răi, n-au lăsat să trăiască lîngă ei asemenea meșter fără pereche". Adevărul e că nu muritorii ci progresele tehnicii moderne au făcut ca moara de apă să zacă „moartă și pustie". Depășit de vremuri, anacronicul Statu-Palmă veghează „trist, gîndindu-se la moarte". Trecerea în neant a lumii lui e inevitabilă. Legendele se risipesc; „peșterile au să rămîie deapururi închise".

Pentru ca urmele vechilor întîmplări să nu se piardă cu totul, lumea reală intră în paginile artistului odată cu fabulosul ei. *Istoria sfintai mănăstiri Rîșca* de Narcis Crețulescu consemnează că un clopot al mănăstirii a fost cufundat într-un iaz, ca să fie salvat de invazia tătarilor. Pe marginea acestui amănunt se înfiripă compoziția poematică *Vremuri de bejenie*, cu episoade eroice, cu romantica dragoste de la 1574 a lui Andrieș Hamură. Un *Orb sarac* de la *Hanu Ancuței* afirmă, fără pic de îndoială, că mărgăritarele au obîrșie miraculoasă. „...Intr-o noapte de toamnă, cînd marea-i lină, ies anume scoici la mal și se deschid la lumina lunii. Și aceea în care cade o picătură de rouă se închide și intră la adînc, iar din acea picătură de rouă se naște mărgăritarul".

„Minunea", „minunatul", „feericul", alternează frecvent cu realul, opunîndu-se banalului, prozaicului, urîtului. Și totuși, în căutarea înfrigurată a extraordinarului nu intră vreun romantism idealizant, nici fugă de cele reale. Nu cultivînd contrastul romantic eroii sadovenieni își croiesc drum spre o țară de dincolo de negură, cu lumini și ecouri de tărîm fermecat. Aspirînd spre puritatea lumii basmelor, mișcarea lor spirituală are baze folclorice. Oamenii se apropie de mituri; existența lor e poematică.

Să ne referim la poemul *Dumbrava minunată*, în care, fugită de la mama vitregă, mica duduie Lizuca (însoțită de cîinele Patrocle) caută alinare în natură. Acolo, limitele între real și basm se șterg. Cu ingenuitatea ei, copila ia realitatea drept fabulos. „Lizuca știa că sălciile sînt oameni și dihănii înțeleniți din veacuri vechi de o vrajă". Scăldată „în fumul ei de lumină, himerica dumbravă palpita „ca într-un vis".

Uimire continuă ne întîmpină și în *Zîna lacului*, — zîna fiind nepoata „de o frumusețe stranie" a unui morar. Tînărului care, într-o noapte cu lună, o așteaptă pe o plavie, Zamfira îi pare o nălucire paradisiacă. „...Deodată din întunericul trestiilor, izvorî în marea de lumină luntrea plutind lin, și fata neclintită în luntre, prin pulberea de raze... Acum nu mai era o fată simplă, arsă de soare și bătută de vînturi; fiecare mișcare, fiecare privire avea ceva deosebit... *Vraja* poveștilor așa trebuie să fi fost de izbitoare. In cadrul trestiilor, al lianelor și al celor două ceruri, — *ea* era zîna lacului".

Privite ca întîmplări din trecut, mai totdeauna faptele apar estompate, lipsite de zgura amărîtor dureri. Iluzionarea devine cu atît mai vie, cu cît scena e mai îndepărtată. Distanța în timp atenuează tristețea (prefăcută în *mîhnire*) și potențează misterul. Frumos — povestirorii de la *Hanu Ancuței* își aduc aminte de întîmplări vechi, „Deatuncea au trecut ani peste douăzeci și cinci" — precizează eroul întîmplării de la *Fîntîna dintre plopi*. Evocînd episodul din *Zîna lacului*, un bătrîn ne încredințează că „e mult tare de atunci". Tipic acest „*mult de atunci*" e un fel de sursă a melancoliei.

Oricît s-ar părea că în arta sadoveniană realul și fabulosul sînt nediferențiate, rapsodul știe să dea fiecăruia ce-i al său. De unde vine interesul pentru natură, dacă nu din interesul pentru om? Natura vibrează în acord cu omul, simpatetic, întunecîndu-se sau cîntînd triumfal. Satisfacția estetică nu se desparte de satisfacția etică, de social. Interpretînd fenomenul românesc în perspectivă istorică, într-o amplă orchestrație simfonică, Mihail Sadoveanu sugerează universalul prin intermediul național.

Const. Ciopraga

[1] *Studii literare*, 1930, p. 111.

[2] *O altă minciună*, în *Lumea — bazar săptămînal*, 1925, nr. 21 (text refăcut și publicat în *Scrisori fără adresă*, sub titlul *Țara de dincolo de negură*).

Mihai Negulescu

Drumeție

De te așteaptă-o casă-n umbra serii,
In zori de pleci din nou neobosit,
Vei desluși prin ploile tăcerii
Venind în pas cu tine, pași de mit...

Sub brazi adastă doine vechi, iar lanul
Își sună molcom spicele mlădii —
De parcă file dragi, din Sadoveanu,
Suflarea vîntului ar răsfoi...

Prieten neclintit, sub zodii aspre,
Ca munții Mioriței ne-a rămas;
Cu el, un glas din vremi se ridica spre
Zenitul tînăr al acestui ceas...

Ivit din seva vie, din cei mulți,
Se-ntoarce către noi cu brațe pline...
Și nu mai simți în jur, cînd îl asculți,
Decît lumina, cum spre tine vine.

In ochii lui profunzi, arzînd vioi,
Un răsărit și-arată dărnicia;
Și-n țara nouă, umblă cu vecia —
Cu pas domol, s-o-nvețe printre noi...

M. SADOVEANU IN MIJLOCUL ELEVILOR

Fotografiile pe care le reproducem in pagina noastră au surprins momente emoţionante petrecute in dimineaţa zilei de 31 octombrie 1960. In această zi maestrul Mihail Sadoveanu s-a oprit, in cursul obişnuitei sale plimbări de dimineaţă, la Şcoala medie nr 5 care ii poartă numele.

Bucuria celor care au primit cu flori pe nepreţuitul lor oaspete, se poate citi pe feţele zecilor de şcolari din aceste fotografii. Dar amintirea de neşters a clipelor in care elevii şi profesorii au fost alături de iubitul lor scriitor, nu se poate citi decit in inimile celor ce au avut fericirea să cunoască indeaproape pe cel ce le-a dăruit şi le dăruie nestemate de frumuseţe. Alături de elevii şi profesorii şcolii, numeroşi trecători au ţinut să ovaţioneze pe maestrul Mihail Sadoveanu, urindu-i sănătate şi viaţă lungă.

Pagina elevilor

O INTILNIRE

Am primit din partea tov. Cotuţiu Cornel, elev la Şcoala medie Beclean, următoarea scrisoare :

Dragi tovarăşi,

In aceste zile intreg poporul sărbătoreşte pe marele nostru prozator, pe marele Mihai Sadoveanu, căruia noi elevii îi urăm mulţi ani de viaţa.

Aş dori foarte mult ca in „Pagina elevului" să scrieţi despre „Sadoveanu ca elev".

Cotuţiu Cornel
Şc. medie Beclean

Beclean, 31 oct.

Drept răspuns, publicăm articolul tov. C. Mitru, intitulat „O intilnire".

Am intrat tropăind şi zgribuliţi de frig in sala clasei a VII-a şi ne am aşezat in băncile prea strimte. Ne am uitat curioşi unul la altul, cercind parcă să ne recunoaştem.

Numai doi dintre noi, cei care se aşezaseră in banca intiia, se vedea că sint cunoştinţe vechi, căci işi vorbeau tot timpul. Mai bine zis, vorbea cel mic şi slab, gesticulind cu aprindere. Colegul lui, mare şi voinic, stătea calm, privind absent inainte către tabla neagră, ca in faţa unei cortine care avea să se deschidă.

Incet incet, in clasă s-a făcut linişte, căci trebuia să intre profesorul.

Ni se părea ciudat că nu auzim foşnetul cărţilor răsfoite in grabă şi nimeni dintre noi nu-şi completează temele din caiete.

Uşa s-a deschis : a intrat cu catalogul sub braţ un bătrinel slab cu barbă ascuţită; a urcat vioi la catedră, şi-a pus ochelarii cu ramă neagră, a îmbrăţişat sala cu privirea. Ne-a zimbit la toţi cu prietenie, apoi a inceput să facă apelul.

Era foarte emoţionat. Pronunţa incet, cu voce tremurată, numele şi pronumele elevului, aştepta un răspuns care nu venea, apoi trecea mai departe :

Beldiceanu Nicolae,... Moţet Constantin,... Nădejde Grigore...

Cel din banca intii, părea acuma cu totul absorbit de ce se intimplă dincolo de „tabla neagră"...

. . . . . .

„Domnul" Sadoveanu Mihai !

Tinărul voinic cu ochi albaştri şi păr mare blond, se ridică şi păşeşte cu pas hotărit spre catedră. Deschide cartea, incepe a scanda din Georgica a patra, episodul lui Aristeu, cu legenda albinelor şi coborirea lui Orfeu in infern.

— Domnule profesor, am incercat să pun in versuri rominеşti acest episod.

Xenofon Gheorghiu, sau „Codiţă" cum ii spuneau băieţii profesorului de latină, il priveşte cu simpatie.

— S auzim, „domnule" !

Gonită de Aristeu, pe cimp
Euridice aleargă în neştire
Şi-n florile albastre din
preajmă-i, nu simte privirea
Viperei ce cată din umbră să
curme viaţa-i de floare.
Tristele Driade îşi zbuciumă
glasul în văi sunătoare
Radope, Pangeul cu virfuri
albite se clatină-n nouri
Ţara lui Marte şi-a Geţilor
ţară clocotesc de ecouri...

Vlăjganii din fundul clasei, cu traducerea scrisă printre dinţi, privesc cu gura căscată la „căpitanul" echipei lor de oină, pe cind „Codiţă", cu figura sa ascetică luminată de o blindă ironie, işi termina oratoria, pe strada Justinian. Erau zile cind nu aveau ce minca. Atunci a trebuit să se despartă de Madame Bovary. După multe ezitări.

— Da ce ? Flaubert ţi-i tată ? Madame Bovary ţi-i mamă ? argumenta Dunăreanu.

Cu cei doi lei căpătaţi pe carte au mincat crap prăjit, gogoşi şi prune, undeva pe cheiul Dimboviţei, mai la vale de anticari.

Mai venea pe la ei şi Ivanciuc, o arătare stranie, cu păr zbirlit de cinepă. Era poreclit „dracu-slab". Tot ei ii fixase numele literar de Dragoslav.

Simţea lipsa lui Furtună şi Nădejde, cei doi buni prieteni care rămaseseră la Iaşi.

Le trimitea citeodată şi scrisori versificate. Işi mai aduce aminte :

O, dragii mei... In toamna
pustie şi-ntristată
Gindirea mea se-ntoarce spre
viaţa de-altădată : —
Ştiţi, voi, iubiţi prieteni, că-s
singur, amărit,
Şi numai pana, biata, imi ţine
de urit.
O, numai pana, biata, şi trei
prieteni buni...
Ştiţi cit eram de veseli odată,
şi nebuni
Cind ne treceam în versuri
frumoasa tinereţe
. . . . . .
În Bucureşti mi-i traiul de
biet poet sărman,
În strada ce se chiamă acum
Justinian.
În nişte scunde case, da, nişte
scunde case
Cu numărul de... unu... da,
unu, opt şi şase.
Şi stau cu Ionescu, un trist
poet din Iaşi —
(Departe toţi poeţii, macabri,
ucigaşi !)
La mine vine incă şi Beldiceanu, ştiţi —
Şi Ivanciuc prieten şi facem
poezii...
(Pe Ivanciuc, săracul, îl ştiu
din Fălticeni —
Deci sintem trei prieteni,
prieteni Moldoveni —)
. . . . . .
Sfirşesc. În sănătate iţi beau,
ştii suc de viţă
Iubite Grigoriţă —
Mai beau şi pentru tine un
păhărel de vin
Iubitul meu Florin...

... Florin, „colegul cel mic şi slab" s-a sculat, adus din spate, sprijinindu-se de pupitru şi a răspuns : „Prezent".

Bătrinelul cu barba ascuţită, ajunsese aproape de sfirşitul catalogului. A mai privit o dată in josul paginii, prin ochelarii cu rama neagră :

SADOVEANU MIHAI !

Reflectoarele cinematografiei au inundat sala clasei.

Maestrul se apropie de catedra de unde aceeaşi voce, a lui Gh. Gheorghiu, profesorul lui de matematici, il striga in urmă cu cincizeci şi cinci de ani.

Se intoarce către foştii lui colegi, care il aclamă, rămine o clipă cu privirile aburite spre locurile goale din fundul clasei : Beldiceanu... Moţet... Nădejde...

In acea zi de 22 ianuarie 1956, mi-am insemnat in jurnalul meu :

S-a sărbătorit la Iaşi 120 de ani de la infiinţarea „Academiei Mihăilene" şi a „Liceului Naţional". Foştii absolvenţi s au intilnit in vechea lor clădire.

In semn de dragoste şi preţuire, Partidul Muncitoresc Romin şi Guvernul nostru au hotărit ca din acea zi liceul să poarte numele lui Mihail Sadoveanu. Tovarăşul ministru Ilie Murgulescu a ceţit decretul...

Constantin Mitru

CONTRIBUŢII LA O BIBLIOGRAFIE CRITICĂ „MIHAIL SADOVEANU" 1944–1959

VOLUME

••• Studii şi articole închinate lui Mihail Sadoveanu, E.S.P.L.A. 1952, 159 pag.

••• Omagiu lui Mihail Sadoveanu — cu prilejul celei de a 75-a aniversări. E.S.P.L.A. 1955, 408 pag.

••• Album Sadoveanu, E.S.P.L.A. 1958.

MICU DUMITRU : Sensul etic al operei lui Sadoveanu. Bucureşti, E.S.P.L.A. Mica bibliotecă critică 1955, 60 pag.

NOVICOV MIHAI : Mitrea Cocor de M. Sadoveanu, Bucureşti, E.S.P.L.A. 1953, 30 pag.

ARTICOLE, STUDII, CRONICI, RECENZII, PREFEŢE, POSTFEŢE, NOTE IN VOLUME.

BALTAZAR CAMIL : De vorbă cu M. Sadoveanu, in Scriitori şi oameni. Casa Şcoalelor 1946 pp. 135—144.

BRATU SAVIN : Pagini despre Mihail Sadoveanu. In Cronici. Buc. E.S.P.L.A. 1957, pp.241—313.

BULGĂR GH. : Evoluţia ideilor despre limbă şi stil. Introducerea la Scriitorii romini despre limbă şi stil, Societatea de ştiinţe istorice şi filologice, 1957, pp. 3—40.

CĂLIN VERA : Insemnări despre durata romanului vechi şi nou. In Pornind de la clasici, E.S.P.L.A. 1957, pp. 54—75.

CAZACU BORIS : Despre aria descriptivă a lui M. Sadoveanu. In Limbă şi literatură IV, Societatea de ştiinţe istorice şi filologice, 1957, pp. 19—26.

COTEANU I. : Despre tehnica stilului lui M. Sadoveanu. In De la Varlaam la Sadoveanu, Bucureşti E.S.P.L.A. 1958 pp. 462—480.

CROHMĂLNICEANU OV. S. : Trecutul de luptă al poporului in opera lui Mihail Sadoveanu. In Cronici şi articole, E.S.P.L.A. 1953, pp. 28—74.

„ Prefaţă la M. Sadoveanu — Opere alese I.IV, E.S.P.L.A. B.p.t. 1963.

DAMIAN S. : Focurile de artificii — „Locul unde nu s-a intimplat nimic". In Incercări de analiză literară, E.S.P.L.A. 1956, pp.5—31.

GEORGESCU PAUL : Cuvintul inainte la Povestiri din trecut de M. Sadoveanu. Ed. Tineretului, 1950, pp. 3—12.

„ Prefaţă la M. Sadoveanu — Opere vol. VI E.S.P.L.A. 1951.

„ M. Sadoveanu : Nicoară Potcoavă. In Din literatura noastră nouă. E.S.P.L.A. 1953, pp. 31—46.

„ Surizind, surizind... In Incercări critice I, E.S.P.L.A. 1957, pp. 11—18.

„ Baltagul. In Incercări critice II, E.S.P.L.A. 1958 pp. 87—93.

IOSIFESCU SILVIAN : Nada florilor. In Probleme şi opere contemporane. E.S.P.L.A. 1954, pp. 201—220.

MICU DUMITRU: Romanul romînesc contemporan. E.S.P.L.A. 1958, pp. 80—88 ; 356—375.

NOVICOV M. : Mitrea Cocor. In Pentru literatura vieţii noi. E.S.P.L.A. 1953, pp. 49—63.

PANAITESCU-PERPESSICIUS D. : De neamul lui Mitrea Cocor. In Menţiuni de istoriografie literară şi folclor (1948—1956) E.S.P.L.A. 1957, pp.86—100.

„ Lirism şi naraţiune in opera lui M. Sadoveanu. In Menţiuni de istoriografie literară şi folclor (1948—1956) E.S.P.L.A. 1957, pp. 478—483.

PETRESCU CEZAR : M. Sadoveanu maestru al limbii literare. In Despre scris şi scriitori. E.S.P.L.A. 1953, pp. 94—102.

PETROVEANU M. : Mihail Sadoveanu. Opere vol. X. In Pagini critice E.S.P.L.A. 1958 pp. 284—304.

SADOVEANU PROFIRA : Cuvintul inainte la M. Sadoveanu — Opere vol. V. E.S.P.L.A. 1948.

„ Note la M. Sadoveanu — Opere vol. 1-18, E.S.P.L.A. 1955—1959.

„ Prefaţă la M. Sadoveanu — Inceputuri, Ed. tineretului, 1955, pp. 5—7.

STANCIU STOIAN : Invăţătorul. Cum l-au văzut poeţii şi prozatorii romini. Bucureşti, Socec, 1948, pag. 204.

ŞELMARU TRAIAN : Mitrea Cocor de M. Sadoveanu. In Probleme ale literaturii noi din R.P.R. E.S.P.L.A. 1952, pp. 318—336.

VIANU TUDOR : Patru decenii de la publicarea primei opere a d-lui M. Sadoveanu. In Idei şi forme literare. Buc. Casa Şcoalelor, 1946, pp. 95—118.

„ Bogăţie şi transparenţă. In Probleme de stil şi artă literară E.S.P.L.A. 1955, pp. 170—177.

„ Mihail Sadoveanu la şaptezeci şi cinci de ani. In Literatură universală şi literatură naţională E.S.P.L.A. 1956, pp. 189—209.

„ Cîteva observaţii despre limba şi arta literară a lui Mihail Sadoveanu. In De la Varlaam la Sadoveanu. E.S.P.L.A. 1958 pp. 451—461.

VITNER ION : Trei momente... In Firul Ariadnei E.S.P.L.A. 1957, 71—78.

••• Din viaţa satului nostru : Mitrea Cocor de Mihail Sadoveanu. Editat de Comitetul pentru Aşezămintele Culturale din R.P.R. Serviciul propagandă prin conferinţe, Bucureşti, Centrul poligrafic nr. 2, 1951, 13. pag.

••• Mihail Sadoveanu — un mare scriitor al poporului nostru. Editat de Ministerul Culturii. Direcţia generală a Aşezămintelor culturale, Bucureşti, 1956, 14.pag.

••• Mihail Sadoveanu, marele nostru povestitor. Buc. E.S.I.P. 1956, 107 pag.

••• Literatura romînă contemporană (Manual) E.S.D.P. 1960. (capitolul M. Sadoveanu).

AMINTIRI, OMAGII ÎN VERSURI ŞI PROZĂ

BOTEZ DEMOSTENE : La vinătoare cu maestrul Mihail Sadoveanu. In volumul „Prin ani". E.S.P.L.A. 1956, pp. 58—63.

CAZIMIR OTILIA : Ţara de dincolo de negură, in „Iaşul literar", 1955, nr. 10 pag. 22—26.

CAZIMIR OTILIA : Prietenii mei scriitori... E.S.P.L.A. 1960.

CODREANU MIHAIL: Omagiu — in „Iaşul literar", 1955, nr. 10. pag. 21.

GALACTION GALA : Pornind de la portretul făcut de Löwendal. In „Oameni şi gînduri din veacul meu". Bucureşti, E.S.P.L.A. 1955, pag. 114—117.

ISTRATI ION : Maestrul Sadoveanu scrie. In Macazul" E.S.P.L.A. 1955, pag. 116—121.

ISTRATI ION : Exemplul marelui nostru Sadoveanu. In Iaşul literar, 1955, nr. 10 pp. 33—40.

LABIŞ NICOLAE : Mihail Sadoveanu, Rugul din Iaşi, Cozma Răcoare, Bătrinul pădurar. In „Primele iubiri". Ed. tineretului, 1956, 136 pag.

LESNEA GEORGE : Ceahlăul. In „Iaşul literar", 1955, nr. 10 pag. 27—30.

SEVASTOS MIHAIL : Amintiri de la Viaţa Romînească, E.S.P.L.A. 1956.

SADOVEANU PROFIRA : Viaţa lui M. Sadoveanu. Ed. tineretului, 1957, 162 pag.

TELEAJEN SANDU : Gînduri la o sărbătoare. In „Iaşul literar", 1955, nr. 10 pag. 47—50.

ŢAŢOMIR N. : Verzi ţara... In „Iaşul literar", 1955, nr. 10, pag. 30.

VINTU VICTOR : La masa de lucru. Dialoguri despre literatură. Cartea rusă, 1958, pag. 65—70 (Capitolul. O oră cu Boris Polevoi).

Bibliografia din care publicăm fragmentul de faţă a fost intocmită de Eugen Crăciun, asistent la Facultatea de filologie din Iaşi.

CU MINTEA ŞI CU MÎINILE CONSTRUCTORILOR...

Unii oameni adună, in anii pe care îi numără virsta lor şi, citeodată şi ocupaţia lor, experienţe cuprinzătoare. De cele mai multe ori oamenii de acest fel prind obiceiul de a măsura timpul nu cu anii calendaristici, ci cu etape insemnate din viaţa, din munca lor. Aşa este şi maistrul zidar Vasilescu Vasile, comunist de pe şantierul Şcolii medii nr. 5 „Mihail Sadoveanu" din bulevardul Dacia. Are 41 de ani, tîmplele îi sint incărunţite, iar chipul mai păstrează o oarecare prospeţime. Anii, truda lui de zidar, i-au săpat pe frunte şi in dreptul ochilor negri, de o uimitoare vioiciune, linii adinci, ca cele ce le fac tencuitorii in mortarul aşezat pe cărămidă.

Din vremea copilăriei — ca şi mulţi dintre noi — păstrează adinc săpată in sufletul lui amintirea şcolii primare : patru săli de clasă, duşumele totdeauna unse cu bradolină, totdeauna murdare, băncile din lemn de brad cu adinci scrijeliturі lăsate moştenire de predecesori şi tabla — neagra şi totuşi albicioasa tablă neagră — protăpită lingă catedra unui dascăl tot atit de amărit, tot atit de inecat in propria-i mizerie ca insăşi şcoala sau clasa, ca insăşi copiii sau oamenii cartierului Militari. Pe vremea aceea cartierul nu avea şcoală. Intreaga populaţie de virstă şcolară din acest cartier umbla la o şcoală vecină şi purta in suflet spaima trezită de nea Costache — mentorul invalid care punea ordine cu măturoiul, unealtă ce i-o incredinţase stăpinirea, — in veşnic nepotolita adunătură de copii.

Aceasta este amintirea intipărită in sufletul maistrului, una dintre primele lui amintiri.

Amintirea este amărăciune. Povestită, sună intr-un fel aparte. Aşa cum stăteam sprijiniţi de pervazul ferestrelor unei săli de clasă ce-şi aştepta recepţionerii, o sală de clasă de aproape 50 de metri pătraţi, cu pereţii in ulei o treime din inălţimea lor, cu ferestre ce răspindesc o lumină egală, plină, imbietoare, cu parchetul strălucitor aşezat ca pătratele tablei de şah, cu tabla intr-adevăr neagră, un negru mat, cu lămpile două cite două, in sfirşit cu băncile nou-nouţe, toate acestea, totul, pină şi zugrăveala de un alb pur, calm — da, totul pălmuia, striga trecutelor ţimpuri ceea ce ar fi putut fi ţara noastră, şcoala noastră, copiii ţării noastre, incă multă vreme inainte.

Şcoala medie nr. 5 „Mihail Sadoveanu" din bulevardul Dacia este realitatea zilelor noastre : 24 săli de clasă, bibliotecă, o cameră a pionierului, laboratoare de fizică şi de chimie, două ateliere — unul de mecanică, celălalt de tîmplărie, — o sală de gimnastică in interiorul ei, incălzire centrală, parchet şi lumină, multă lumină ce se revarsă peste tot...

Mozaicarii mai aşterneau incă amestecul lor, tencuitorii mai acopereau incă cu şpacul incărcat cu ipsos găurile lăsate de instalaţia de gaz metan pentru laboratorul de chimie, dar şcoala pină in inaltul ei, cu trei etaje, işi aştepta şcolarii. Cite 40 in fiecare clasă, 960 in toate sălile de cursuri. Şcoala aceasta, răsărită in inima Bucureştiului doar in patru luni şi jumătate, face ca faţa maistrului Vasilescu Vasile să i se destindă, pieptul să i se umfle a bucurie, a dragoste de viaţă. De peste 20 de ani constructor, a văzut multe in viaţa lui. Printre amintiri se numără una care e situată in anul 1945.

— Aşa cum ţi spuneam... comuna Militari continua să nu aibă şcoală dar am inălţat-o atunci in primăvara acelui an...

Atunci, in 1945, o duceau greu. Se zbăteau in ghiarele foametei. Cind abia bătuse citeva ploi peste drapelul roşu inălţat deasupra Reichstagului, atunci au construit şcoala din cartierul Militari. Zeci de ani de stăpinire a burgheziei nu invrednicise municipalitatea bucureşteană să inalţe o şcoală in cartierul Militari. Au clădit-o ei, muncitorii, au clădit-o constructorii care nu cunoşteau un prinz cu carne ci mincau pătlăgele roşii cu piine neagră. E drept, are doar opt săli de clasă. Pe atunci era una din cele mai bune şcoli. Construită după modelul tip din acea vreme şi, aşa nouă, părea arătoasă. Azi am putea spune că e uriţică. Dar au inălţat-o in anii puterii noastre, au sfintit-o cu munca lor, i-au dat un suflet nou, rupt din sufletul lor. Şcoala din Militari rămine prima şcoală din Bucureşti construită după Eliberare... 210 şcolari n-au mai bătut drumurile pină la cartierul vecin, la şcoala primară. 210 copii au de 15 ani şcoala lor...

De atunci, din prima lună de vară a anului 1945 s-au construit in Bucureşti 679 de săli de clasă, 49 de laboratoare, 31 de ateliere, 9 săli de gimnastică, 14 săli de festivităţi. 43 este numărul şcolilor nou construite, la 25 de şcoli s-au făcut amenajări. Numai in vara acestui an s-au construit şi utilat opt şcoli noi : patru cu cite 16 săli de clasă, trei cu cite 24 şi una cu 18 săli de clasă. Pentru construcţia tuturor acestor edificii, incepind cu prima din cartierul Militari şi terminind cu Şcoala medie nr. 5 „Mihail Sadoveanu" dată in folosinţă la 15 septembrie 1960 — s-au cheltuit aproape 70 de milioane de lei.

Toate aceste cifre reprezintă un şir de amintiri.

Este şirul amintirilor maistrului zidar Vasilescu Vasile. Pe unele din aceste şantiere a muncit, pe cele mai multe insă le-a privit in trecere spre locul lui de muncă. Le-a privit scrutător, cu ochi de cunoscător priceput. Se incruntă, aşa cum se incruntă acum cind unul dintre vopsitori stropeşte din nebăgare de seamă pătratele de sticlă ale luminatorului.

— Cu grijă, tovarăşe, cu mai multă atenţie.

Tace, urmăreşte pensula minuită cu mai multă grijă de astă dată.

— Cind eram pe şantierul şcolii medii din strada Silviei acum un an cam tot pe vremea asta, printre noi se afla un vopsitor priceput, Marcu îi spunea. Tot aşa ca şi tine ţinea pensula, dar n-ai fi văzut o picătură de vopsea după el...

Aşadar, vedeţi şi dumneavoastră. Unii oameni măsoară timpul nu cu anii calendaristici, ci cu locul prin care au trecut şi au înfăptuit ceva. Constructorii, prin excelenţă, sint ajutaţi să facă astfel de măsurători. După ei rămin case, uzine, şcoli, locuri in care omul totdeauna va fi prezent şi, fără indoială, se va gindi şi la cei care le-au inălţat.

De la şcoala primară, la care a umblat maistrul Vasilescu Vasile, pină la şcoala semeaţă, luminoasă, ce poartă numele maestrului Mihail Sadoveanu, este o distanţă stabilită nu numai de timp ci şi de prefaceri structurale.

Romulus Zaharia

CE ŞTIŢI... DESPRE VIAŢA ŞI OPERA LUI M. SADOVEANU

● In clasa I-a elementară, Mihail Sadoveanu a invăţat după abecedarul lui Ion Creangă, intitulat *Metodă nouă de scriere şi cetire.*

● Mihail Sadoveanu a debutat la virsta de 17 ani, in revista umoristică *Dracu* din Bucureşti, in numărul din 20 aprilie 1897, cu schiţa *Domnişoara M... din Fălticeni.*

● Cea dintîi revistă editată şi condusă de Mihail Sadoveanu a fost revista *Lumea* al cărei prim număr a apărut la 1 octombrie 1899.

● Mihail Sadoveanu şi-a tipărit primul volum de *Poveştiri* in iunie 1904. Pină la sfirşitul acestui an a mai tipărit alte trei volume : *Şoimii, Dureri inăbuşite* şi *Crisma lui moş Precu.*

● Insărcinat să cerceteze faptele şi evenimentele din timpul răscoalelor ţărăneşti, Mihail Sadoveanu scria astfel intr-un raport către ministrul Spiru Haret, din 3 septembrie 1907 : *„Dreptatea este a muncitorului obijduit. Arendaşii şi proprietarii, fără deosebire de naţionalitate, işi bat joc de munca romînului Toţi surtucarii satului, primarii, notarii, scrităraşii, mulg fără ruşine, mulg fără milă această vacă lăptoasă".*

● In articolul *Un instigator... denunţat*, publicat in *Almanahul Societăţii scriitorilor romini* pe anul 1912, se relatează faptul că, in timpul răscoalelor din 1907, casa lui Mihail Sadoveanu a fost percheziţionată brutal de un procuror şi un comisar de poliţie insoţit de mai mulţi gardişti, cu scopul de a afla materiale „instigatoare". Acelaşi episod l-a descris recent şi Vasile Sadoveanu, fratele scriitorului, in *Contemporanul* din 28 octombrie a.c.

● O amplă şi judicioasă analiză a nuvelei *Haia Sanis* a fost făcută de Gala Galaction in ziarul *Infrăţirea* din 3 şi 10 noiembrie 1913 şi 26 ianuarie şi 9 februarie 1914, in care se sublinia deosebita ei valoare social-umană şi artistică.

● Una dintre primele recenzii consacrate romanului *Neamul Şoimăreştilor* a fost aceea a lui G. Topirceanu, publicată in *Calendarul Minervei* pe anul 1916, in care scria : *Romanul istoric este un gen in care marele nostru scriitor poate izbuti prin excelenţă. Puterea de evocare, talentul epic şi iubirea trecutului pe de o parte, iar pe de alta observarea asiduă a realităţii şi darul de a crea tipuri, oameni vii, din umbrele trecutului, sint calităţi care indicau pe Sadoveanu ca pe singurul dintre scriitorii noştri de astăzi, menit să incerce şi să izbutească in acest gen. Ii mulţumim deci d-lui Sadoveanu că şi-a implinit această datorie faţă de admiratorii săi şi faţă de literatura romînească, pe care a imbogăţit-o cu un roman istoric plin de toată strălucirea pe care i-o putea da un mare talent, ajuns, după o producţie fecundă şi variată, la deplina sa maturitate".*

● In cuvintarea rostită la agapa colegială oferită cu prilejul sărbătoririi lui Mihail Sadoveanu la cea de-a 50-a aniversare a naşterii sale, in 1930, Liviu Rebreanu spunea : *„Dacă e adevărat că un scriitor mare sintetizează neapărat toate sbuciumările şi gîndurile şi dorinţele şi năzuinţele neamului său, atunci Sadoveanu e cea mai autentică expresie a sufletului romînesc".*

● In 1937, cind Mihail Sadoveanu era terorizat şi persecutat de către guvernanţii politici profasciştі, un mare număr de scriitori şi intelectuali de la noi — printre care Liviu Rebreanu, Mihail Ralea, Petru Groza, G. Călinescu, G. Topirceanu, Victor Eftimiu, Al Philippide, Demostene Botez, Zaharia Stancu, Otilia Cazimir, Paul Bujor şi alţii — au redactat un viguros portret, pe care l-au publicat in ziarul *Adevărul* din 1 aprilie 1937, şi in care se spunea : *„De cîtva timp se incearcă asasinarea morală a celui mai reprezentativ şi mai autentic scriitor romin contemporan, Mihail Sadoveanu. E terorizat omul şi scriitorul cu o ură care nu cunoaşte nici cruţare şi nici margini".*

● In 1950 Mihail Sadoveanu a primit medalia de aur şi diploma de laureat al Premiului Internaţional pentru Pace, pentru romanul *Mitrea Cocor.*

● Mihail Sadoveanu este purtătorul inaltului titlu de Erou al Muncii Socialiste.

Teodor Virgolici

POȘTA REDACȚIEI

IOAN FRUMUȘANU : Ne cerem iertare pentru întîrzierea cu care vă răspundem. Veți recunoaște totuși că ne-ați pus la grea încercare trimițîndu-ne dintr-o dată zece nuvele. Din păcate nici una nu este, deocamdată, publicabilă. Literatura dvs. păcătuiește în general printr-un abuz de fapte nesemnificative, nu dețineți încă priceperea de a selecta, de a păstra acele elemente care luminează conflictul, definesc caracterul eroilor și contribuie la dramatismul acțiunii. Să luăm de pildă nuvela **Pe vreme de secetă.** Terminînd lectura te întrebi ce a vrut să ne comunice autorul, ce idee întruchipează drama lui Zorca, ce rost are relatarea peregrinărilor lui prin spitale? Construcția defectuoasă face ca intențiile autorului să se risipească. Acțiunea se întrerupe mereu, narațiunea lîncezește, personaje noi intră în acțiune pentru ca apoi să dispară fără să lase vreo urmă. Adesea schematismul viciază ideea de bază, așa cum se întîmplă în lucrarea intitulată **Între două răsărituri.** Abuzul de lirism și vorbăria excesivă copleșesc, ca în **Pădurea Căprioara,** iar în **Zi de vară** melodramatismul face întîmplarea neconvingătoare. Neajunsurile semnalate aici sînt în măsură să umbrească ceea ce este incontestabil bun, adică priceperea dvs. de a zugrăvi oamenii și natura, de a conduce dialogul, de a crea atmosferă. Vă trebuie un efort mare pentru a ajunge să stăpîniți economia unei lucrări literare, să știți care vorbe prisosesc și algomerează acțiunea, să vă feriți de reproducerea aidoma a vorbirii oamenilor. Mai trimiteți.

GASTON IACOB : dvs. ne trimiteți rezumatul unui roman la care lucrați și ne cereți părerea asupra lui. Tema și subiectul acestei lucrări sînt desigur interesante, dar nu putem ști cum se vor oglindi în textul definitiv. Preferăm lucrări scurte cu tematică actuală.

GANEA MARIN GHEORCHE : Revista noastră nu dispune de spațiul necesar publicării unei lucrări de 150 de pagini. Vă ținem manuscrisul la dispoziție.

GEORGEAD TORENT : În primul rînd nu înțelegem de ce numele dvs. real, atît de frumos în simplitatea lui, trebuie înlocuit cu un pseudonim absurd și chinuit. În al doilea rînd nu înțelegem de ce dvs. care lucrați într-un S.M.T., vă siliți să imaginați un subiect banal, o idilă măruntă, cînd aveți sub ochi viața adevărată, interesantă și variată a tractoriștilor din Dobrogea **(Prietenia lui Gheorghiță), Piatra de Arman** și **Împăcarea** păcătuiesc prin acțiunea lor simplistă, schematică. Mai demnă de atenție ni se pare schița **Micul călător.** Dar problema dezbătută aici cerea o desfășurare mai amplă a faptelor și o mai adîncă analiză a sentimentelor eroilor. În literatură, ideea morală se degajă din ciocnirea unor caractere, din faptele și gîndurile personajelor, nu din expunerea sumară pe care o face autorul. Fiți mai atentă la viața din jur, citiți mult și mai trimiteți.

SIVAN MAXIMILIAN : Scrisoarea dvs. este de-a dreptul derutantă : mărturisiți că, simțind nevoia de a scrie, n-ați avut totuși timp de așa ceva, dar ne trimiteți o nuvelă de 65 de pagini ! E mult prea mare ca s-o putem publica. Așa că reveniți cu o proză de 7-8 pagini.

GEORGE DINESCU : În povestirea **Victorie** (care e numele eroinei principale) se descrie momentul înscrierii unei tinere orfane în gospodăria colectivă. Dar povestea e scrisă într-un stil naiv, ca o compunere școlărească. Iată cîteva expresii : „Tudor s-a îndreptat spre porția lor de porumb (porția egal parcelă); ...„Tăifăsuiau cînd mai tare cînd mai încet"; „Azi vom primi în rîndul nostru un număr de încă opt cereri" ; „Soarele înainte de a asfinți — arunca spre pămînt o lumină caldă, mîngîietoare".

C. PAPACOSTEA (Pajură) : Un reportaj, chiar dacă este inspirat de frumusețea sălbatică a Dunării la Cazane, trebuie să fie ceva mai mult decît o colecție de adjective, semne de exclamație și superlative. Așa cum e scris, reportajul e didactic și pare să fie o lecție dintr-un foarte modest manual de geografie. Citățm : „Nicăieri nu poți întîlni un peisaj mai măreț, mai fermecător, ca acel pe care ți-l prezintă Dunărea la Cazane.

Cazanele constituie una din marile minuni ale naturii, căreia (!) în zadar a-i (!) căuta să-i găsești pereche pe continentul nostru. Aici Dunărea este de-a dreptul impunătoare".

CALVOCORESCU E. DUMITRU : Nici una din cele două schițe (de fapt nuvele) nu este publicabila. A doua, în special, intitulată **Rică Țiribombă,** pare să fi realizat la superlativ performanța celui mai ridicol schematism : un tînăr — muncitor pentru că e în echipa sportivă a întreprinderii și joacă fotbal în fiecare duminecă, lipsește lunea de la lucru, acuzînd tot soiul de dureri imaginare și invocînd tot felul de boli. Ca să-l pedepsească, dar mai ales ca un principiu curativ și educativ, doctorul întreprinderii îi face o ...injecție cu apă distilată. Gestul e absurd și, dacă asta nu s-ar fi întîmplat într-o schiță, am fi cerut sancționarea medicului pe linie profesională. Cu un astfel de subiect confecționat din birou, e cu totul firesc ca schița să fie naivă, banală și schematică.

ȘTEFAN POP — TARNIȚA : Nuvela **Socoteli încheiate** are un subiect interesant : o dușmănie veche între doi oameni se topește, dispare în condițiile noilor relații socialiste ce se dezvoltă între oameni. Nu este clar totuși motivul vechii dușmănii dintre Tănase Holdiș și Tonțu, amîndoi tăietori de lemne la pădure în Țara Oașului. Lipsa unei informații măcar fugare asupra pricinilor care au generat îndelungata dușmănie dintre cei doi oameni, face ca acțiunea nuvelei să apară nemotivată. E scrisă într-un stil cu promițătoare calități literare, dar încă sînt prea lungi și obositoare și deci inutile pasajele în care sînt zugrăvite stările sufletești ale lui Tănase Holdiș. Condensată, rescrisă, cu acțiunea motivată în sensul celor semnalate de noi, nuvela ar putea apare. Așteptăm o nouă variantă a ei și vă dorim succes.

SANDA STĂNESCU : Despre condiția artistului în societatea burgheză s-a scris foarte mult și probabil se va mai scrie. Dar nu așa cum o faceți dvs. Firesc este ca noi, cei care trăim într-o societate socialistă, apropiindu-ne de o asemenea problemă, s-o dezbatem cu toată vigoarea, ceea ce scriem noi să fie într-adevăr folositor, să demaște moravurile odioase care au ucis atîtea talente, să arate în toată plinătatea și frumusețea lor forțele care li s-au opus și care au izbîndit pînă la urmă. Ce se întîmplă cu eroina dvs., talentata pianistă Mihaela Sorescu ? După un debut strălucitor, ea se trezește în fața unei realități monstruoase : foamea ori mocirla. După o dezbatere destul de scurtă, ea cedează în mod laș și acceptă promiscuitatea, sacrificînd și nădejdile tatălui și visurile omului care o iubește. Este aceasta o eroină demnă de literatură ? Și încă de o literatură care trebuie să promoveze ceea ce este sănătos și înaintat ? Reflectați îndelung asupra laturii ideologice a încercărilor dvs. literare și mai trimiteți.

Felix Pop, Georgescu Oprea, Nicolae Manolescu : mai trimiteți.

Em. Bratu, Bărbulescu Iancu. Gheorghe Baciu, Mircea Marian. Ionel Popescu, Mihail Micle, M C. Delasabar, Mihnea Moisescu, Horia Pop, Al. Șoltuz, Fl. Stănescu. Gh. Iordache. Botezatu Ion, Tascianu Ștefan, Negruț Ion, M. Caramiu, Nelu Velican: lucrările dvs. nu sînt publicabile.

DINTRE SUTE DE CATARGE...

Adrian Păunescu

PLOAIA

Țărîna, ca niște ulcioare-nsetate
Peste care cădeau porumburile pitice,
Așteptă să vină ploaia
Să le ridice.

Pe șantier, betoniștii
Turnau ferestrele ude în tipare,
Bucurîndu-se că or să se închege curînd
Sub gipsul alb al razelor de soare.

Și numai unul
Încerca să prindă
O lăcrimă de nor
În plasa genelor și-n ochii-oglindă.

Iar cînd a început ploaia în depărtare
A privit luminat către porumburi
Văzîndu-le
Ridicate-n picioare...

.. El se născuse acolo, în cîmpuri.

DARURI

pentru orice copil de la noi

Pot să-ți aduc acoperișul atelierului, vălurit
Ca un acordeon de tablă, la care
Vîntul din cîmpurile nesfîrșite venit
O să-ți cînte despre salcîmii în floare.

Pot să-ți aduc fîntînile — copaci răsturnați în pămînt
Cu crengile izvoarelor, nelegănate.
În frunzișul lor ud, coborînd
Gălețile vor astîmpăra arșița buzelor tale-nsetate.

Pot să-ți aduc mistriile — aripi de fier
Cu care zidul se-nalță în spații albastre.

Iar ca să intri în șantier
Pot să-ți aduc cheile viselor noastre.

Ion Crudu

ÎNCHINARE

Constructorilor de la Bicaz

Se închega o seară albastră prin păduri,
Suna prin ierburi vîntul cu mlădieri de val
Și apele înfrînte, din nevăzute guri
Sunau în vale încă din unde de cristal.
Din depărtări barajul mi se părea arzînd,
Un sacru amfiteatru de ape și de stele,
În care parcă simplu, tulburător cîntînd,
Se agita lumina ca gîndurile mele.
Veneam ca să te caut aici, să te sărut
Cum își sărută ciuta izvoarele albastre
Tu, cel care cu trudă, cu braț neabătut,
Ai adunat lumina în pămîntene astre.
Și ai rămas în mine profund ca o iubire,
Neîntinat de nimeni, păstrat ca pe-o vioară
Care-și întinde coarda supremă și subțire
Și îmi ajută cîntul să zboare în afară.

Beti Iosif

BRIGADĂ FRUNTAȘĂ

De pe schele a coborît ziua
Încet, obosită,
Plecînd sub a vîntului caldă aripă,
Oamenii au lăsat
Uneltele și ei, și-au plecat.
Vîntul însă după ce conduse ziua,
Veni înapoi,
Să fluture roșul steag pînă în zori...

MIGRAȚIUNE

Păsările — duc cu ele
Grenadele cîntecelor,
Grele,
Spre-a exploda bucurii
În alte ținuturi —
Robite,
Asuprite...

G. Suciu

BINEȚE CĂTRE ZIDAR

Bună dimineața, prietene zidar,
Zămislit acuma dintr-un antic mit,
Căci ce ieri zidit-ai din pămînt și var
Astăzi dimineață ți-a rămas zidit.

Petreceai, aseară, peste-a lunii roată,
Ca pe-un scripet, parcă, frînghia- ndelung
Să-ți ridici mortarul pînă-n cer, și, iată,
Zidurile, astăzi, norii-nalți străpung.

Ce închizi în zidu-atît de-nalt și drept,
De pe care, noaptea, stingi în palme stele,
C-am văzut iubita c-o strîngeai la piept
Azi, în zorii zilei, cînd treceam sub schele ?

Ori îngropi trecutul în beton armat,
Ca să nu-i umbrească lumii noastre fața ?
Ție, ce-n lumină casa ne-ai durat,
Lumii noi, prin tine, bună dimineața !

Culegeri din folclorul nou

BUCURIE, MÎNDRĂ FLOARE

Bucurie, mîndră floare,
Crescută din rai și soare,
Doamne, mult te-am mai căutat
Pînă ce de tine-am dat.

Că te-au ascuns cei avuți
La săraci să nu te uiți.
Te-au închis cei cu avere
De ieșit să n-ai putere.

Numai ei să mi te știe,
Mîndră floare, bucurie.

D-acolo te ofileai
Și arare înfloreai,
Că erai ca o străină
Închisă, fără lumină.

Dar de cînd te-am întîlnit
Și în casă ne-ai venit,
Bucurie, mîndră floare,
Ai șters lacrămi și sudoare
Și ne-ai dat și nouă soare
Și lumină și hodină
Și trai bun la masa plină,
Că de-atunci tot înfloresti
Și tot satu-ntinerești.

(Culeasă de Chira Vera din satul Văleni raionul Lăpuș).

BISTRIȚĂ CU PASUL IUTE

Foaie verde flori mărunte,
Bistriță cu pasul iute,
Furioasă vii din munte,
Printre munți și bolovani,
De răsmii și mii de ani.
Dar acum ți-a sosit ceasul
La Bicaz să-ți faci popasul,
Căci din marea ta putere
Lumină poporul cere.
Bistriță, nume frumos,
Apă iute, mal stîncos,
Și de leac și de folos,
N-a gîndit nimeni pe lume
C-ai s-aduci foloase bune,
Să porți fabrici și uzine.
Bistriță, apă aleasă,
Lîngă tine toți se-ndeasă
Să te-mbrace de mireasă,
Să-ți puie pe cap cununa
În iulie, ziua una,
Să fii mîndră-ntotdeauna,
Iar în loc pe cap de-o floare,
Ți-a făcut o cingătoare
Clasa noastră muncitoare.
Foaie verde cucuruz,
Vine Bistrița din sus
Și cotită și mai dreaptă
Și nu știe ce-o așteaptă,
Și pe șes și pe strîmtoare,
Cînd mai mică, cînd mai mare,
Iute și nepăsătoare,
Nu știe că la Bicaz
Muncitorii fac un iaz,
Iaz întins, cu apă lină,
Născătoare de lumină.

(Auzită de la moș Ilie Coptură din Izvorul Muntelui-Bicaz. Transcrisă de G. Dtr.)

STEAUA fără NUME

Vasile Gaftone

JOC ÎN PĂDURE

Munții Maramureșului, într-o încremenire bizară, așteptau parcă nerăbdători ceasul cînd dimineața își va deschide ochii limpezi peste lumea din jur. Furioare perdeluite de picle tulburi pluteau leneșe peste virfuri. Pădurea se trezea, înfiorată de răcoarea dimineții de toamnă. Aurul îndurerat al coroanelor foșnea metalic, ca un cîntec de despărțire.

La acest ceas, cînd abia se ivește fața trandafirie a zorilor, se trezește și mica așezare forestieră de la Valea Brazilor. Cabane cu etaj, albe și împunătoare se dezvăluie dimineții. Pe acoperișuri stau înfipte antenele de radio, gata în orice clipă să prindă din eter glasul lumii, iar becurile electrice mai ard încă pe stîlpi.

M-am trezit odată cu zorii și-am deschis ușor geamul dormitorului, la etaj. Îmi plimbam privirile prin orășelul acesta alb din inima pădurii și mă întrebam unde-s vestitele, sărăcăcioasele colibe maramureșene, construite din coajă aspră de molid, în care ploaia lasa zloată, vîntul sufla nestingherit, în care somnul nu era somn, ci chin ? Unde-s colibele de-acum douăzeci de ani, în care Ion Dăncuș a înghițit atîta fum într-o noapte de a crăpat, în care i-au degerat într-o iarnă picioarele lui George Codrea ? Unde-s colibele acelea păduchioase, înnegrite de fum, hîile spre cer ca un simbol al durerii ? În ele trăiau tăietorii de pădure din Maramureș, în ele dormeau somn cu vise îngrozitoare, iar în zori, înainte de a urca în parchete, mîncau mămăligă fiartă din mălai înmulțit.

Privirile mi s-au oprit cucerite parcă de ceva inedit, frumos. La parterul unei cabane, cîteva firme : „Club-bibliotecă", „Magazin alimentar", „Produse industriale" „Cantină". Prezența lor îmi stîrcoară în inimă un sentiment răscolitor de bucurie. Deodată, fără să-mi dau seama că pot să trezesc pe cineva, am citit firmele cu glas tare. Cuvintele au izbit puternic liniștea dormitorului, desfrămîndu-se ca un ecou.

Prietenul meu, inginerul Chifa, a deschis ochii, m-a privit cîteva clipe, zîmbind, s-a sculat și a venit lîngă mine, la geamul deschis.

Am privit valea, pădurea ruginită, piscurile ascuțite, bucurîndu-ne în tăcere.

Aflîndu-ne într-o clipă de răgaz, cu o săptămînă în urmă, prietenul meu îmi scrisese cîteva rînduri, rugîndu-mă să-i fac o vizită în Munții Maramureșului. Scrisoarea inginerului mi-a aprins dorul de oamenii și locurile acestea nordice. Mai fusesem la Valea Brazilor în urmă cu vreo doi ani. Atunci l-am cunoscut pe inginerul Chifa, venit în inima pădurii cu proaspete și prețioase cunoștințe din facultate, dornic să-și exercite meseria în această mare „uzină" forestieră, avînd drept acoperiș cerul imens. „Omul de știință" — așa-i ziceau tăietorii, inginerului. Pe-atunci, aici erau construite cabane trainice din bîrne înnădite, curate și încăpătoare în interior. „Peste cîțiva ani, mi-a spus atunci inginerul, cu aerul unui visător îndrăzneț, la Valea Brazilor o să fie o frumoasă așezare forestieră, în care o să-ți fie mare mare dragul să trăiești, iar cei ce o să ne viziteze n-or să mai recunoască locurile"...

Mai sînt și astăzi cabanele acelea din bîrne înnădite, contrastînd izbitor cu albele cabane cu etaj. Mai trăiesc, undeva, la marginea noii așezări. Nu le-am uitat, cum n-am uitat cuvintele inginerului, împlinite acum, fructificate. Iată-ne, în cabanele rîzînd alb în dimineața nostalgică de toamnă timpurie.

Priveam încă în tăcere cabanele, pădurea, valea Marei și o mireasmă îmbătătoare de rășină venită de undeva de departe ne pătrunse în suflet și ne încălzi. Bucuria revederii era mare, fără margini și noi nu ne-o puteam încă mărturisi.

În acest moment se auzi cîntecul la marginea pădurii și cîntecul mă smulse din plasa gîndurilor.

Cîntecul, început de o voce răsunătoare de bas, susținut de o scripcă și o balalaică, plutea spre noi, pătrundea în dormitoare, tulbura somnul, trezind tăietorii:

Cîtu-i Maramureșu,
Nu-i fecior ca io și tu...

Cîntecul venea limpede, pe undele răcoroase, ca un imn al bucuriei, al muncii și al păcii.

Acum începu să vorbească inginerul :

— Voiam să fii prezent în dimineața asta la Valea Brazilor. Mă bucur c-ai venit. Așteaptă numai și fii atent...

Așezarea a-nceput să se trezească. La geamuri se iteau fețele curioase ale tăietorilor, sosiți doar de ieri la cabane. Ușile se deschideau și oameni zdraveni, îmbrăcați în haine albe, cu lecrecuri linoase, ieșeau afară. Trăgeau adînc aer în piept și priveau pădurea. Pădurea sta îmbrățișată de liniște. Glasurile lor se încrucișau, se adresau chemări, îndemnuri scurte, repezi, iar glumele stîrneau rîsete sănătoase.

Tăietorii s-au adunat într-un pîrculeț, în jurul unei buturugi în care își înfipseseră țapinele și securile, se tălăzuiau, vorbeau, rîdeau, așteptau ceva.

— Inginerul, strigă cineva.
— Unde-i tovarășul inginer ?
— Să vină tovarășul inginer !
Chifa mă privi scurt și zise :
— Mă cheamă.
De ce s-au adunat ?

— Ziua de azi marchează începutul unui nou an forestier la Valea Brazilor. De aceea te-am chemat. Să vezi ceva nou, gazetarule, îmi spuse prietenul meu zîmbind și plecă.

Uimirea și curiozitatea îmi înmugurită în priviri. De jos, inginerul mi se adresă :

— Cînd o să pornim în parchete o să te chem. Stai sus. De-acolo o să vezi mai bine spectacolul. Ca din lojă. Și zîmbi iar, molipsitor.

Îi ieși înainte comunistul Zabeniuc Gheorghe (numele mi l-a spus inginerul mai tîrziu, urcînd în parchete) șef de brigadă complexă fruntașă, un om între două vîrste, smead la față. Zîmbindu-i larg, prietenește, închină :

— Să ne trăiești și sănătate.

— Să trăim în pace, zise inginerul.

— Închin pentru colectivul nostru care a dat în primul an al șesenalului 21.000 de cubici peste plan, din același volum de masă lemnoasă.

— Pentru toți tăietorii...

Închinară cu toți dintr-o ploscă de cireș frustă, înfloratâ, cîte o înghițitură de palincă de prune. Mîncară slană prăjită în tepușă, la flăcările focului de vreascuri, cu pîine albă. Căimănița, o femeie grasă, glumeață și voindu-se fîroscoasă, îi servea pe fiecare.

Într-un tîrziu se auzi iară cîntecul răscolitor și o brigadă tînără de tăietori începură să joace aprins, focos. Tropotind aprig pămîntul, careva țîpuri :

Du-te ciumă pe Mara
Și minîncă hîdele,
Să rămînă mîndrele...

Ceilalți tăietori rîseră, se retraseră spre margini, băteau din palme, acoperind glasul scripcii și al bălălăicii. Dansul iute tropotit al picioarelor se împletea armonios cu mișcările mîinilor, care răsuceau cu îndemînare țapinele.

Coborîsem printre tăietori, mă înghesuiam, priveam cu ochii măriți de lăcomie spectacolul acesta neașteptat. Inginerul mă observă și veni lîngă mine.

Oamenii îi făcură loc lui Vasile Hosiuc. Îmbujorat la față, cu ochii aburiți de fericire, tînărul acesta înalt și frumos, de douăzeci de ani, intră în joc cu un fierăstrău mecanic, căruia tăietorii îi zic perusește „Druibă", adică „Prietenie". Țapinarii îl înconjurară pe Hosiuc, care acum executa operația de secționare a trunchiului doborît.

— E o poveste cu Hosiuc, îmi șoptește inginerul. Înainte era simplu tăietor. Cînd ne-au sosit fierăstraiele astea sovietice, s-a îndrăgostit de-o „Drujbă". Și-a mărturisit gîndul șefului de brigadă. „Trebuie să înveți", i-a spus Zabeniuc. „O să învăț", a răspuns hotărît, cu îndrăzneală, Hosiuc. I-am dat și eu ajutorul răscolitor și o brigadă tînără de tăietori începură să joace aprins, focos. Tropotind aprig pămîntul, careva țîpuri :

Du-te ciumă pe Mara
Și minîncă hîdele,
Să rămînă mîndrele...

Ceilalți tăietori rîseră, se retraseră spre margini, băteau din palme, acoperind glasul scripcii și al bălălăicii. Dansul iute tropotit al picioarelor se împletea armonios cu mișcările mîinilor, care răsuceau cu îndemînare țapinele.

Coborîsem printre tăietori, mă înghesuiam, priveam cu ochii măriți de lăcomie spectacolul acesta neașteptat. Inginerul mă observă și veni lîngă mine.

Oamenii îi făcură loc lui Vasile Hosiuc. Îmbujorat la față, cu ochii aburiți de fericire, tînărul acesta înalt și frumos, de douăzeci de ani, intră în joc cu un fierăstrău mecanic, căruia tăietorii îi zic perusește „Druibă", adică „Prietenie". Țapinarii îl înconjurară pe Hosiuc, care acum executa operația de secționare a trunchiului doborît.

— E o poveste cu Hosiuc, îmi șoptește inginerul. Înainte era simplu tăietor. Cînd ne-au sosit fierăstraiele astea sovietice, s-a îndrăgostit de-o „Drujbă". Și-a mărturisit gîndul șefului de brigadă. „Trebuie să înveți", i-a spus Zabeniuc. „O să învăț", a răspuns hotărît, cu îndrăzneală, Hosiuc. I-am dat și eu ajutorul meu, Hosiuc demonta „Drujba", citea cu atenție regulile de funcționare, le memora ca pe un basm, căuta izvorul defectelor. Nici în ruptul capului n-ar fi vrut să se facă de rîs în fața tăietorilor, să-i audă reproșîndu-i că degeaba s-a îndrăgostit de „Drujbă". I-ar fi crăpat obrazul de rușine. Cu o răbdare de invidiat a învățat și a ajuns molorist. E fruntașul brigăzii lui Zabeniuc. Are fotografia la panoul de onoare... Acuma, la începutul noului an forestier, brigada s-a angajat să îmbunătățească indicele de utilizare a masei lemnoase cu 33 la sută. Cifra aceasta, plină de semnificații la un simplu calcul matematic, reprezintă cîțiva mii metri cubi de masă lemnoasă economisită..

Seara, după ce oamenii adormeau, Hosiuc demonta „Drujba", citea cu atenție regulile de funcționare, le memora ca pe un basm, căuta izvorul defectelor. Nici în ruptul capului n-ar fi vrut să se facă de rîs în fața tăietorilor, să-i audă reproșîndu-i că degeaba s-a îndrăgostit de „Drujbă". I-ar fi crăpat obrazul de rușine. Cu o răbdare de invidiat a învățat și a ajuns molorist. E fruntașul brigăzii lui Zabeniuc. Are fotografia la panoul de onoare... Acuma, la începutul noului an forestier, brigada s-a angajat să îmbunătățească indicele de utilizare a masei lemnoase cu 33 la sută. Cifra aceasta, plină de semnificații la un simplu calcul matematic, reprezintă cîțiva mii metri cubi de masă lemnoasă economisită..

Deși dansul și țîpuriturile încetaseră, veselia și bucuria domneau printre tăietori. Fiecare își luă țapina, securea sau „Drujba". Spunîndu-i căimăniței fîroscoase să le pregătească un prînz gustos, porniră spre parchete, cîntînd :

Cîte flori pe Iza-n sus,
Toate cu mîndra le-am pus...

De undeva, hăt de departe, din alte sectoare forestiere, de la Agriș se auzea duduitul neîntrerupt al tractoarelor. Peste o vale cu umerii ridicați, funicularul trecea, îmbrățișată, o legătură de bușteni. Lobdele uscate alunecau pe scocurile parafinate într-o coborîre vertiginoasă. Glasul „Drujbelor" se auzea vesel, ascuțit. Fagii înalți și drepți ca luminarea tremurau loviți necruțător de secure, aschii albe sărind nu departe de cioată, din carnea albă a lemnului, apoi căzeau răbufnind la pămînt.

Concursul nostru

Revista „Luceafărul", împreună cu comisia de îndrumare a cercurilor literare a Uniunii scriitorilor din R.P.R., organizează un concurs literar cu tema : „Munca pentru desăvîrșirea construirii socialismului în patria noastră".

Pot participa la aceast concurs membrii cercurilor literare din țară, ca și tinerii care nu sînt încadrați în cercuri. Nu pot participa membrii Uniunii scriitorilor din R.P.R. și membrii Uniunii ziariștilor.

Lucrările, nesemnate, vor purta un motto, transcris și pe un plic închis, în care vor fi notate, vîrsta, școala sau instituția unde lucrează concurentul, adresa exactă. Lucrările, de preferință dactilografiate, vor fi trimise pînă la data de 15 ianuarie 1961 pe adresa revistei „Luceafărul", B-dul Ana Ipătescu 15, București.

Concursul este dotat cu următoarele premii și mențiuni

POEZIE

Premiul I, lei 2.000
Premiul II, lei 1.500
Premiul III, lei 1.000
3 mențiuni a lei 500

PROZA

(Nuvelă, schiță, portret, reportaj literar etc.)

Premiul I, lei 3.000
Premiul II, lei 2.000
Premiul III, lei 1.500
3 mențiuni a lei 750

PIESE INTR-UN ACT

Premiul I, lei 4.000
Premiul II, lei 3.000
Premiul III, lei 2.000
3 mențiuni a lei 1.000

MIHAIL SADOVEANU
ŞI TEATRUL NAŢIONAL DIN IAŞI

Încă din anii începuturilor sale literare, Mihail Sadoveanu a arătat un deosebit interes teatrului scris şi jucat, socotind ca şi înaintaşii cititori ai Teatrului Naţional moldovenesc : Asaki, Alecsandri şi Kogălniceanu, că scena poate fi cea mai potrivită tribună de luptă, o „înaltă catedră" de pe care se pot adresa direct ideile de progres şi nobilele sentimente umanitare. Nu întîmplător în 1903 îl găsim colaborator printre profesorii, publicişti, autorii dramatici şi actorii ieşeni, care, cu propriile mijloace, au editat în Iaşi revista Arta. Publicau acolo versuri, proză, piese de teatru, cronici dramatice şi articole, oglindind viaţa artistică şi teatrală din capitala Moldovei, o seamă de condeieri şi actori care au făcut epocă prin arta şi scrisul lor. Alături de maestrul Sadoveanu, de poeţii G. V. Bacovia, Mihai Codreanu, Gh. Tutoveanu, pot fi citaţi profesori ca Paul Bujor, publicişti şi autori dramatici ca : Ronetti Roman, Gh. Volenti, Steuerman — Rodion şi C. Săteanu, actori ca profesorul director de scenă State Dragomir şi Al. Rădulescu-Mariu. Aşa se explică faptul că în 1910, fiind numit director al Teatrului Naţional din Iaşi, între alte înnoiri, cum au fost : îndepărtarea teatrului bulevardier din repertoriu, primenirea lui cu capodoperele clasicilor universali şi clasicilor ruşi, soluţionarea problemei direcţiei de scenă, Mihail Sadoveanu editează în locul programului obişnuit de sală, o revistă săptămînală Teatrul. În paginile ei, contribuţia cea mai laborioasă revenea tinerilor colaboratori ai revistei Viaţa Românească, G. Topîrceanu, M. Sevastos şi Demostene Botez. Această revistă oglindea nu numai viaţa teatrală şi artistică a Iaşului, ci şi pe aceea din capitala ţării — Bucureştiul. Scurtul articol program îi definea ţelurile, — de la care nu s-a abătut în tot timpul apariţiei, — colaboratorii ei fiind însufleţiţi de convingerea deplină „că teatrul este un principal factor de educaţie publică" şi ca urmare o scriau din nevoia simţită de „a cultiva cît mai mult raporturile dintre viaţa de pe scenă şi viaţa reală". Socotit ca o şcoală de educare a societăţii, colaboratorii, în frunte cu directorul teatrului, urmăreau să traducă în fapt acest deziderat pentru toţi cei „pătrunşi de mărea menire a artei dramatice", căutînd să ajute formarea gustului pentru teatru al publicului larg, şi să-i uşureze, astfel, înţelegerea şi preţuirea operelor dramatice care alcătuiesc tezaurul culturii şi progresul umanităţii. Polemica purtată cu publicaţiile literare bucureştene sau ziarele cu preocupări teatrale şi artistice, cunoştea prin pana lui M. Sadoveanu şi G. Topîrceanu, vervă şi strălucire. În paginile ei, prozatorul în plină maturitate creatoare, Mihail Sadoveanu, autor şi al minunatei comedii Zile vesele după război, avea să publice tragicomedia într-un act Un mic incident, într-o vreme în care, ca director de teatru, nemulţumit de învechita traducere a piesei Hamlet, găsea răgazul s-o traducă integral. Această preocupare a fost permanentă nu numai în anii directoratului de teatru, ci şi de-a lungul celor 27 de ani în care Mihail Sadoveanu a reprezentat Academia Română în calitate de membru în Comitetul de lectură şi Comitetele unite ale Naţionalului ieşean. În directoratul său, prelucrarea lui Petre Grădişteanu după Revizorul de N. V. Gogol, jucată de vechii actori din ţară încă de la 1876, a fost înlocuită, datorită stăruinţei maestrului, cu traducerea adevărată după originalul din limba rusă. Tot astfel, prin stăruinţa permanentă în şedinţele de lucru şi sugestiile date de Mihail Sadoveanu în Comitetele unite, au primit haină nouă, înlocuind traducerile vetuste ale operelor clasicilor universali, Molière, Shakespeare, Hugo, Beaumarchais, Goethe sau Schiller, ca şi ale operelor clasicilor ruşi introduse de ei în repertoriu, Dostoievski, Tolstoi sau Maxim Gorki. Noile traduceri erau iscălite de scriitori şi publicişti ieşeni, colaboratori la „Viaţa Românească : Mihail Codreanu, G. Topîrceanu, Mihai Sevastos, Otilia Cazimir. În timpul interimatului la direcţia teatrului, interimat ţinut în calitatea de inspector al artelor de G. Topîrceanu, acesta se plînge într-o şedinţă a Comitetului de lectură că s-a izbit încă de una din... „traducerile defectuoase ce nu mai puteau fi debitate de pe scena unui teatru cu prestigiul şi tradiţia Naţionalului ieşean".

— Închipuiţi-vă, explică G. Topîrceanu, vreau să pun săptămîna viitoare în repetiţie „Nunta lui Figaro". Ni se aduce textul de către directorul de scenă, îl citesc într-o noapte, şi îmi pun mîinile în cap : nu vetustă, ci oribilă, traducerea aflată în biblioteca teatrului.

— De lucrul acesta suntem convinşi !... intervine maestrul Sadoveanu. Încredinţează unui scriitor sarcina să-l traducă pe Beaumarchais Comitetul te autorizează să plăteşti o traducere nouă. Aşa dar, propune dumneata, Topîrceanu, pe cineva care să se apuce imediat de tradus...

— Păi tocmai aici e buba, iar eu vă rog să-mi daţi o sugestie. Pe care din scriitorii noştri îl înhămăm la muncă ? Să hotărîţi acum dumneavoastră !

— Noi, credem că chiar dumneata, Topîrceanu, să fii scriitorul căutat ! veni răspunsul, rostit cu căldură în glas, cu linişte şi gravitate solemnă, din partea prietenului şi ovarăşului de vînătoare, Mihail Sadoveanu.

Directorul interimar închise pumnul într-un ochi, îşi privi prietenul cu o mină de copil bătut, duse o mînă la bărbie oarecum contrariat, iar pînă la urmă zîmbi cu disperare comică :

— Mulţumesc, coane Mihai ! Într-adevăr, numai de la un prieten vechi ca mata puteam să primesc azi un asemenea cadou ! Mi se bătea de dimineaţă ochiul sting a semn de bucurie. Iată că-am şi dat peste ea : să-l traduc pe Beaumarchais !...

Şedinţa, încheiată în hohotele de veselie ale membrilor prezenţi, reluată după o săptămînă la o nouă convocare, culegea roadele semnţei aruncată de maestrul Sadoveanu : traducerea era gata şi iscălită de G. Topîrceanu.

— M-ai băgat rău la apă, coane Mihai. Şapte zile şi şapte nopţi m-am bătut la cuţite cu Beaumarchais. Am mîncat numai o dată în 24 de ore, şi am slăbit un kilogram. Crezi că puţin lucru e să traduci „Nunta lui Figaro" ?

— Noi, îţi mulţumim şi te felicităm. Ai făcut un serviciu teatrului, şi totodată un bun exerciţiu pregătitor, pentru piesa originală pe care ne-ai făgăduit s-o scrii !

— Exclus ! După ce m-am întîlnit piept la piept cu Beaumarchais, nu mai am curajul.

Cîteva stagiuni mai tîrziu, între 1933 şi 1937, la propunerea maestrului, Comitetul de lectură al Naţionalului ieşean a hotărît să înscrie în repertoriu, — cel dintîi între teatrele din ţară — piesele din dramaturgia sovietică contemporană, Quadratura cercului şi Dragoste la ţară.

★

În tot timpul celor 27 de ani cît a veghiat neobosit la progresul şi înălţarea în prestigiu a Teatrului Naţional din Iaşi, pînă la mutarea sa definitivă la Bucureşti, Mihail Sadoveanu a acordat cea mai mare atenţie promovării dramaturgiei originale. Autorii dramatici dintre cele două războaie, atît ieşeni cît şi din celelalte centre culturale ale ţării în frunte cu Bucureştiul, au găsit în reprezentantul Academiei la Iaşi, un sfetnic şi un sprijinitor hotărît. Începînd cu Dezertorul lui Mihail Sorbul, piesă jucată în ultima stagiune de refugiu 1917—1918 la Iaşi de actorii Naţionalului din Bucureşti, — reluată apoi la sugestia maestrului şi de Naţionalul ieşean în stagiunile ce au urmat după încheierea păcii în 1918 — Mihail Sadoveanu, pe lîngă că a ajutat să fie înscrise în repertoriu şi jucate numeroase lucrări originale, a propus şi premierea cu sume variind între 3.000—10.000 lei, a unor piese ca : Plicul de Liviu Rebreanu, Ciuta de Victor Ion Popa, Act Venetian, de Camil Petrescu, Moşnenii de Sandu Teleajen, Un erou de N. Kiriţescu, Domnişoara Nastasia de George Mihail Zamfirescu, lucrarea în versuri, după Edmond Rostand, Cyrano de Bergerac de Mihai Codreanu.

În stagiunea 1930—1931, înainte de începerea şedinţei Comitetului de lectură convocată să discute fixarea repertoriului, maestrul Sadoveanu cere să vină în Comitet primul regizor artistic, Aurel Ion Maican. Cel chemat se prezintă, iar cînd întreg Comitetul e adunat în număr, Mihail Sadoveanu ia cuvîntul :

— Am chemat, domnilor, pe primul nostru director de scenă, ca în asentimentul dumneavoastră şi de acord cu directorul să-l facem o propunere. Ştim toţi că Naţionalul moldovenesc îşi datorează într-o foarte largă măsură fiinţa sa, clasicului nostru Vasile Alecsandri. Ori în afară de Sînziana şi Pepelea, de Barbu Lăutarul şi de Chiriţa la Iaşi jucată în stagiunea trecută, noi, teatrul moldovenesc al cărui director Alecsandri a fost în două rînduri, şi pentru care a luptat să-l vadă înfăptuit nu numai cu condeiul ci mai ales înfruntînd urgia orînduirii vitrege a lui Vodă Mihalache Sturza, nu îi joacă de la moartea lui Millo nici cea mai bună satiră de moravuri Chiriţa în provincie, nici Iaşii în carnaval, nici măcar Cinticelele comice, cantonetele. Tot aşa, cum noi, la teatrul ieşean, nu jucăm din Haşdeu comedia Trei crai de la răsărit. Sînt opere care au făcut educarea părinţilor şi bunicilor noştri, sînt comori de ironie muşcătoare, de satiră acerbă la adresa vechii societăţi şi vechii orînduiri venale şi oarbe, — mici monumente prinse cu măestrie din realităţile noastre sociale — şi care am siguranţa că vor găsi şi astăzi ecou în publicul cel mare. Sub formă uşor schimbată, la fel ca în trecut, societatea de azi îşi are toate păcatele, după cum n-a părăsit nici nedreptăţile, violenţele şi crimele vechii societăţi. Socotesc că ar fi păcat pentru întreaga evoluţie culturală a poporului nostru, ca operele citate să rămînă numai în manualele de şcoală, şi să formeze obiectul unor examene la fine de an pentru elevi. Dumneata, domnule Maican, ce ai avea de zis ? Nu te-ar interesa să ne pui în scenă Chiriţa în provincie ? Teatrul are un actor mult înzestrat pentru travestiuri, — l-am văzut în piesa Mătuşa lui Carol — pe domnul Miluţă Gheorghiu.

— Sînt cu totul de părerea dumneavoastră. Şi vă mărturisesc, că în timp ce vă urmăream argumentarea, am şi văzut linia desfăşurărilor regizorale ca să putem actualiza, s-o aducem la noi pe „Cucoana Chiriţa ot Birzoieni"...

— Foarte bine. Atunci noi, domnilor, rămîne să avem bucuria de a-i aplauda şi pe actori, şi pe directorul de scenă cu pictorul său scenograf Kiriakoff.

Lucrul e azi îndeobşte cunoscut, nu numai membrii Comitetului, împreună cu publicul de premieră, au primit excepţionalele creaţii ale interpreţilor, în frunte cu Miluţă Gheorghiu, ca şi concepţia regizorului Aurel Ion Maican pentru reînviata Chiriţă în provincie, cu aplauze, cu urale şi ridicări de cortină ce nu mai sfîrşeau.

★

Actorii mai vechi ai Iaşului nu uită grija permanentă cu care Mihail Sadoveanu, urmărindu-le ascensiunea, sărea să-i apere cu dîrzenie atunci cînd erau nedreptăţiţi, cînd nu primeau roluri cuvenite ori erau excluşi de la avansări, politicienii dintre cele două războaie încercînd să-şi promoveze oameni de casă, care mai întotdeauna se întîmpla să fie actori lipsiţi de talent. În discuţiile purtate la şedinţele Comitetelor unite, maestrul Sadoveanu era acela care ţinea cumpăna dreptăţii şi afirma cu tărie preţuirea justă pentru fiecare angajat al teatrului, cu prilejul mişcării de personal şi al avansărilor la sfîrşit de stagiune.

★

Cu prilejul împlinirii a 27 de ani de activitate dăruită cu statornicie, cu dragoste şi adîncă înţelegere, Teatrului Naţional din Capitala Moldovei, actorii teatrului în frunte cu directorul lor din acea vreme, şi Sindicatul ziariştilor din Iaşi au hotărît să-l sărbătorească. Participanţii la agapa prietenească dată atunci, nu uită nici azi cuvintele de răspuns adresate cu căldură celor care au ţinut să-i aducă omagiul lor. Ziarul Dimineaţa, cu data de miercuri 28 aprilie, 1937, le reproduce, consacrînd evenimentului o întreagă pagină.

Redăm un fragment :

...„Teatrul acesta a păşit într-a doua sută a vîrstei lui cu aşa desvoltare şi aşa credinţă şi entuziasm din partea celor care-l slujesc, în cît putem spune că este una din scenele care fac onoare culturii noastre, atît sub raportul prestigiului artistic, cît şi sub raportul devotamentului pe care toată lumea îl pune în slujba lui...".

„Omul, singur din tot ce este organizat pe pămînt, a reuşit să adauge trecerii lui prin lume ceva deosebit : o credinţă, un ideal, o sforţare care să asigure generaţiilor viitoare o treaptă de progres. În această acţiune, artistul adevărat pune flacăra sfîntă a înălţării morale. Astfel arta se pune în serviciul acestui mai bine al omenirii.

Şi pentru lucrarea dv. de artă, şi pentru dragostea dv. omenească, vă mulţumesc din tot sufletul. Închin pentru progresul Teatrului nostrul National".

Sărbătorirea, avînd semnificaţia unui larg spirit de independenţă, urmarea acelei tradiţii ca actorii moldoveni să sprijine pe militanţii democraţiei, se petrecea într-o vreme în care elementele fasciste şi legionare terorizau ţara. Sărbătorirea se adresa nu numai marelui prozator, romancierului şi membrului timp de 27 de ani în Consiliul teatral, dar mai ales militantului social, apărătorului libertăţilor şi democraţiei. Azi „asuprimea contemporană" de care vorbea în 1937 maestrul Sadoveanu, a pierit ca un vis de groază, cu întregul lui cortegiu de neguri, crime, ruini. Ţara, guvernată acum de regimul democrat popular, pentru a cărui triumf Mihail Sadoveanu a luptat cu cele mai bune şi nobile puteri ale sufletului său, e liberă să-l sărbătorească la împlinirea celor 80 de ani pentru tot ce i-a dăruit cu mintea, fapta şi condeiul de neobosit scriitor militant al libertăţii, păcii şi democraţiei.

Sandu Teleajen

În poarta locuinţei de la Neamţ — 1960.

Pe drumuri sadoveniene

Şi noi iubim drumurile ţării : şi noi ne-am lăsat deseori ispitiţi de frumuseţile ţării şi cele ale oamenilor ei şi am fost — nu o dată — în vatra Paşcanilor baştinei lui Mihail Sadoveanu, — în tîrgul acela mizer şi obidit altădată, cu „trei dughene, trei lulele" ! Şi noi am poposit în mult minunatul şi încîntătorul rai sadovenian de la „Nada florilor", acolo, nu tare departe de vechiul tîrg moldovenesc, în vale, la Şomuzul cel cu apa încreţită de alinările dulci-mîngîietoare ale primăvăratecelor zefiruri. Am zăbovit şi noi la opustul iazului Botoşanilor, la fostul zăgaz al Şomuzului în preajma căruia se desluşea stins, printre sălcii verzi cu cozile despletite şi prin tainic şopot de trestii, vîjîitul neostoit al unei mori de apă, care, amară făină mai măcina odată !

Şi-am lăcrimat şi noi cu duduia Lizuca cea din „Dumbrava minunată", acolo, la Buciumenii de peste piscul Lutăriei. Am călcat, de asemeni, cu pasul pe la Bourenii cei a căror obîrşie se pierde în zorii istoriei lui Vodă-Dragoş. Am tras cu undiţa în apa domoală a Moldovei şi, rînd pe rînd, apoi, ne-am abătut prin Bordeienii cei oropsiţi ai lui Faliboga din părţile Săvenilor, am fost pe la mînăstirea Rîşca şi peste munţii Toaca, la mînăstire şi jos la Cetatea Neamţului, la poiana lui Ion Pietraru şi la băile Oglinzi, în Humuleştii lui Nică a lui Ştefan Apetrii Ciubotariu, la Secu şi la Agapia, la Sihla şi Văratic, la Poiana Ţigăncii şi la băile din Bălţăteşti, la Probota şi la hram la Slatina lîngă apa Suhei de dincolo de Mălinii lui Nicolae Labiş, la Poiana Mărului şi la Ciuhăreni şi la Scnitul Brădeşti, la Bistriţa şi la Truşeşti şi încă în nenumărate alte asemeni aşezări moldoveneşti ridicate de maestrul Sadoveanu la loc de nestinsă slavă !

Cu un simţămînt de respect şi de admiraţie faţă de întreaga operă, am cutezat şi noi să întreprindem, mai recent, un mai îndepărtat itinerar sentimental.

Întîi şi-ntîi, — ca şi dumnealui, cuconu Ilie Leu, care ne-a lăsat scris, negru pe alb, un „Memoriu despre o călătorie în locuri îndepărtate, tocmai la Deva", făcută cam prin anii 1929—1930, împreună cu fiu-său Anastasie, — trebuie să spunem că şi noi am umblat, nu demult, în luna lui august, pe niste călduri zăpuşelnice, prin părţile Transilvaniei, pe drumuri sadoveniene. Nu am călătorit, însă, ca odinioară maestrul Sadoveanu, patruzeci şi patru de ceasuri !

Din Iaşii noştri — în care ştiut e că întotdeauna domnia-sa s-a întors aşa „cum albina, după ce explorează cîmpia şi cerul, se întoarce la roiul său, fără de care nu poate trăi", — nu am zburat cu avionul pînă la Bacău nici barem treizeci de minute.

După o oră şi jumătate apoi, — plutind lin peste depresiunea îmbrăcată cu pluş verde dintre munţii Tarcăului şi cei ai Ciucului, pe la obîrşiile Mureşului şi pe deasupra podişului ardelenesc pieptănat de ogoare şi tuns de holde precum era, aterizam, în plină amiază, la Cluj.

A doua zi, odată cu dimineaţa, ne urmam calea mai departe c-un tren personal care avea a ne duce pînă la Teiuş şi care trebuia pe urmă schimbat c-un altul asemeni.

Cît aşteptăm legătura spre Arad, avem destul răgaz să mîncăm, pe îndelete, o supă şi-un guleş, ambele abundent condimentate cu paprică, după care urcăm din nou într-un vagon de-a doua şi ne vedem de drum înainte. În scurtă vreme, izbutim să legăm un fir de conversaţie cu cei pe care întîmplarea ni-i face tovarăşi de drum. Aceştia sînt : un destul de tînăr brigadier piscicol de la păstrăvăria unui G.A.S. din Prejmer — pe numele lui Francisc Dolescu, — şi băieţii lui, Werner şi Frantz, ambii elevi în clasele elementare şi care vorbesc bine trei limbi : româneşte, nemţeşte şi ungureşte. Rămîn oarecum surprinşi cînd le mărturisim că nu ştim că respectiva cresçătorie deţine, încă de anul trecut, recordul balcanic, străduindu-se ca în 1960 să se situeze în fruntea păstrăvăriilor din Europa. Cît ne tot povestesc tustrei despre faptul că un păstrăv poate trăi pînă la 70 de ani, că au la Prejmer o păstrăvoaică ce cîntăreşte 4 kg şi că din cele cinci bazine ale respectivei secţii piscicole, care ocupă nu mai mult de un hectar, se scontează obţinerea unei producţii de cca 25.000 kg anual, noi ne lăsăm pe nesimţite seduşi de istoriile lor şi gîndurile ne fug la căprioriii care, dînd semn şi brăhnind scurt către ciutele lor roşii, fulgeră la deal, sub poala codrului de la Braniştea, de frica rîşilor arcuiţi sus pe trunchiuri de copaci, şi mai cu seamă ne lăsăm ispitiţi de pescuitul cu undiţa de la apa Frumoasei. În deosebi, ne amintim de ceasurile păsărîvălor şi cu multele lor năzdrăvănii şi înfăţişate în paginile lui Sadoveanu.

Sfatul cu pescarii şi cu bătaia păstrăvilor şi cu multele lor năzdrăvănii şi rînduieli continuă, şi, între acestea, trenul ne poartă printre întinse lanuri de tutun, ca prin părţile Orăştiei, opreşte în cetatea atelierelor ceferiste ale Simeriei, în vecinătatea Malului Uroiu. De-aici, împreună cu domolul curs al Mureşului, care ne însoţeşte tocmai de la Aiud şi în albia căruia, asemeni hipopotamilor, numai cu boturile scoase din apă, se bălăcesc cîrduri de negre bivolişte, ajungem către ceasurile 5 după amiază, la Deva.

Pe bulevardul străjuit de tineri salcîmi, ridică degetele, răsfirate două cite două asupra caldarîmurilor, luminile albe ale neonului care înfloreşte peste tot, gătind în sclipitoare diademe întregul oraş.

Le admirăm, postaţi în faţa statuilor lui Horia, Cloşca şi Crişan, orînduite în piaţă, şi ne gîndim la memoriul lui Ilie Leu de-acum trei decenii, — cînd dumnealui se jeluia că „a găsit tîrgul într-un întuneric prea mare", iar „corhausu cel mare unde să poată durmi, ars ca nimica".

Ne amintim de eroul lui Sadoveanu :

„Pe uliţele curate nici o mişcare şi paşii noştri sună amestecat pe lespezile de piatră, — însemna, la vremea lui, acesta. Trecem prin piaţa largă din mijlocul tîrgului unde, la răsăritul soarelui, sosesc din sate gospodine grăbite cu lăptării şi legume. Un vardist face doi paşi de colo, colo, ca într-o pustie.

Ciudată ni se pare toată fiinţa oraşului acesta — continua cuconul Ilie Leu — în mijloc, între locuinţi, se află ograzile şi grădinile. Aşa încît oamenii s-au statornicit ca într-un fel de cetăţui în care, noaptea, nimeni nu poate răzbate.

— Foarte-mi place rînduiala asta, băiete, zic eu — observă Leu către fiu-su. Aicea oamenii au ştiut cum să se întovărăşească şi să se strîngă împotriva zdruncinului şi tulburării vremilor".

În ce ne priveşte ne informăm de fostul corhaus „Orientul" de pe strada mare, unde ni se spune că s-au amenajat recent locuinţe pentru muncitori şi, după ce luăm în primire o odaie mobilată cu cele de trebuinţă pentru odihnă (fără ca pentru asta „să-i dăm o cinste şi-o ţiră de duhan", responsabilului, ca Ilie Leu odinioară) ne aranjăm bagajele şi ieşim.

Oraşul cu noua lui înfăţişare poate fi văzut bine de sus, din cetate. Străduinia obştească a românilor, unită frăţeşte cu a şvabilor, a saşilor, a ciangăilor şi a ungurilor, a transformat oraşul într-un şantier al construcţiei socialiste.

De sus, de unde ne aflăm, deosebim astfel blocurile albe de pe străzile General Bălan, Aurel Vlaicu, Filimon Sîrbu şi Eminescu şi mai ales, cele din cartierele noi ca Vulcan şi Viile noi, străzile asfaltate sau durabil pavate cu calupuri de piatră, clădirea cinematografului de vară şi ovalul noului stadion sportiv cu o capacitate de 5000 de locuri de la poalele cetăţii. La toate acestea se vor însuma, în anii şesenalului, vitrinele elegante, blocuri de locuit de cîte 5—6 etaje în centru, precum şi alte obiective social culturale, printre care o mare casă de cultură şi un palat al poştelor, prevăzute în planul de sistematizare a oraşului.

De altfel, întîiele clădiri ale acestui plan, care s-a şi elaborat, au fost în cvartalul „23 August", iar pentru fundaţiile şi ornamentaţiile construcţiilor în curs, de pe muchia zării de unde sîntem, auzim la vremea amiezii bufnetele surde ale exploziilor de la carierele de calcar-travertin şi marmură. Tot din adormitele înălţimi ale cetăţii, căreia în vechile vechimi dace i s-ar fi zis Decidava, zărim coşul unei fabrici în care la acest ceas se tipăresc şi se coc plăci de teracotă. Întreaga panoramă pe care o cuprindem cu vederile, cele două „S"-uri pe care Mureşul le scrie prin luncă, bacurile care taie apa departe, tocmai în deal, „înspre Greci, la bolitoare" şi toate bloculeţele ca nişte cutii de bomboane de pe strada I. C. Frimu şi Aurel Vlaicu, cu largile lor terase încărcate cu ghirlande de roruscă şi cu crengile frunzoase ale viţei de vie, lanurile cu grîu maşcat întinse pe sute de iugăre de la Sîntandrei, pe toate le ghicim mult dincolo de pînza depărtării. Acolo, de bună seamă, feciorii şi nepoţii unor gospodari ca Vasile Moraru, ca Zsok Gergely, Neculai Chirică şi ca alţii vrednici ţărani-plugari în curţile cărora au intrat Ilie Leu şi fiu-su Anastasie odată, sînt azi colectivişti vrednici cu heiuri şi sardiuri, au cele de trebuinţă în casă, sînt în stînd cu lumea, ca unii care, învăţaţi de către partidul clasei muncitoare, au desţelegat taina pe care n-o înţelegeau călătorii noştri străini în 1930, cum că „ţara se ţine cu muncitorul şi plugarul, nu cu vorbe".

Convingerea aceasta ne este de altfel întărită de-o scurtă corespondenţă peste care am dat cu ochii, încă după dejun, pe unul din birourile redacţiei ziarului regional „Drumul Socialismului" şi care ne-a arătat faptul că la gospodăria agricolă colectivă „Viaţă nouă" din Sîntandrei tocmai se isprăvise şi se începuse selectarea griului pentru însămînţările de toamnă, prilej cu care va semăna, pe lîngă alte suprafeţe, şi un lot semincer.

Gîndindu-ne la adîncile transformări revoluţionare care pun peceţi socialiste şi aici, ca pretutindeni în ţară, coborîm cătinel pe una din serpentinele care duc jos şi avem norocul ca îndată lîngă glezna muntelui, să mai prindem deschisă „Magna Curia". E renumita clădire monumentală de rară frumuseţe arhitectonică, cu elementele ei în stil baroc, a castelului Bethlen, care datează tocmai din 1621 şi în care e găzduit muzeul regional.

Secţia contemporană a acestui muzeu demonstrează limpede că regiunea Hunedoara deţine un loc de mare importanţă în economia naţională, cunoscînd, în raport cu epoca de îndelungă stăpînire din trecut, o impetuoasă şi puternică dezvoltare industrială, clasificîndu-se pe locul întîi pe ţară în ce priveşte producţia de cărbune şi realizînd, în linii mari, mai bine de jumătate din producţia totală de fontă şi oţel.

Demne de subliniat sînt şi înfăptuirile marii opere de transformare socialistă a agriculturii. În întreaga regiune, sectorul socialist-cooperatist întrunea, la sfîrşitul trimestrului întîi al acestui an, 77 la sută.

În simbăta care ne-a mai aflat acolo, călătorim cu un autobuz care ne scoate prin est din Deva, prin cartierul ceangăilor, gonind pe-un drum asfaltat şi curat, croit printre tarlalele verzi de porumb şi mirişti ca bulgărite cu stoluri de ciocîrlani.

Nu ştiu în ce direcţie va fi fiind Hunedoara cu toate că, fără a-i fi văzut vreodată fizionomia, aceasta se simte pulsînd pe undeva pe aproape. Pasagerii dinăuntru, obişnuiţi cu drumul şi locurile, par indiferenţi la ceea ce pe noi ne sezisează şi ne cucereşte interesul. Discută, rid, tac, dormitează, povestesc de spectacolele circului suedez aflat în turneu nu ştiu pe unde în regiune, citesc pe furate din ziare. Astfel nici nu simţim cînd, ferindu-ne de şirurile de autocamioane care aleargă încolo şi încoace, intrăm în cetatea oţelului — Hunedoara.

★

Ne amintim iarăşi de cele văzute în încăperile muzeului din Deva, dar ceea ce ni se arată viu privirilor e extraordinar.

Pentru o clipă, încercăm să ne imaginăm cam unde anume ar mai avea loc să se ridice, în tot acest gigantic şi clocotitor oraş, noile obiective industriale prevăzute în planul de şase ani. Dar ajunşi în plin centru, abia coboriţi din autobuz, punem mîna pe ziarul proaspăt sosit şi ne dăm seama că realitatea a şi depăşit întreaga noastră fantezie : ieri dimineaţă, zidarul-şamotor Andrei Sălcudeanu, — ne informează o ştire de pe pagina întîi a gazetei, — a aprins focul pentru uscarea coşului de fum al unuia din cele trei noi cuptoare de 400 tone, realizîndu-se astfel, cu patruzeci şi două zile înainte de termen, darea în funcţiune a respectivului obiectiv industrial.

Ne gîndim, nu ştiu de ce, în faţa acestui gigant al industriei noastre socialiste, la maestrul Sadoveanu. Şi pe aici, ca peste tot în ţară, a fost odată cum nu trebuie să mai fie niciodată. A fost o vreme cînd, vorba domniei sale, din pricina şi de răul celor „cu carnea de lapte crescută pe puf", asemeni foştilor stăpîni ai acestor uzine, n-avea omul chip să trăiască. N-aveau chip să trăiască umiliţii şi obijduiţii săi prieteni cărora, ca nimeni altul, le-a cîntat şi le-a întărit nădejdile şi aşteptările.

Privim la imensitatea Hunedoarei, la trăinicia şi puterea ei uriaşă şi ne ispiteşte o parafrază : dacă-i adevărat că toate cîte-s pe lume se tem de timp, apoi de Hunedoara noastră de azi se teme timpul, precum se teme, aşijderi, acum la 80 de ani de viaţă ai săi, de maestrul Mihail Sadoveanu însuşi, cel care cîndva a călătorit şi el pe aici, pe aceste meleaguri, anume ca să vadă cum vremuieşte vremea în ţara dacilor şi cum viaţa norodului avea a se lumina în zările celor patru vînturi.

Ion Istrati

Amintiri de ieri şi de azi

Acum şaizeci şi mai bine de ani, eram pe atunci într-a patra sau a cincea, am asistat ca elev la un festival artistic al Liceului Naţional din Iaşi. Printre diferitele coruri şi producţii gimnastice, un tînăr dintr-a şaptea, cu părul ca spicul grîului, cu faţa rotundă ca un măr domnesc, şi îmbujorat ca şi el şi-a citit o proprie poezie ocazională.

Cred că acesta a fost debutul în public al maestrului Mihail Sadoveanu, figură monumentală care a dominat mai bine de o jumătate de secol literatura noastră. Se vede faptul că nici el n-a scăpat proverbului „romînul e născut poet" şi şi-a făcut ucenicia de scriitor compunînd versuri nu numai ocazionale.

Eu nu sînt critic, ci un modest coleg, poate ceva mai mult : un admirator. Un admirator de cel puţin 45 de ani. L-am admirat şi i-am urmărit scrisul său de pe cînd iscălea Cobuz în „Pagini literare" şi pînă azi.

Maestrul Sadoveanu e un adevărat scriitor. Menirea lui e mai mult să scrie decît să vorbească. Dînsul vorbeşte atît de puţin încît, deşi a povestit în atîtea şi atîtea mii de pagini, nu poţi să stai cu el de vorbă efectiv mai mult de două minute, vorbind tu, bineînţeles, o minută şi jumătate. Altfel, iată ce se întîmplă.

În iarna lui 1917 am fost martorul unei scene caracteristice.

Pe atunci sărbătoritul de azi era director al Teatrului Naţional din Iaşi în care se refugiaseră şi celelalte două Teatre Naţionale. Eram în plin război mondial. Mă găseam în cabinetul său, dar pînă să-mi explic doleanţele, îu anunţat autorul dramatic francez Robert de Flers. Venise să se intereseze de drepturile de autor ale conaţionalilor săi. După cîteva cuvinte schimbate relativ la aceste drepturi, maestrul Sadoveanu tăcu, Robert de Flers, fiindcă isprăvi ce avusese de spus, tăcu şi el. Bineînţeles am tăcut şi eu, mai ales că nu scosesem nici o boabă din gură N-aveam căderea şi nici nu mă simţeam la largul meu în franţuzeşte... Ce-a urmat ?... Lungă pauză de... tăcere. Stingherit, din pricina acestei tăceri ce nu se mai termina, m-am strecurat pe uşă... în tăcere. Şi, desigur, în urma mea, Sadoveanu şi de Flers, dar tot în tăcere şi-au strîns mîinile şi s-au despărţit.

Asta nu înseamnă însă că nu-i place să stea de vorbă, dar stă de vorbă ascultînd, căci maestrul nu-şi încetează nici o clipă activitatea sa de scriitor. Cînd nu scrie, gîndeşte, observă şi adună. Şi cum în nenumăratele-i povestiri, nuvele şi romane are nevoie de oameni, de mulţi şi diferiţi oameni, sau îi caută prin lumea largă, — a colindat şi mai colindă, mai ales ca vînător, ţara în lung şi în lat, — sau îi vin peşcheş şi pe nepoftite şi-şi deschid sufletele lor, mai mult sau mai puţin complicate.

Şi totuşi, aşa tăcut cum este, sau cum îmi pare mie, nimeni ca maestrul Sadoveanu nu vorbeşte mai mult cînd vrea să vorbească şi atunci vocea sa molcumă capătă modulaţiuni surprinzător de variate şi muzicale — l-aţi auzit doar recitînd versurile lui Eminescu — l-aţi văzut înflăcărîndu-se atunci cînd o amintire îl însufleţeşte, cînd o idee generoasă îl aprinde, cînd o nedreptate îl indignează !

Un tovarăş scriitor, ceva mai tînăr, avînd fericirea să fie martor, mi-a povestit cît de călduros, de avîntat, de poetic a vorbit preşedintele Uniunii Scriitorilor din R.P.R., într-un cerc, despre satul sărac de altă dată în perspectiva înălţării sale, cu oameni sănătoşi şi luminaţi, cu case încăpătoare şi higienice, cu străzi largi şi aliniate şi peste tot... electricitate !

Şi, ca să închei, mai adaug : Pentru acest popor, pentru ţărănimea muncitoare, Mihail Sadoveanu s-a alăturat cu trup şi suflet Partidului Muncitoresc Romîn, ce numai el poate realiza înălţarea poporului nostru ; şi tot pentru acest popor, maestrul sărbătorit s-a uitat spre Răsărit şi a văzut că îndreptarea şi lumina vin de acolo.

Să trăieşti maestre, decan necontestat al nostru, al scriitorilor, să trăieşti cît mai mult, ca să mai ai prilejul unei sărbătoriri atît de înălţătoare şi pilduitoare.

Mihail Sorbul

CALEIDOSCOP

Omagii

Scumpe și preamărite prietene mai vîrstnic,

Oricine se va fi întîlnit măcar cu una dintre cărțile Dvs., aceluia-i rămîn deapururi vii în gînduri și în mintea-i recunoscătoare puternicile imagini pe care talentul uimitor de plastic, plin de-o înaltă grație și de-o autentică vigoare populară, și înțelepciunea Dvs., reflectînd o uriașă experiență de viață, le-au creat.

Orice om, din cîți au avut fericirea de a vă întîlni în viața lui măcar o dată, simte necontenit asupră-i minunata înrîurire a personalității Dvs., a maiestuosului Dvs. farmec, a splendorii Dvs. lăuntrice și a întregii Dvs. personalități. Eu mă număr printre acei fericiți oameni, care au avut prilejul să stea de vorbă cu Dvs., să se bucure de genereasa Domniei Voastre ospitalitate. Și această amintire o păstrez în adîncul inimii mele.

Vă aduc prinosul mulțumirilor mele pentru cărțile, pentru înțelepciunea, pentru generozitatea sufletească prin care îmbogățiți lumea frumosului și întreaga viață a poporului. Mulțumesc pentru măreața și inspirata Dvs. operă, dăruită oamenilor.

Astăzi, cînd împliniți optzeci de ani, vă doresc, din toată inima, să trăiți încă mulți ani, vă doresc sănătate și fericire,

Al dumneavoastră sincer,
Lev Kassil

●

Scumpe și preastimate tovarășe Sadoveanu,

De ziua glorioasei Dvs. aniversări, vă salut din toată inima, patriarh al literaturii românești. De pe această culme, sînteți îndreptățit să priviți cu mulțumire drumul pe care l-ați străbătut. Mult cunoscutele Dvs. cărți, rînduite în vastul raft al bibliotecii, cuprind în paginile lor un întreg univers din existența românească, sute de chipuri umane zămislite de vigurosul Dvs. talent, cuprind lirismul poeziei populare și splendorile naturii românești de care am avut eu însumi prilejul să mă bucur. Pătrunzînd cu privirea artistului în adîncul veacurilor trecute, increzător în frumusețea și în forța poporului, ați înălțat necontenit flamurile adevărului. Prin contemporanul nostru Mitrea Cocor, eroul Dvs. preferat, ați adus un uriaș prinos în lupta sfîntă pentru întărirea păcii și prieteniei dintre popoarele planetei noastre.

Călduros vă urez deplină sănătate, minunate ceasuri de muncă inspirată și ani mulți de viață.

Cu emoția bucuriei, string măiastra Dumneavoastră mînă, care-a trudit atît de mult pentru oameni.

Al Dumneavoastră,
Stepan Șcipaciov

●

Scumpul nostru prieten, Mihail Sadoveanu,

Cu sentimentul unei profunde bucurii, vă trimit din toată inima salutul meu prietenesc, Dumneavoastră, marelui maestru al cuvîntului, de ziua gloriosei Dvs. aniversări.

Noi, scriitorii sovietici, vă cunoaștem ca pe un credincios prieten al Țării Sovietelor, ca pe un luptător pentru cauza păcii și prieteniei. Fiu plin de modestie și preamărit al poporului romîn, noi vă iubim cu toții pentru marele Dumneavoastră talent, vă iubim, pentru că ați dăruit lumii atîtea minunate cărți. Din adîncul inimii noastre vă urăm, iubite tovarășe Sadoveanu, ani îndelungați de viață, întru fericirea tuturor oamenilor, pe care i-ați fermecat cu talentul Dumneavoastră.

Al Dumneavoastră cititor și admirator,
Semion Babaevski

MIHAIL SADOVEANU ȘI URSS

Marea revoluție socialistă din 1917 a trezit un imens interes în întreaga lume. Un mare om, un scriitor de geniu ca Mihail Sadoveanu, urmaș al celor umiliți și obidiți, care păstra în adîncul sufletului său sensibil răsunetul durerii strămoșilor, nu putea să rămînă indiferent față de evenimentul care deschidea calea mulțimilor de muncitori și țărani spre o viață demnă și potrivită cu firea omenească. Fără a avea, deocamdată, o mărturie directă, reținem totuși faptul esențial că, la numai trei-patru ani după 1917, cînd Uniunea Sovietică de-abia terminase lupta împotriva intervenționiștilor, cînd marile sale cuceriri revoluționare în toate domeniile de-abia se întrezăreau, Mihail Sadoveanu își formase păreri de-a dreptul îndrăznețe pentru vremea aceea. În anul 1921 a văzut lumina tiparului una dintre cărțile sale de seamă, romanul *Strada Lăpușneanu*. In această carte străbate, cu pregnanță, ideea că marele măcel a reprezentat o calamitate pentru oamenii de jos, iar pentru cei de sus un nou prilej pentru afaceri josnice. Războiul ne apare ca o mașină de mutilare a oamenilor, viața parcă a fost scoasă din resorturile ei firești. Cu deosebire interesant e faptul că scriitorul a sugerat și forțele care vor pune capăt războaielor. Ofițerul romîn Adrian Plopeanu, eroul principal al cărții, întîlnește, așteptînd un tren pentru Iași în Gara de Nord, pe un militar rus, Vladimir Ivanovici Plotnikov. Acesta, în timpul unei discuții despre război, spune vorbele cele mai adevărate :

— *„Război ? Război nu trebuie. Toți oamenii frați. Războiul îl fac capitaliștii burjui și poporul piere zadarnic de trei ani de zile... Poporului îi trebuie pîine și lumină..."*

Cînd ofițerul romîn îi cere părerea cu privire la situația noastră, Plotnikov răspunde :

— *„Nici la voi nu trebuie război. Și la voi trebuie dreptate... Poporul nu vrea nicăieri război... Poporul vrea pîine și dreptate..."*

Plotnikov împărtășește, de asemenea, sarcinile imediate și esențiale pe care și le propune revoluția :

— *„Tot pămîntul trebuie dat țăranilor, zicea Vladimir Ivanovici, zîmbind cu bunătate. Ei lucrează pămîntul, al lor trebuie să fie pămîntul. Fabricile, de asemenea, trebuie să fie ale muncitorilor. Facem pace și dreptate... Nu mai sînt săraci. Toți oamenii frați..."*

Tînărul ofițer rus este prezentat ca avînd *„o înfățișare cutezătoare și simpatică"*, iar Adrian Plopeanu, care reprezintă permanent punctul de vedere al autorului, admiră la Plotnikov *„energia ciudată"* și *„credința neclintită"*. Prozatorul arată, în continuare, că lui Andrei Plopeanu i se ridica înainte o lume egoistă, sceptică și îmbătrînită, pe de o parte, iar pe de alta o lume nouă, lumea lui Vladimir Ivanovici Plotnikov : *„Și de dincolo, din Răsărit, veneau copiii aceștia cu ochii blonzi, crezînd fără nici o umbră de îndoială într-o lume nouă"*. Chipul revoluționarului rus apare puțin, în carte. Prezența este însă puternică și se reține tocmai prin ideile noi, îndrăznețe, pe care le exprimă.

Raza pe care marele scriitor a proiectat-o în 1921, a căpătat însă proporțiile unei adevărate lumini după 23 August 1944. Eliberat de sub teroarea care-i arsese în 1941 cărțile pe rug, Mihail Sadoveanu va avea, de astă dată, deplina libertate să-și manifeste adevăratele sentimente față de marele vecin și prieten de la Răsărit. Broșura sa intitulată *Lumina vine de la Răsărit*, este mărturia devotamentului și dragostei unui mare artist și mare cetățean față de cea mai democrată formă de guvernămînt din lume. Autorul acestei cărți a intuit, cu o remarcabilă luciditate și înțelepciune, rolul exemplar al U.R.S.S. în viața omenirii contemporane, îndemnînd pe cei atașați cu adevărat cauzei poporului să depună toate eforturile pentru cunoașterea patriei socialiste. Rolul apelului lansat de Sadoveanu a fost excepțional. Pilda celui mai mare scriitor romîn contemporan, întărită de dragostea nedesmințită pentru poporul nostru, de patriotismul său profund, atestate într-o viață îndelungată și printr-o creație monumentală, a însuflețit pe toți artiștii devotați poporului nostru.

Credem că nu greșim considerînd că sentimentele prietenești ale lui Sadoveanu față de U.R.S.S. se datorează, între altele, unei mai vechi simpatii pentru poporul rus. Adînc cunoscător al istoriei, zăbovind îndelung asupra hrisoavelor, cronicilor și vechilor documente, scriitorul a citit aici vechi mărturii ale legăturii dintre poporul nostru și popoarele din răsărit, convingîndu-se de sprijinul permanent pe care l-am primit și de prietenia frățească de totdeauna. Numeroasele pasaje din *Șoimii, Neamul Șoimăreștilor* sau *Nicoară Potcoavă*, sînt grăitoare. Cantemir Bei, Elisei Pokotilo și alții nu sînt decît strămoșii pe plan literar ai lui Vasili Pistruga și Mitea Karaganov, din *Mitrea Cocor*. Se adaogă aici un lucru esențial pentru orientarea lui Sadoveanu, și anume, admirația sa pentru marea literatură rusă, despre care a avut totdeauna cele mai elogioase aprecieri : *„Atunci, în Liceul Național*, spune în *Evocări, am cunoscut în traduceri franceze pe Dostoievski și Tolstoi, pe Gogol și Turgheniev, pe Pușkin și Lermontov, pe Scedrin și Gorki, atunci la începuturile sale. Am citit „Ce-i de făcut ?" a lui Cernîșevski... Eram încîntat și tulburat în acelaș timp de viziunile și problemele ce prezentau sufletului meu acești artiști necontenit frămîntați și tulburați ei înșiși, în căutarea unei lumi mai bune, și visînd prefaceri încă nebuloase"*. În alt loc mărturisește că în paginile operei lui Tolstoi a intrat *„ca într-o țară"*, paginile lui Turgheniev erau pentru el *„izvor de apă vie"* iar despre Gogol spune : *„Cărțile lui au fost pîinea și sarea mea într-o vreme cînd aceste bunuri necesare ființei mele fizice îmi lipseau cu desăvîrșire"*. Sadoveanu însuși stabilește o dreaptă legătură între trecut și prezent : cercetătorul atent va găsi fără greutate punctele de contact și legătura firească între trecut și prezent. Scriitorii niciunui popor n-au fost mai plini de ardoare decît vechii scriitori ruși pentru problemele umanității.

„...Astăzi intelectualii revoluției octombriste au stăpînit căile practice ale realizărilor definitive". Scriitorii sovietici sînt, după Sadoveanu, *„crainici ai biruinții"*, *„soli ai revoluției"*. Pe Maiakovski îl consideră *„poet mare, suflet viforos"*, care a trecut *„ca un meteor pe cerul înroșit de pojaruri"* ; Ehrenburg este *„un intelectual european"* iar pentru Gorki are o admirație fără seamăn, exprimată în articole pline de căldură și dragoste. Iată ce scria la a cincisprezecea comemorare a morții sale : *„A fost într-adevăr ca niciodată... Cel mai umil copil al sărmanilor lumii a ajuns cel dintîi între scriitorii lumii noi ; și ceea ce se cheamă obișnuit moarte e pentru el viață de-a pururi"*.

Mihail Sadoveanu este unul din inițiatorii *Asociației române de prietenie cu Uniunea Sovietică*, asociație care va juca un rol deosebit de important în cunoașterea statului socialist. La primul Congres al A.R.L.U.S.-ului, în 1946, Sadoveanu spunea: *„Avem atîtea de învățat în Uniune, avem atîtea de învățat, încît lupta acestor oșteni pașnici ai țării noastre e abia la începutul ei"*. Reportajele lui Sadoveanu despre Uniunea Sovietică, strînse în volumul *Caleidoscop* sînt mai degrabă niște confesiuni din care rezultă veneratia scriitorului pentru marile împliniri ale socialismului : *„Ostenitorii cu brațele ai lumii de aici au găsit pacea vieții lor și dreptatea. Viitorul li se deschide înainte. Trecutul nu se va mai întoarce în veac și pururi"*.

Convins că aceeași eră de dreptate se va așterne și în patria sa, scriitorul dă la iveală în 1949 romanul *Mitrea Cocor*. Romanul conține unele dintre cele mai frumoase pagini despre U.R.S.S., iar chipurile luminoase ale soldaților sovietici îl însuflețesc pe Mitrea și îi dau încredere în victoria năzuințelor sale. Acolo, în Uniunea Sovietică, eroul și-a deșertat *„desagii de prostie"* și a dobîndit *„un dram de înțelepciune"*.

Sentimentele de adînc devotament ale lui Sadoveanu pentru U.R.S.S, reprezintă o dovadă supremă a marii sale înțelepciuni, ele sînt rodul unei cugetări adînci și a unei minți luminate. Cît de revelatoare ne apar în perspectiva vremii, reflecțiile emise de marele nostru scriitor cu peste un deceniu în urmă !

„Lumina sufletului nostru va luci în apele domestice, în hidrocentrale electrice și uzine, în grădinile nesfîrșite, în ogoarele bogate în holde, în așezările civilizate ale muncitorilor acestui pămînt al patriei noastre.

Toate se vor înfăptui după pildele omului sovietic. Alt război decît acesta, al eliberării definitive a omului, nu voim să cunoaștem."

Pompiliu Marcea

PRIN ȚARA DE SUS

La invitația Comitetului Regional P.M.R. și a Sfatului Popular Suceava, revista „Luceafărul" a organizat în această regiune un turneu literar.

Grupul de scriitori a fost format din : Maria Banuș, Nina Cassian, Dumitru Corbea, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Al. I. Ștefănescu, Dragoș Vicol, Alecu Ivan Ghilia, Corneliu Leu, Nicolae Stoian, Victoria Ana Tăușan și Gheorghe Tomozei. Intre 1—18 noiembrie scriitorii au fost oaspeții muncitorilor, minerilor, constructorilor, colectiviștilor și elevilor din regiunea Suceava, au vizitat sate și orașe, fabrici și șantiere precum și puncte de interes turistic. Ei au prezentat cenacluri literare urmate de discuții în localitățile : Suceava, Botoșani, Fălticeni, Vatra Dornei, Bucecea, Roman, Leșu Ursului, Iacobeni, Argila, Cîmpulung-Moldovenesc, Rădăuți și Calafindești.

La 5 noiembrie, Maria Banuș, Nina Cassian, Al. Ștefănescu, Al. I. Ghilia, Nicolae Tăutu și Gheorghe Tomozei au participat, la Fălticeni, la sărbătorirea maestrului Mihail Sadoveanu, organizată cu prilejul împlinirii a 80 de ani, în cadrul căreia a vorbit Eusebiu Camilar, membru corespondent al Academiei R.P.R. In aceeași zi, Dan Deșliu, Mihu Dragomir, Dragoș Vicol și Niculae Stoian au participat la o manifestare similară organizată la Suceava.

Cele 17 ședințe la care scriitorii au citit versuri și proză, s-au bucurat de succes.

In numărul viitor al revistei noastre vom publica două pagini alcătuite din lucrări inspirate de vizita în regiunea Suceava, la care și-au anunțat colaborarea toți scriitorii care au participat la recentul turneu literar.

ȘTIINȚA ȘI TEHNICA SOVIETICĂ PE PLAN MONDIAL

Acad. Prof. E. Carafoli
Directorul Institutului de Mecanică Aplicată „Traian Vuia" al Academiei R.P.R.

(Urmare din numărul trecut)

Toți participanții la congres au elogiat pe realizatorii acestei noi acțiuni extraordinare, felicitînd călduros pe colegii sovietici ; iar profesorul american S. HAWK a declarat, adresîndu-se acestora : „Este un succes impresionant. Noi, americanii, trebuie să fim recunoscători pentru această provocare la întrecere, pe care ne-ați adresat-o. Zborul navei cosmice sovietice trebuie să ne determine să accelerăm ritmul lucrărilor de cercetare a spațiului cosmic. Nădăjduim că o asemenea rivalitate sănătoasă va duce la mari realizări științifice, care vor fi folosite pentru binele omenirii".

Am făcut o enumerare succintă a acestor realizări epocale în cucerirea spațiului cosmic, pentru a da o imagine — desigur, sumară — a contribuției covîrșitoare aduse de știința sovietică pe plan mondial și pentru a arăta că funcționarea perfectă, precizia teleghidajului, automatizarea a o serie de operațiuni foarte dificile, studiul proprietăților materialelor și combustibilului utilizat etc., toate acestea pun probleme foarte, foarte grele și de o mare diversitate în realizarea acestor sateliți, planete sau nave cosmice, precum și în efectuarea cercetărilor cosmice cu caracter experimental ; încît, toate ramurile științei și tehnicii sînt implicate la rezolvarea lor și cer un nivel foarte înalt de dezvoltare al tuturor acestor domenii, printre care vom menționa : mecanica, termodinamica, fizica, aerodinamica, metalurgia, chimia, astronomia, apoi automatica, teleghidarea, electronica, energia nucleară și cîte altele. Prin realizările excepționale amintite mai sus, implicit deci, va trebui să admitem, și aceasta este realitatea, că toate aceste ramuri ale științei și tehnicii s-au dezvoltat în Uniunea Sovietică cu multă vigoare, impunîndu-se atenției generale din toate celelalte țări.

Ne va fi imposibil, ca, în cadrul restrîns al expunerii de față, să trecem în revistă, chiar în modul cel mai lapidar posibil, toate realizările sovietice tehnico-științifice, care au depășit granițele mai multor țări ale socialismului. De aceea, ne vom mărgini să menționăm în linii mari numai cîteva aspecte din unele domenii, care ni se par a forma o caracteristică principală a preocupărilor moderne. Astfel, spre exemplu, făcînd legătura cu perfecta reușită a lansării rachetelor în ceea ce privește precizia, vom spune că aceasta a fost posibilă datorită progreselor realizate în automatică și teleghidare. In automatică, savanții sovietici au pătruns adînc în tainele acestei științe, reușind să obțină rezultate excepționale.

Este cunoscut faptul că în U.R.S.S., mașinile automate de calcul de o înaltă precizie și tehnicitate se utilizează astăzi în mod curent. Dar proba cea mai evidentă asupra progreselor extraordinare ale automaticii și telecomandei în Uniunea Sovietică o constituie, cum am spus-o și mai sus, lansarea cu succes a primilor sateliți artificiali ai Pămîntului, a rachetelor intercontinentale și a celor cosmice.

Precizia extraordinară cu care racheta sovietică a atins suprafața Lunii, precizie care a uimit lumea specialiștilor din alte țări, demonstrează încă o dată înaltul grad de dezvoltare al automaticii și telecomandei în Uniunea Sovietică.

La primul Congres al Federației Internaționale pentru comandă automată (I.F.A.C.), care s-a ținut la Moscova în iunie 1960, acad. V. D. TRAPEZNIKOV a prezentat un foarte interesant raport în care se arată perspectivele pe care le deschide omenirii automatizarea și căile de urmat în cercetarea științifică în acest domeniu. Aprecierea elogioasă a acestui raport și ale altora, faptul că primul congres internațional a fost ținut la Moscova, precum și faptul că Prof. LETOV a fost ales președintele I.F.A.C.-ului, atestă însemnătatea realizărilor sovietice în această nouă ramură a științei, realizări cunoscute și unanim apreciate astăzi de specialiștii din întreaga lume.

Pe linia prezenței sovietice la marile manifestări internaționale, la care se tratau probleme fundamentale din științele construcției de mașini de tot felul, vom menționa conferințele și comunicările de interes deosebit, ținute la congresele internaționale de mecanică și științe înrudite, din ultimii ani, de la Bruxelles (1956), Stresa și Zürich (1960), pentru a nu cita decît cîteva, la care am luat parte și eu. Oamenii de știință sovietici au prezentat un număr mare de comunicări, care, prin nivelul, modul de tratare și problemele abordate, s-au dovedit a fi foarte interesante și valoroase, mai ales în domeniile moderne ale științei, cum ar fi cercetări întreprinse în domeniul scurgerilor supersonice și hipersonice, precum și în dinamica fluidelor magnetizate, probleme de elasticitate neliniară, probleme de plasticitate și de fluaj, de reologie și multe alte probleme care intră în construcția mașinilor celor mai moderne și mai perfecționate.

Aceste comunicări au oglindit preocupările cercetătorilor sovietici pentru dezvoltarea ramurilor științifice respective, prin atacarea unor probleme fundamentale de mare importanță și cele care ajută la rezolvarea celor mai noi și complicate probleme puse de tehnică.

Pe aceeași linie a manifestărilor științifice internaționale, o importanță deosebită o prezintă Congresul Unional de Mecanică Teoretică și Aplicată, care a avut loc la Moscova în luna ianuarie a acestui an și care, prin amploarea sa, prin numărul mare de comunicări prezentate și prin actualitatea problemelor tratate, se situează printre cele mai mari și mai interesante congrese pe plan mondial.

Rezultatele obținute de știința sovietică, publicate în numeroase reviste de specialitate, precum și realizările tehnicii sovietice, au trezit un deosebit interes peste hotare, unde se traduc integral unele reviste din U.R.S.S. și apar un număr considerabil de tratate sovietice de specialitate, traduse de asemenea în limbile respective.

Incepînd din acest an, în Anglia apare în limba engleză revista de specialitate sovietică : „Prikladnaia matematika i mehanika", ceea ce denotă o apreciere cu totul deosebită pe care lumea anglo-saxonă o acordă științei și tehnicii din patria socialismului victorios.

Toate rezultatele înregistrate în ultimul timp în domeniile amintite mai sus, au contribuit la dezvoltarea și perfecționarea construcției de mașini, pe întreaga lor gamă, începînd cu mașinile unelte și terminînd cu mașinile aeriene și cele cosmice.

Intr-adevăr, grandioasele construcții ale comunismului din U.R.S.S. : hidrocentralele, combinatele metalurgice, instalații de extracții petrolifere etc., au avut nevoie de mașini de dimensiuni și performanțe excepționale. Proiectarea și construirea acestora au necesitat cercetări ample în domenii din cele mai variate. Colective puternice de cercetare, grupate în Institute ale Academiei de Științe a U.R.S.S., în Academiile unionale, în catedrele de învățămînt tehnic superior și institutele departamentale au creat o tradiție puternică de cercetare, iar rezultatele lor au trecut de mult granițele U.R.S.S. și se aplică pe cale largă în practică.

Astfel, de exemplu, la colocviul internațional privind prelucrarea metalelor, ținut în ultima vreme la Dresda, se recunoaște, în concluziile publicate, că, în aschierea metalelor, cele mai importante progrese au fost făcute în U.R.S.S. Lucrările privind lubrificația și uzura lagărelor de dimensiuni mari, au fost unanim apreciate la conferințele de lubrificație și uzură, care au avut loc în ultimii ani la Londra și Moscova. În domeniul teoriei mecanismelor, rezultatele școlii sovietice sînt de asemenea recunoscute ca deosebit de valoroase. Lucrările savanților sovietici în domeniul elasticității și plasticității, cu aplicații la calculul pe baze moderne științifice al mașinilor, au adus o contribuție importantă la progresul industrial.

In domeniul aeronauticii, așa cum am spus, oamenii sovietici pășesc cu mîndrie pe urmele trasate de marele JUKOVSKI și de CIAPLIGHIN, obținînd rezultatele care au permis renumiților constructori sovietici TUPOLEV, ILIUȘIN, ANTONOV, KAMOV, MIKOIAN, BRATUHIN și alții, să realizeze tipuri de avioane și elicoptere, a căror faimă a făcut inconjurul lumii.

Pentru a ilustra numai o parte din aceste realizări, vom reaminti avioanele de transport cu reacție, Tu-104 A și Tu-104 B, cu viteză de cca. 800—1000 km/oră, precum și avioanele de transport echipate cu motoare turbopropulsoare IL-18 și Tu-114 „Rossia". Acesta din urmă este cel mai mare avion de pasageri din lume. Fiind echipat cu 4 motoare turbopropulsoare, avînd o putere totală de 48.000 C.P., el are o greutate de 180 tone și poate transporta 170 de pasageri pe distanțe de peste 5.000 km. fără escală.

Pentru a ne forma o idee și mai clară asupra performanțelor acestor realizări, vom semnala că avioanele citate mai sus pot asigura legătura între Moscova și Londra în numai aproximativ 2 ore și 30', iar distanța între Moscova și Pekin este parcursă, în medie, în 10 ore și jumătate.

In ce privește aviația supersonică, grație progreselor realizate în aerodinamică, în aeroelasticitate, în construcția de mașini, în metalurgie și în motoarele cu reacție, aceasta este acum într-un stadiu foarte înaintat.

Tot astfel și în alte multe domenii știința și tehnica sovietică se află în posturi înaintate, ceea ce explică pătrunderea și aplicarea rezultatelor obținute în toate țările și, bine înțeles, într-o măsură și mai largă, în țările socialiste.

Astfel, în Republica Populară Română, prezența științei și tehnicii sovietice este simțită din plin, în toate ramurile de activitate științifică și tehnică. Oamenii de știință din țara noastră, precum și inginerii din industrie și agricultură, utilizează în mod curent documentația sovietică, ceea ce îi ajută în munca lor creatoare, îndreptată spre dezvoltarea economiei noastre naționale. In spațiul restrîns care mi-a stat la dispoziție, am încercat să trec foarte succint în revistă anumite aspecte ale cuceririlor științifice epocale și ale progresului tehnic și industrial cu totul uimitor. Sper, că am reușit să vă prezint un tablou, desigur incomplet, dar elocvent, al perspectivelor deschise omenirii prin consecințele extraordinare ale acestor realizări asupra vieții și activității umane.

In prezent se desfășoară o impresionantă competiție pe plan internațional pentru dezlegarea tainelor naturii, nemărginite și inepuizabile. In acest iureș, impetuos, știința și tehnica sovietică, fruct al orînduirii socialiste, cucerește mereu poziții de avangardă, de unde se întrezărește viitorul luminos al omenirii de mîine, liberă, proaspătă, fericită.

UN FILM FLUIERAT LA CANNES

Inceputul anului cinematografic 1960, a adus, printre altele, un însemnat eveniment, care a stîrnit vii și încă neîncheiate discuții, nu numai în lumea filmului, nu numai în rîndul spectatorilor ci și în cercuri care par a nu se preocupa de realizările din domeniul celei de a șaptea arte. Cum ar fi, de pildă, Vaticanul !

Intr-adevăr, La dolce vita, *cea mai recentă creație a renumitului regizor italian Federico Fellini (autor, printre altele, al filmelor de mare prestigiu* La strada *și* Noptile Cabiriei*), reprezintă un atac fățiș, de o nemaipomenită cruzime și îndrăzneală, adresat marei burghezii italiene. Și tocmai datorită acestei nemaipomenite îndrăzneli, acestei încă rar întîlnite lipse de cruțare, filmul s-a dovedit a fi o armă eficace menită să sfîșie vălurile vesel colorate, sub care o clasă agonizantă încearcă să-și ascundă adevărata față.*

Se pare că fenomenul a căpătat forme îngrijorătoare în Italia, ca, de altfel, pretutindeni unde această clasă parazitară își mai trăiește traiul.

Poate tocmai de aceea ne apare deloc întîmplător faptul că acum, spre sfîrșitul aceluiași an, un alt regizor, din aceeași țară, atacă — printr-un film de o virulentă autenticitate — alte aspecte ale aceleași clase, stîrnind aceleași însuflețite discuții.

E vorba de regizorul italian Michelangelo Antonioni *și de filmul său —* Aventura.

Impreună cu Luchino Visconti, Carlo Lizzani, Giuseppe de Santis și alții, Antonioni face parte din grupul cineaștilor italieni proveniți din rîndul criticii, care, prin colaborarea lor la revista Cinema *ce apărea chiar și în timpul domniei fasciste, luptau împotriva cinematografiei cu tematică impusă, pregătind, încet dar sigur, înflorirea de mai tîrziu, de după război, a puternicului curent neorealist.*

„La prima impresie, remarca undeva regizorul filmului, Aventura *poate apărea ca o poveste de dragoste, dacă vreți, misterioasă. In timpul unei excursii, o tînără fată dispare. Acest fapt creează, pentru o clipă, un vid, care este apoi, de-odată, populat cu alte fapte și pentru logodnicul ei (interpretat de Gabriel Ferzetti, n.n.) și o amică a dispărutei (în rolul căreia apare o debutantă, pe nume Monica Vitti calificată de critici drept „o extraordinară actriță", n.n.), căutarea (jetei) devine un sol de itinerar sentimental, la sfîrșitul căruia amîndoi se găsesc într-o situație nouă și cu totul neprevăzută".*

Deci, la prima vedere, Aventura *pare o simplă — deși complicată — poveste de dragoste. Dar dincolo de analiza acestui înălțător sentiment omenesc, Antonini încearcă și, se pare, reușește — să cerceteze, să scoată la lumină adevăratele pricini economice și sociale ale dezechilibrului tot mai manifest prezent în păturile „de sus" ale societății capitaliste. Ca și alți creatori progresiști, Antonioni se străduiește să descrie manifestările și cauzele acestei maladii a sentimentelor, care, în lumea apusenă se traduce printr-un erotism înjositor, ce a invadat, precum se știe, paginile, pînzele, pelicula...*

Ca și Fellini, — amenințat cu linșajul la Milano, mai-mai excomunicat de Vatican, pentru îndrăzneala de a fi descris, cu o mare luciditate, o lume în care oamenii nu mai sînt oameni decît ca înfățișare — Antonioni (și filmul său Aventura*) a fost fluierat la ultimul festival cinematografic de la Cannes.*

Deși Aventura *e considerată, de unii critici, de cei obiectivi — o capodoperă.*

Deși Aventura *a primit din partea juriului — în ciuda atmosferei ostile — un îndreptățit „premiu pentru remarcabilă contribuție la căutarea unui nou limbaj cinematografic".*

Dar calitatea majoră a acestei realizări, rămîne, fără îndoială, aceea că ea se alătură în mod conștient luptei maselor împotriva unei societăți pentru care dragostea nu e dragoste, veselia nu e veselie și viața nu e viață.

De aceea a fost fluierat filmul la Cannes. De aceea l-au fluierat tocmai domni în smoking și doamne cu bijuterii scăpărătoare :

Cu Aventura, *Antonioni le-a pus degetul pe rană...*

Silvia Kerim

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente : 6 lei — 3 luni ; 12 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii — „I. V. Stalin"